

Konsthögskolans Arkitekturskola

KÄVLINGE

Ett skånskt järnvägssamhälle

KÄVLINGE

Ett skånskt järnvägssamhälle

Joachim Billing   Bengt Eklund

Lillie Hägglund   Gunnar Lagerberg   Ann-Marie Zettersten

Konsthögskolans Arkitekturskola 1983

Omslagsbild:

*Fasadparti av tvåfamiljshus på
Olofsgatan i Nya Staden, Käv-
linge. Foto 1982.*

*Utskrift: Margareta Bäckman
Reprokopiering: Peer Dohlman
Fotokopiering: Hans Wetterfors*

*Fotografierna är tagna av författarna,
där inte annat anges.*

*Denna rapport har tillkommit med
stöd av anslag nr 791581-1 från
Statens Råd för Byggnadsforskning.*

© Konsthögskolans Arkitekturskola

ISBN 91-86016-22-9

Tryck: Civiltryck AB Stockholm 1983

*Distribution: Konsthögskolans Arkitekturskola
Skeppsholmen
111 49 Stockholm
tel 08-24 63 00*

Förord

Denna skrift om Kävlinge samhälle utgör en delredovisning av Arkitekturskolans studier under läsåret 1981-82. Ytterligare några rapporter har utarbetats.

Utgångspunkten för arbetet som helhet var en önskan att närmare analysera det vaga talet om en skånsk egenart i byggandet, en regionalt begränsad tradition av sådan bredd att dess resultat utgör påfallande inslag i bebyggelsebild. Det är många som tidigare ställt sig samma uppgift. I allmänhet har man pekat på några lätt igenkännbara byggnadstyper, t ex korsvirkeshusen både i staden och på landet eller de vitrappade trappgavelförsedda kyrkorna. Det har framstått som en självklar arbetsuppgift att bevara så mycket som möjligt av allt detta. Här har också betydande resultat uppnåtts. Mindre framgångsrika blev försöken att med detta byggnadsbestånd som utgångspunkt forma en ny arkitektur, på en gång traditionspräglad och lämpad för nutida praktiska syften. Det berodde nog inte på att arbetsuppgiften var för svår att genomföra. Orsaken låg mer i att hela detta tänkesätt förklarades som hopplöst otidsenligt och som något av en flykt undan den moderna tidens krav.

Den skånska byggnadskultur som hittills tilldragit sig det största intresset tillhör således ett förindustriellt samhälle: det är byarnas och de små handelsstädernas Skåne man velat fasthålla och också ta till utgångspunkt för nya insatser. Det följande skedet, byupplösningens, järnvägsbyggandets och stadsväxtens år fram till 1900-talets början har självklart också funnit sina uttolkare; litteraturen om denna enormt aktiva expansionsperiod växer oavbrutet. I spåren därav har också en livaktig debatt förts om bevarandefrågor. Den har berört byggnader av helt annat slag än man tidigare fäst sig vid, t ex järnvägsstationer eller industrialanläggningar.

Det finns skäl att gå vidare i denna riktning och mer systematiskt söka reda på byggnadstyper och arkitekturformer som i särskilt hög grad är detta skedes kännemärken. En genomgång av det slaget ger större tyngd åt bevarandekraven och väcker dessutom en följdfråga: finns det något att lära av detta byggande? Kan det t o m uppfattas som förebildligt då nybyggnadsuppgifter skall lösas i samma miljösammanhang?

Arkitekturskolans försök att besvara denna fråga tog sin utgångspunkt i ett studium av en rad mindre samhällen i västra Skåne: Anderslöv, Bjuv, Hörby, Höör, Kävlinge, Sjöbo, Skurup, Svalöv, Svedala, Teckomatorp och Vellinge. Några av dem har äldre rötter men flertalet är produkter av järnvägsbyggande och industrialisering. Det behövdes inga omfattande inventeringar för att urskilja ett stän-

digt återkommande inslag i samhällsbilden, en tegelarkitektur av oftast anspråkslöst slag som bara någon enstaka gång kunde ta sig dristigare uttryck.

Därmed var studiernas huvudobjekt fixerat. Vad som sedan följde var en närmare granskning av detta tegelbyggande, av vanliga byggnadstyper och frekventa arkitekturformer. Önskan att lära känna tillkomstarens förutsättningar mer i detalj ledde snabbt till att studierna koncentrerades till några utvalda orter - därmed uppgavs den ursprungliga planen på en bredare och därmed ytligare översikt med exempel hämtade från många håll. En av de orter som valdes för närmare studium blev Kävlinge; rapporten härom följer nedan.

Hela Arkitekturskolan och alldeles speciellt den arbetsgrupp som fick Kävlinge på sin lott, har anledning att vara tacksamma mot de vänliga och meddelssamma invånarna i orten. Vi tackar de politiker, tjänstemän och talrika alldeles vanliga Kävlingebor som ställt tid, kunskaper och erfarenheter till förfogande.

Lärare vid Arkitekturskolan har under läsåret varit Sture Balgård, Beatrice Chrapkowski, Ove Hidemark, Peter v Knorring, Eva Lampel, Göran Lindahl och Per Rydberg.

Skeppsholmen sommaren 1983

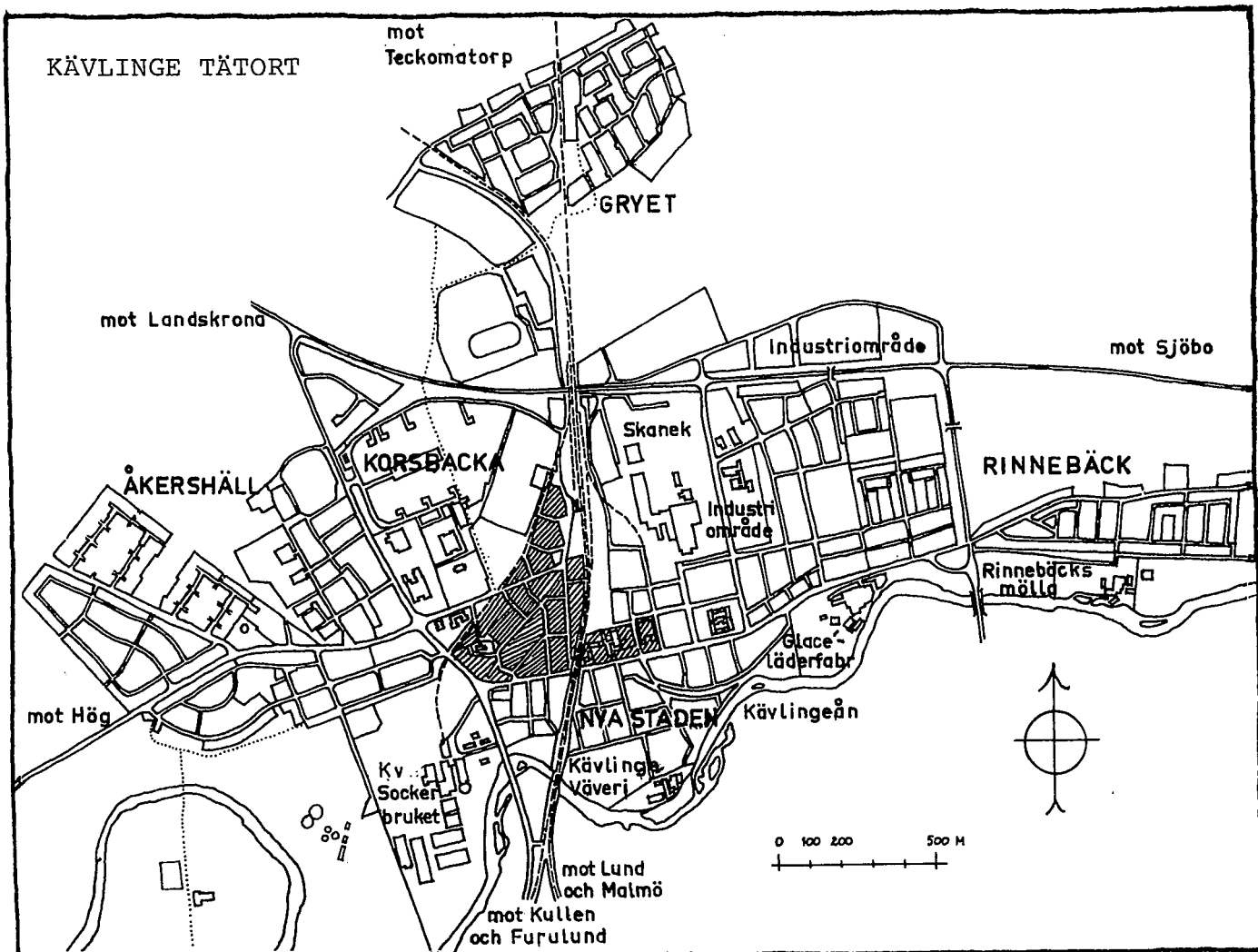
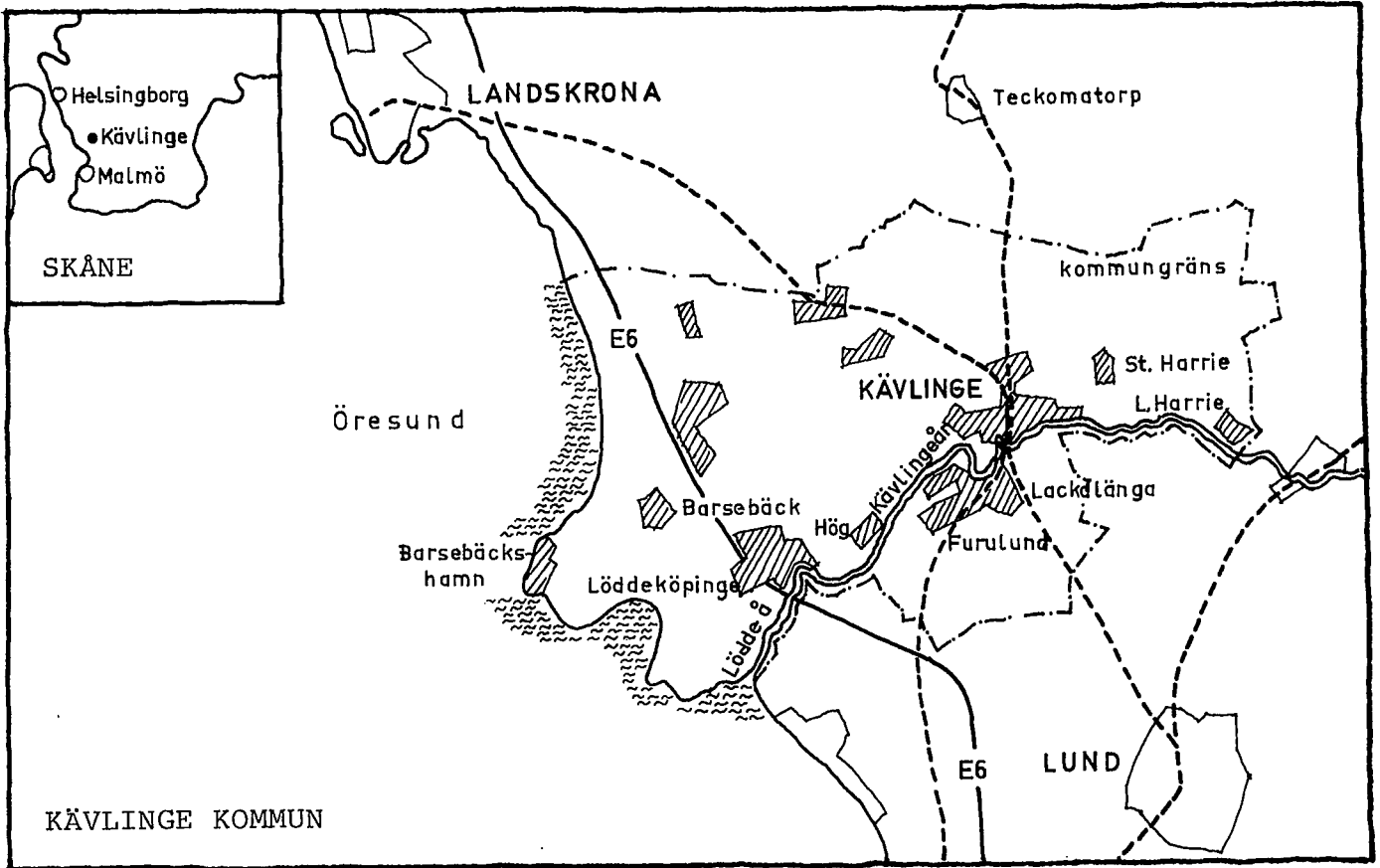
Arkitekturskolans elever och lärare

Innehåll

Inledning	sid 7
<i>Utgångspunkter - Exemplet Kävlinge - Kävlinge idag - Indelning</i>	
Bebyggelseutveckling	sid 9
Jordbruksbyn	sid 9
<i>Ån - Bybildning - Möllorna - Skiftet - Handel - Innan järnvägen</i>	
Järnvägssamhället	sid 14
<i>Förutsättningar - Furulund - Kävlinge - Sockerindustrin - Fortsatt industrieta- lering - Samhällets växt och förvandling - Institutionerna - Det planlösa samhället - Det planlagda samhället</i>	
Industrisamhället	sid 25
<i>Fortsatt samhällsutbyggnad - Köpingen - Strukturförändringar - Bostadsbyggande under 1960- och 1970-talen - Storkom- munen</i>	
Så byggde man	sid 35
<i>Tegel som byggnads- och fasadmateri- al - Tegel, fog och förband - Fasad och detal- jer - Industribyggnader - Offentliga byggnader - Affärs- och bostadshus i centrum - Bostadsbebyggelse i Nya Staden - Tegel idag?</i>	
Bedömningar	sid 53
<i>Kävlinges framtid - Alternativa utgångs- punkter - Nya Stadens miljö idag - Åland- skapet - Miljön i centrum idag - Centrum, slutsatser och behov av åtgärder - Cent- rumplanering</i>	
Förslag till åtgärder	sid 59
Stationstorget	sid 61
Bostadshus vid Mårtensgatan	sid 64
Hörnet Mårtensgatan - Bruksgatan	sid 65
Bostäder vid Bruksgatan	sid 67
Korsningen Nygatan - Unionsgatan	sid 71
Byplatsen vid Kvarngatan	sid 75
Efterskrift	sid 79
Källor	sid 80

Inledning

Utgångspunkter

En god och vacker byggd miljö har ett givet värde för ett samhälles invånare. Miljön är också ett viktigt, ibland avgörande skäl och argument för den som står i begrepp att välja ort för bosättning eller företagsamhet. Bebyggelsens tydliga anknytning till ortens historia kan ge den extra kvalitet vilken gör att människor identifierar sig med och engagerar sig i sin hembygd.

Alla utredningar och experter är idag ense om att vårt stadsbyggande under de närmaste åren får en annan inriktning än den ständiga expansion som förutspåddes för bara några år sedan. Behovet av omdaningar är inte längre så akut - de ekonomiska ramarna medger det heller inte utan resurserna dirigeras till andra delar av samhället. I den situationen är det desto angelägnare att de tillskott av bebyggelse som ändå kommer, utformas varsamt för att läka ihop en ofta trasig stadsbild. En återhållsamhet med rivningar är också motiverad; det är ofta klokt att betrakta den befintliga bebyggelsen som en resurs och visa omsorg om den.

Exemplet Kävlinge

Tidigare var en nedvärderande bild av äldre samhällen och deras bebyggelse vanlig. Speciellt utsatta för kritik var kanske de samhällen som växte upp samtidigt med industrialismen och järnvägarna i slutet av förra seklet. Kävlinge är ett sådant samhälle. Författaren Ivar Harrie, som växte upp i Kävlinges grannsocken, skrev 1961: "Kävlinge centrum är nästan kusligt likt sig från mina pojkar. Det kan sägas nyktert och sakligt, minnena från ett stationssamhälle kan inte bli känslösamma. ... Gatorna är desamma, med fula, låga, billiga stenhus" (Hem till Skåne 1961).

Denna uppfattning verkar att ha varit allmän och den har också styrt behandlingen av Kävlinges byggda miljö. Att trots detta så mycket finns kvar beror på att en slitstark bruksvara - tegelhusen - kunnat anpassas till nya krav.

Idag är intresset för den äldre miljön större, även om bevaranderöster sällan höjs för just de gamla röda och gula tegelhusens räkning. Vi menar att det är denna speciella tegelarkitektur som ger prägel åt Kävlinge. Det är denna bebyggelse som bär Kävlinges historia.

Kävlinge idag

Kävlinge kommun - storkommunen - som sedan 1974 är en sammanslagning av 13 kyrksocknar och där bl a samhällena Kävlinge/Furulund och Löddeköpinge ingår, har idag ca 20 000 invånare. Nästan hälften av dessa bor i Kävlinge/Furulund och ca 4 500 i Löddeköpinge. Kommunens areal uppgår till ca 160 km² (16 000 ha) av slätterna väster om Eslöv till Vikhög och Barsebäck vid Öresund. Europaväg 6 går igenom kommunen och Kävlinge genomkorsas av flera järnvägslinjer.

Samhället Kävlinge/Furulund är en centralort, dvs kommunförvaltningen har placerats där. Det har vuxit ur ett antal kärnor och bildar idag en sammanslutning av delområden, åtskilda av trafikleder, järnvägsspår och kuperade landskapspartier kring Kävlingeån. Det är svårt att definitivt avgöra var ortens gränser går - vad som egentligen utgör Kävlinge. Det första intryck av karaktärslöshet och anonymitet som orten kan ge en utomstående, förstärks av de avrivna tomterna och den till synes slumpvis tillkomna miljön kring infartsvägarna. Vid närmare studium framträder dock enskilda kännetecken, unika partier och utmärkande drag också i Kävlinge.

Indelning

Denna skrift omfattar fyra delar. Den första avdelningen är en historisk översikt där vi beskriver Kävlinges växt och bebyggelsens utformning, framför allt vid slutet av 1800- och början av 1900-talet. Då skedde den omvälvande utvecklingen i samband med järnvägarnas tillkomst och industriernas etablering.

Studiens andra del behandlar det tegelbyggande som blev den snabba expansionens uttryck. I fasad- och detaljanalyser vill vi visa vad som är typiskt för den tidens byggande och vad som också i dag präglar stora delar av Kävlinges byggnadsbestånd.

Med Kävlinges historia och bebyggelseutveckling som bakgrund vill vi i en tredje del diskutera orten idag och då särskilt de centrala delarna. Vi anser att centrum är den mest angelägna planeringsuppgiften i Kävlinge, och vi vill beskriva en planeringsansats utifrån historiska synpunkter parad med kommunens egna planer och program.

Slutligen har vi, efter denna analys av det centrala Kävlinges möjligheter och brister som bebyggelsemiljö utarbetat förslag till förbättringar och kompletteringar. Dessa förslag redovisas i ritningar och beskrivande text och prövar möjligheterna att använda teglet som fasadmaterial i kompletteringarna.

Bebyggelseutveckling

Bronsåldersgrav vid Högvägen.

Kävlingeån sedd från landsvägen.

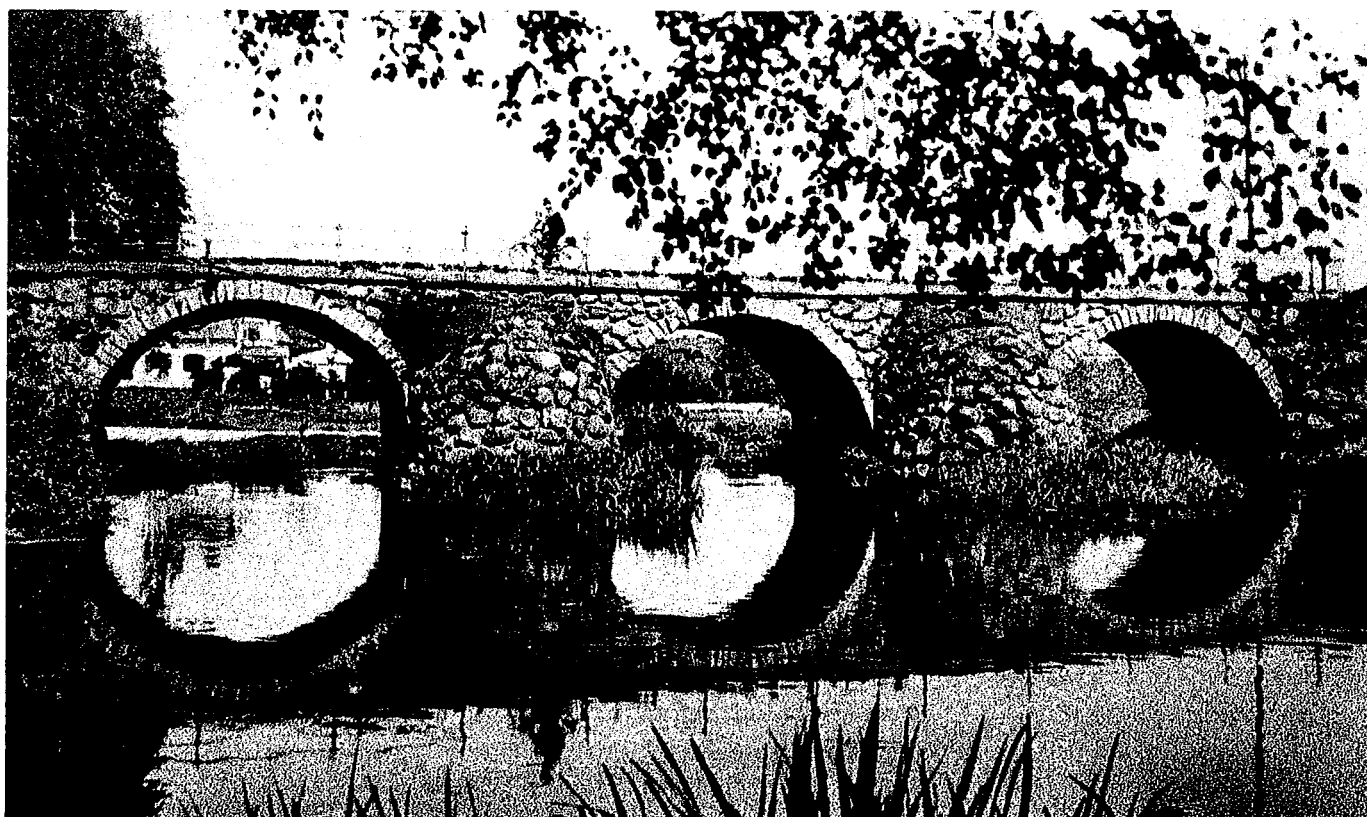
Jordbruksbyn

Ån

Kävlingeån är sydkånes största vattendrag och rinner genom det bördiga slättlandskapet från Vombsjön och ut i Lommabukten. Ån har i alla tider varit en viktig förutsättning för den omgivande bygdens liv och utveckling. Lämningar från äldre stenåldern visar att bosättningar funnits i området redan för 5000 år sedan och än idag kan man skönja spår av det äldre kulturlandskapet.

Ån är känd sedan vikingatiden under namnet Lodda älv, senare Lödde å. Den hade då ett mäktigt flöde och var en av de viktigaste transportlederna från havet in i landet.

Stenbron över Kävlungeån.

Bybildning

Åkerjorden längs Kävlungeån var utomordentligt god och allt fler människor kunde få sin utkomst här. Ett behov att gå samman och organisera jordbruket växte fram och byar började bildas. Processen pågick under 10-, 11- och 1200-talen. Sockenindelningen tog form och kyrkbyggen sattes igång.

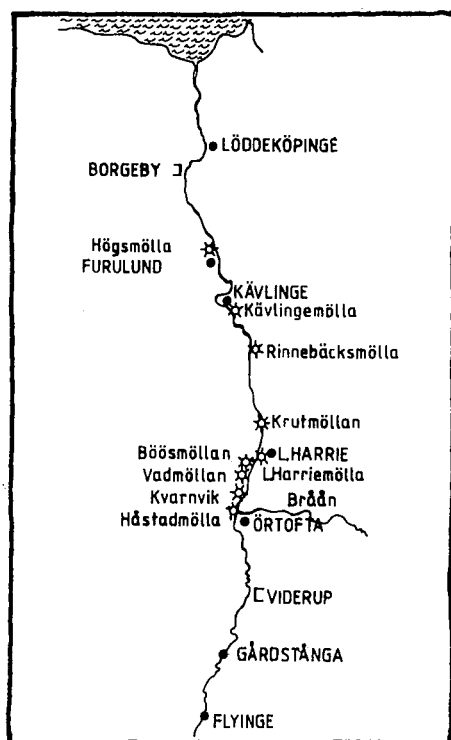
Kävlinge by omnämnes första gången i en text från 1085 och stavades då "Kyflinge". Byn hade då ett hundratal invånare. Socknen bildades av denna enda by, och vid slutet av 1100-talet uppfördes här en kyrka.

Namnet "Kyflinge" anses anknyta till den kavelbro som funnits vid vadstället över Kävlungeån. Bron var uppbyggd av en sammansatt timmerkonstruktion (kavlar = tvärtimmer). Den första stenbron byggdes i början av 1700-talet.

Läget vid en viktig bro gjorde att en gästgivargård med skjutsstation förlades till byn. Ifrån 1718 var denna gård också postanstalt med dagliga postdiligenser.

Kävlinge fungerade också som tingsplats för Harjagers, Onsjö och Rönneberga härad. Invid gästgiveriet låg tingshuset från 1728 till 1873, då tingsstället flyttades från Kävlinge. I närheten, vid kyrkan och den öppna platsen, låg också häradshäktet eller "Tjvhuset" med skampålen utanför.

Till denna plats mellan tingshuset, kyrkan och gästgivargården och invid landsvägen, var således byns offentliga liv samlat. 1813 byggdes även den första skolan här.

Kävlingsåns vattenkvarnar.

Kävlings var en stabil och välutrustad slättby. Den bestod vid tiden för enskiftet, förutom byggnaderna kring byplatsen, av 17 större gårdar, ett tjugotal gatehus samt en vattenmølla nere vid ån. Gårdarna var uppdelade i två grupper, den ena runt kyrkan och den andra längs bygatan mot västra vången och vägen mot Hög. Gatehusen låg på gatemarken - byns gemensamma mark - mellan de båda gårdsklungorna.

Utanför gatemarken låg odlingsmarkerna som brukades gemensamt, den östra, västra respektive norra vången. Varje vång var indelad i markstycken av lika beskaffenhet, vilka i sin tur var uppdelade så att varje gård i byn hade sin teg. Utanför vångarna låg den allmänna marken, fåländen, som utgjordes av betesmarker norr om byn och utefter ån.

Møllorna

Kävlingsån fick tjäna som kraftkälla för de kvarnar - møllor - som behövdes för den rika jordbruksbygden. Kvarnarna knöts till fallen i ån och låg inte i direkt anslutning till byarna. Redan under medeltiden fanns här en rad stora vattenmøllor.

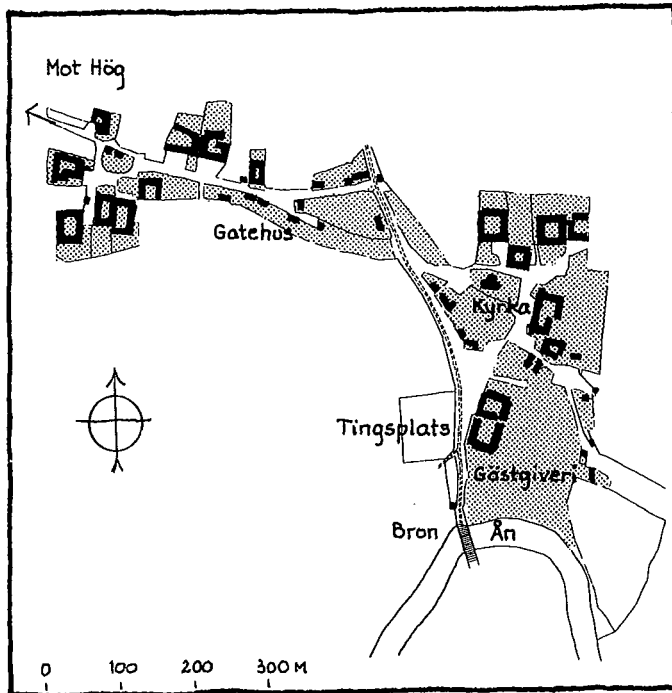
Kvarndriften spelade en mycket stor roll i bygden och kvarnarna var mäktiga byggnader. Till skillnad från husbehovskvarnarna var dessa stora kvarnar så kallade tullkvarnar dit vem som helst fick komma med sina säckar för malning. Man betalade en viss tull, som förutom møllarens ersättning utgjorde skatt till kronan. Till møllorna hörde även stora jordegendomar och ägarna var ofta betydelsefulla personer i socknen.

Kävlings mølla var förmodligen den största kvarnen utefter ån under 1700-talet. Här fanns förutom kvarnen också en vadmalstamp, kölna för torkning av säd, bränneri och en oljekvarn. Under 1830-talet var byggnadsverksamheten omfattande vid møllan. En ny kvarn uppfördes samt ett sädesmagasin, en ny värdigare møllarebostad, en smedja och ett torvhus med rökeri och badstuga.

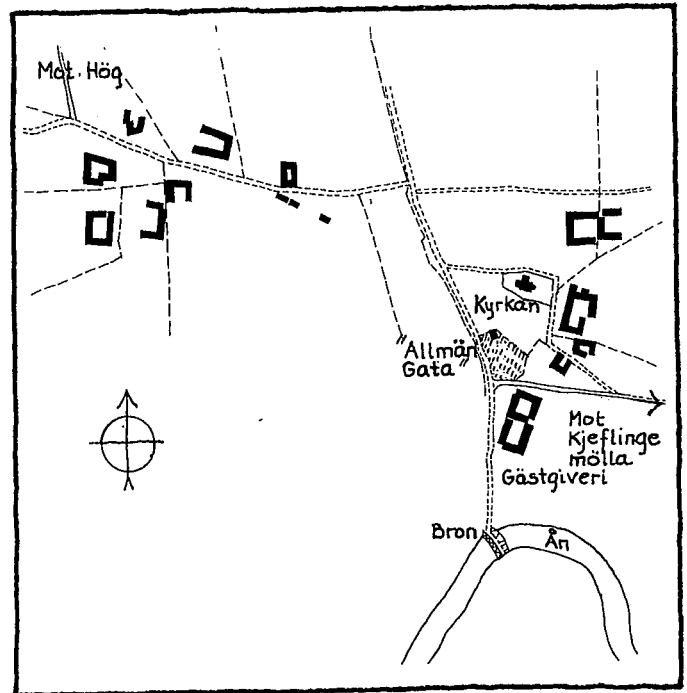

Kävlings mølla kring sekel-skiftet.

Byn innan skiftet 1795. Utdrag ur:
 "Charta öfver Delningen uppå GATU-
 MARKEN Till Kjeplinge Kyrkjoby be-
 lägen uti Malmöhus Höfdingedöme och
 Hariagers Härad förrättad i Maj
 November och December månad 1795".

Byn efter skiftet 1803. Utdrag ur:
 "Charta öfver Delningen Uppå Åker
 och Ång-Wångarna samt fälädsmarkken
 till KIEFLINGE KYRKO BY belägen uti
 Malmöhus Höfdingedöme och Hariagers
 Härad förrättad 1793 - dec 1794 av
 Carl J. Björkegren och lagd i
 Enskifte Åren 1803 och 1804".

Skiftet

Från slutet av 1700-talet genomfördes utskiftningen av de gamla byarna så att helt nya ägo- och bebyggelseförhållanden uppstod.

I Kävlunge genomfördes enskiftet 1803-04. Både gatemarken och vångarna skiftades och byn fick en mer rationell indelning än tidigare. Fem gårdar och många av gatehusen måste flytta ut ur byn. Kvar som gemensam mark blev endast den "allmänna gatan" mellan kyrkan och gästgivargården. Gårdarna som låg kvar i byn fick sina ägor samlade i solfjädersform från bebyggelsen. Några gårdar vars närmaste marker efter skiftet endast bestod av bete fick också ett stycke mark av bättre beskaffenhet i utkanten av socknen. Här avsattes även mark för de utflyttade gårdarna. De gårdar som flyttades återuppbyggdes oftast i sitt ursprungliga material, korsvirke med klinade fyllningar.

Efter enskiftet förändrades landskapets karaktär; ängsmarker uppodlades, våtmarker dikades och vägnätet byggdes ut. Genom gödsling och nya metoder för jordbearbetning ökades avkastningen.

Handel

Skräväsendet upphävdes 1846 och från 1864 rådde näringsfrihet i Sverige. Det innebar att hindret för en fri etablering av verksamheter på landsbygden var undanröjt och att skillnaden mellan stad och land var upphävd när det gällde rätten att bedriva handel.

För Kävlinge innebar detta till en början inte mycket. Prägeln av mötes- och rastplats vid gästgiveriet var kvar. Jordbrukets utveckling under 1800-talet skapade en efterfrågan på service, hantverk och transporter. Serviceverksamheter för jordbruket började växa fram med bl a smedja och mejeri. Skomakare och skräddare fanns också i byn vid 1800-talets mitt och på 1860-talet etablerades den första lanthandeln i Kävlinge.

Innan järnvägen

Ännu på 1880-talet, då stora industrier redan hunnit byggas i Malmö, var Kävlinge fortfarande en bondby med inslag av handel, småhantverk och kvarnrörelse. Möllorna hotades dock av ångkvarnar i städerna och den resurs för industriföretag som åns vattentillgång utgjorde, var ännu inte intressant eftersom transportfrågan till och från Kävlinge ej var löst. Under 80-talet blev en stor del av den egendomslösa befolkningen övertalig - jorden kunde inte föda alla - och de flyttade in till städerna och industrierna, eller emigrerade. Efter att ha nått en befolkningstopp i början på 60-talet på 675 personer sjönk därför antalet invånare i Kävlinge. År 1880 bodde 598 personer i socknen.

"Vy af Kjevlinge by 1868, sett från Gästgivaregårdens nordvästra hörn." Samtida teckning.

Kävlinge järnvägsstation,
teckning efter äldre foto.

Järnvägssamhället

Förutsättningar

Utbyggnaden av järnvägsnätet och industrialismens genombrott under andra hälften av 1800-talet medförde en snabb expansion av de samhällen som hade de rätta förutsättningarna.

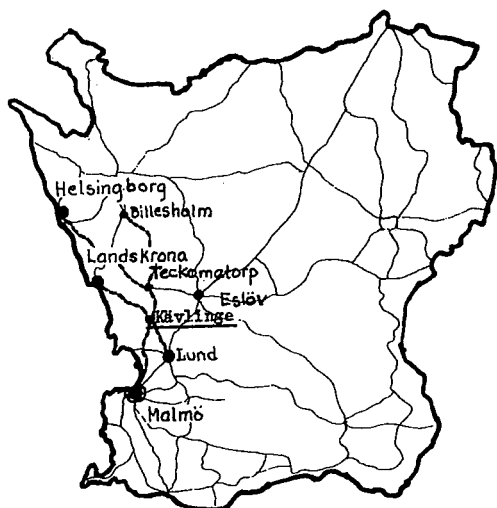
Skåne fick tidigt ett tätt förgrenat järnvägsnät. Kävlinge nåddes av järnvägsbyggandet 1886 då linjen Malmö-Billesholm öppnades med stationer vid Kjöflinge by och i Furulund i Lackalänga socken söder om ån. Järnvägen Kävlinge-Lund blev färdig samma år och linjen Kävlinge-Landskrona invigdes 1893. Kävlinge hade därmed utvecklats till en viktig järnvägsknut.

Kävlingeån som sedan flera hundra år använts för kvarnverksamheten blev nu tillgänglig för exploatering av industri som behövde utnyttja ån som kraftkälla och vattentäkt. Genom att industrier radades upp längs ån kom Kävlinge att bli mer utsträckt än vad som var vanligt för liknande samhällen.

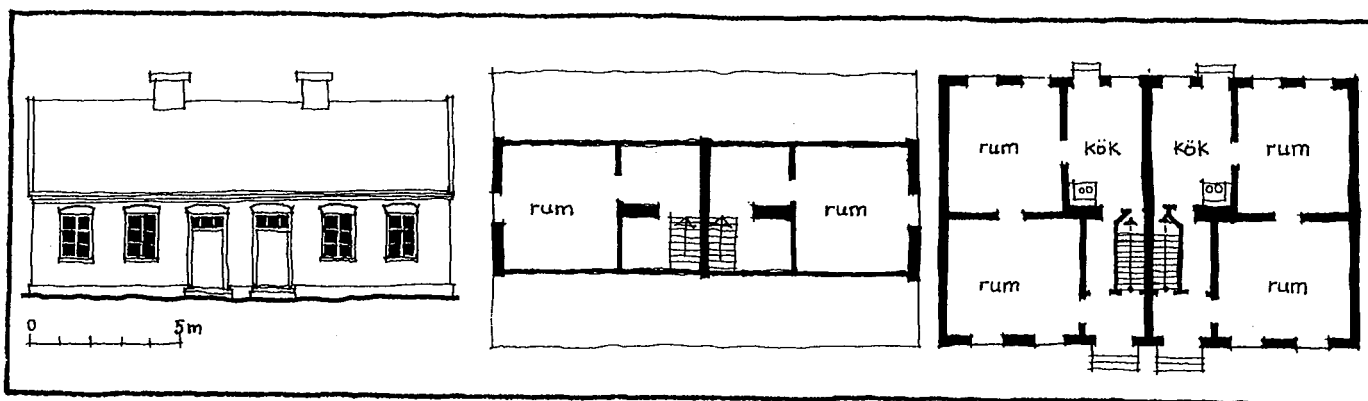
Furulund

Den första större industrietableringen skedde söder om Kävlingeån i Furulund. Här påbörjade Malmö yllefabrik (MYA) byggandet av en stor fabrik för omkring 300 anställda år 1888. Företagets fabrik i Malmö hade brunnit detta år och en nyetablering blev aktuell. Fabriken uppfördes invid Furulunds station och Lackalänga Ljung, en samhällsbildning av småfolksstugor, tillkommen i samband med enskiftet 1803 inom Lackalänga.

En del av yllefabrikens arbetare flyttade med från Malmö och behovet av nya bostäder blev stort. MYA tog i denna situation ett mer patriarkaliskt ansvar för bostadsfrå-

Skånes järnvägar vid sekel-skiftet (ur Svensk Geografisk Årsbok 1956).

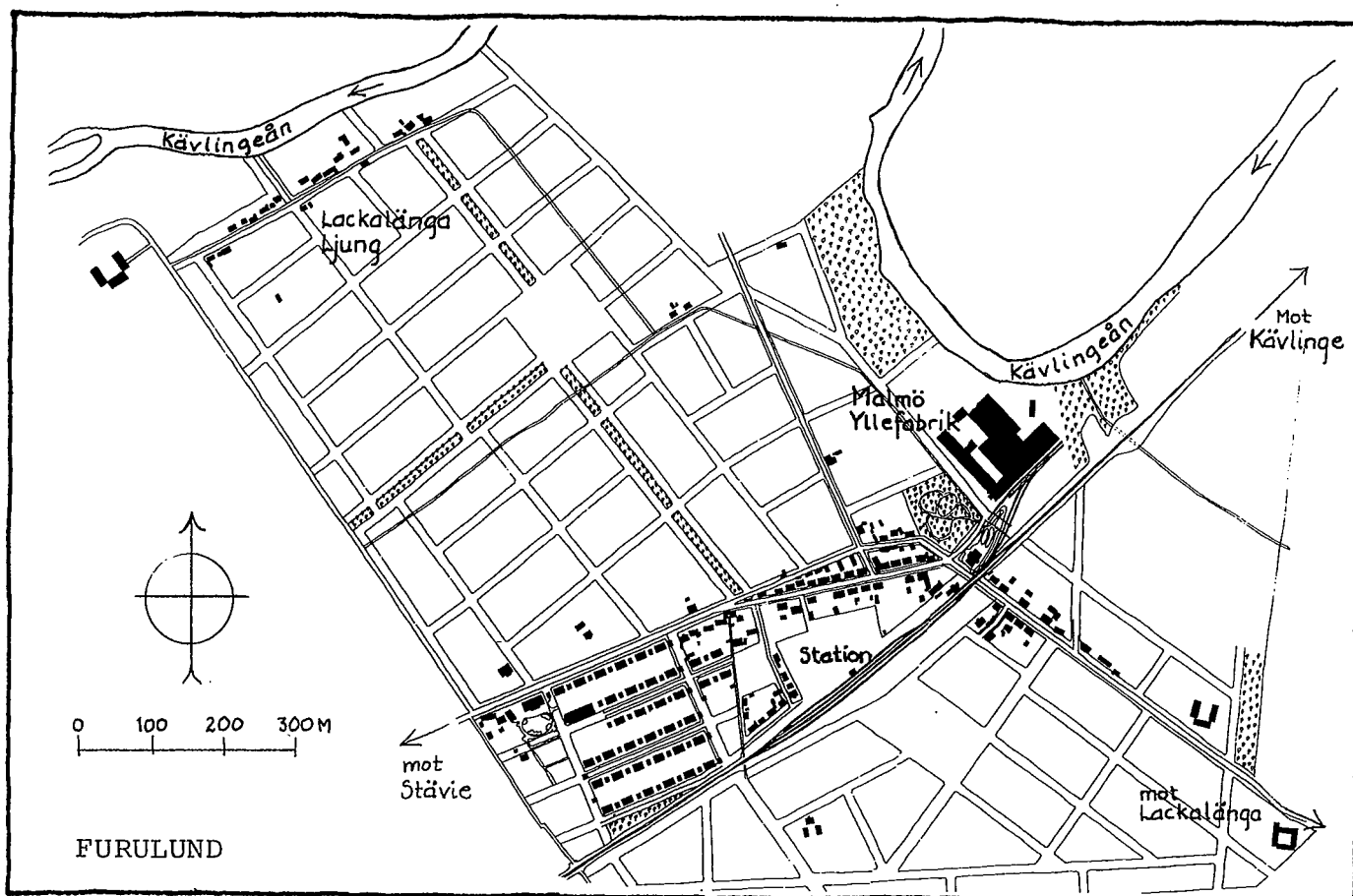

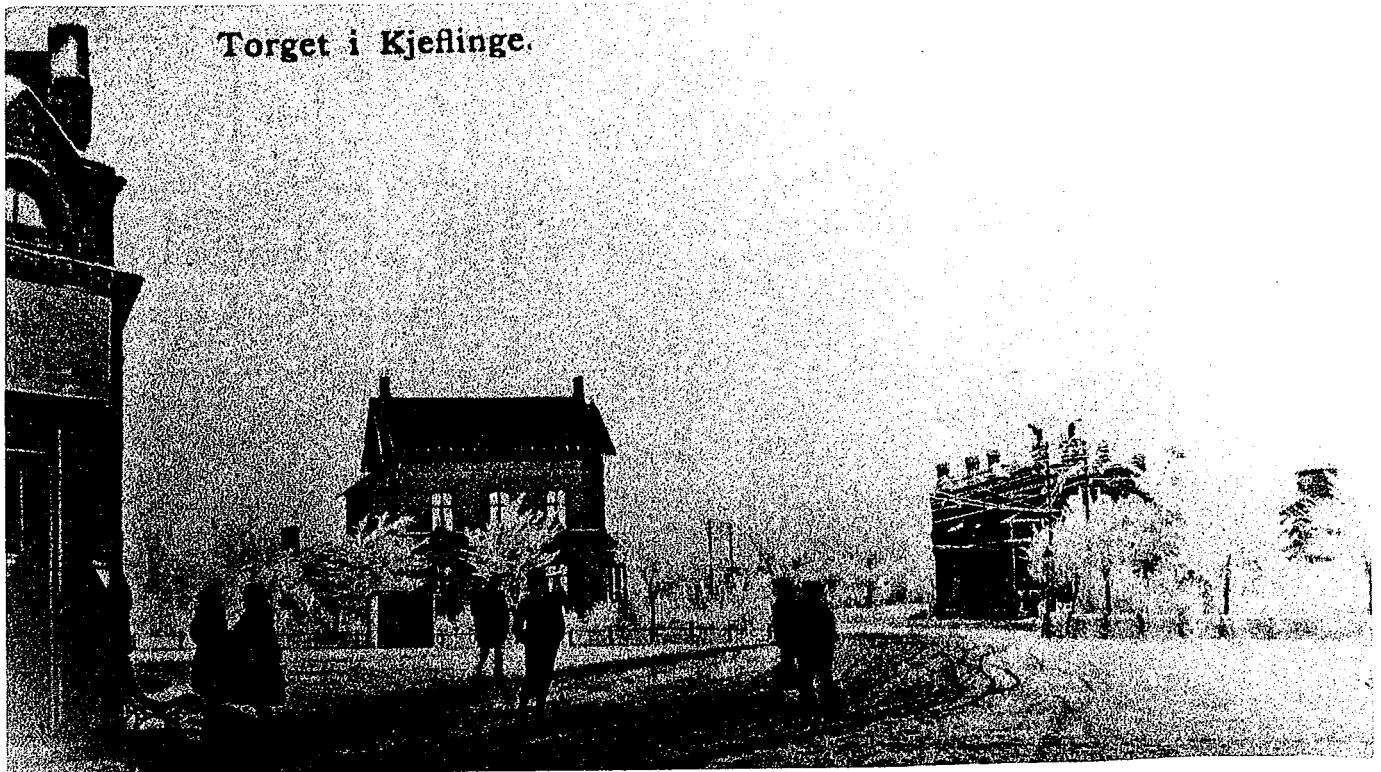
*Arbetarbostäder i Furulund,
plan och fasad.*

gans lösning än vad som var vanligt i Skåne. Företaget köpte in ett markområde, 12 tunnland, att bygga arbetarbostäder på. 1889 stod de fem första husen klara. Det var små hus byggda i gult tegel och med två lägenheter i varje hus, med två uthyrningsrum på vinden. En kasernliknande byggnad uppfördes för att tillgodose bostadsbehovet för de ogifta arbetarna. Ångköket, fabriken matservering, byggdes 1890 och var främst avsedd för dem som bodde i arbetarkasernen. Kostnaden för mat från ångköket drogs från lönen antingen förmånen utnyttjades eller ej.

*Municipalkarta från 1902
över Furulund med då befintlig
bebyggelse.*

På initiativ av MYA:s företagsledare byggdes också handelsbod, småbarnsskola, sjukstuga, badhus och läslokal. Bostadsbebyggelsen kompletterades några år senare med ytterligare ett antal parhus, och sammanlagt fanns där till sist ett 40-tal hus grupperade längs tre gator av bruksgateliknande karaktär.

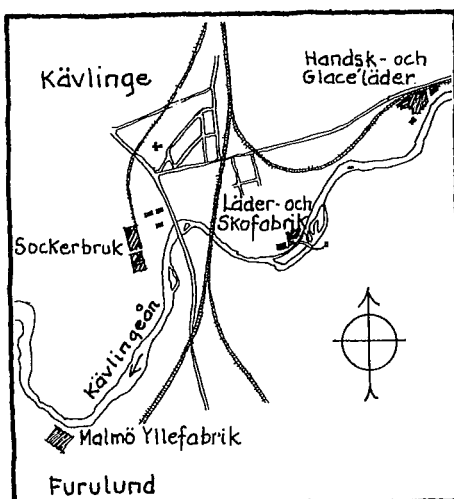

Torget vid järnvägsstationen, äldre foto.

Kävlinge

På Kävlingeåns norra sida tog utvecklingen en annan riktning. Vid sidan av Kävlinge by växte ett stationssamhälle fram. Redan 1890 hade befolkningen ökat med ca 150 personer till 750. Tolv butiker fanns då i orten, mot bara fem stycken två år tidigare. De första nya husen byggdes runt platsen vid järnvägsstationen. Hotellet och skjutsstationen ersatte med ett nybygge i sin tids tegelarkitektur den gamla gästgivaregården vid landsvägen. Kävlinges centralpunkt flyttades i nordostlig riktning samtidigt som orten, tack vare järnvägen, blev centrum för den omgivande bygden. Utvecklingen hade vänt.

Industrietablering utmed Kävlingeån.

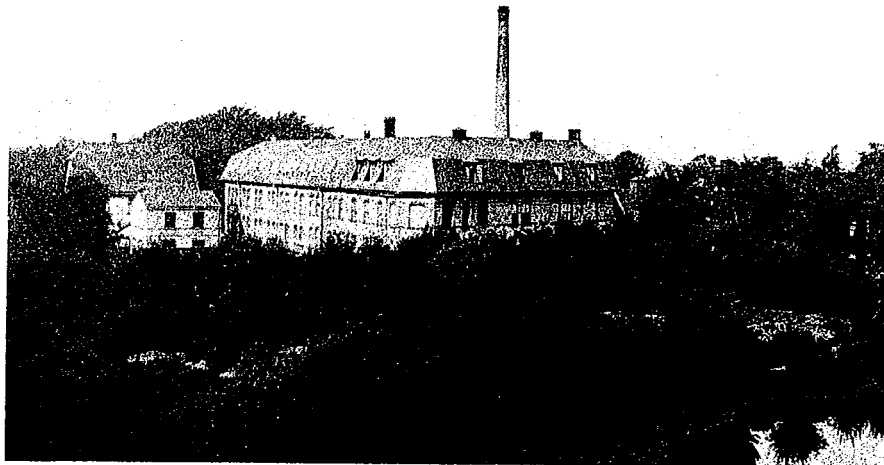

Socketindustrin

Den snabbt framväxande sockerindustrin var helt beroende av ett väl utvecklat järnvägsnät. Bettransporterna skedde på ett finmaskigt system av järnvägar och för järnvägsbyggarna var inkomsterna från dessa transporter en sporre till fortsatt byggande. Ofta hade också sockerfabrikernas finansiärer intressen även i järnvägarna.

1891 byggde Kävlinge sockerfabriks AB en råsockerfabrik på ett markområde väster om gästgiveriet. Det var en stor anläggning som bestod av fabrikslokaler, kontor och disponentvillan. Sockerbruket lades avskilt från samhället - endast ett stickspår ledde dit från stationsområdet. Den största delen av brukets arbetsstyrka var säsongsanställd under betkampanjen på hösten. Den fasta arbetsstyrkan sysslade under årets övriga månader med underhåll och rengöring av maskiner.

*Läder och skofabriken
byggd 1896, äldre foto.*

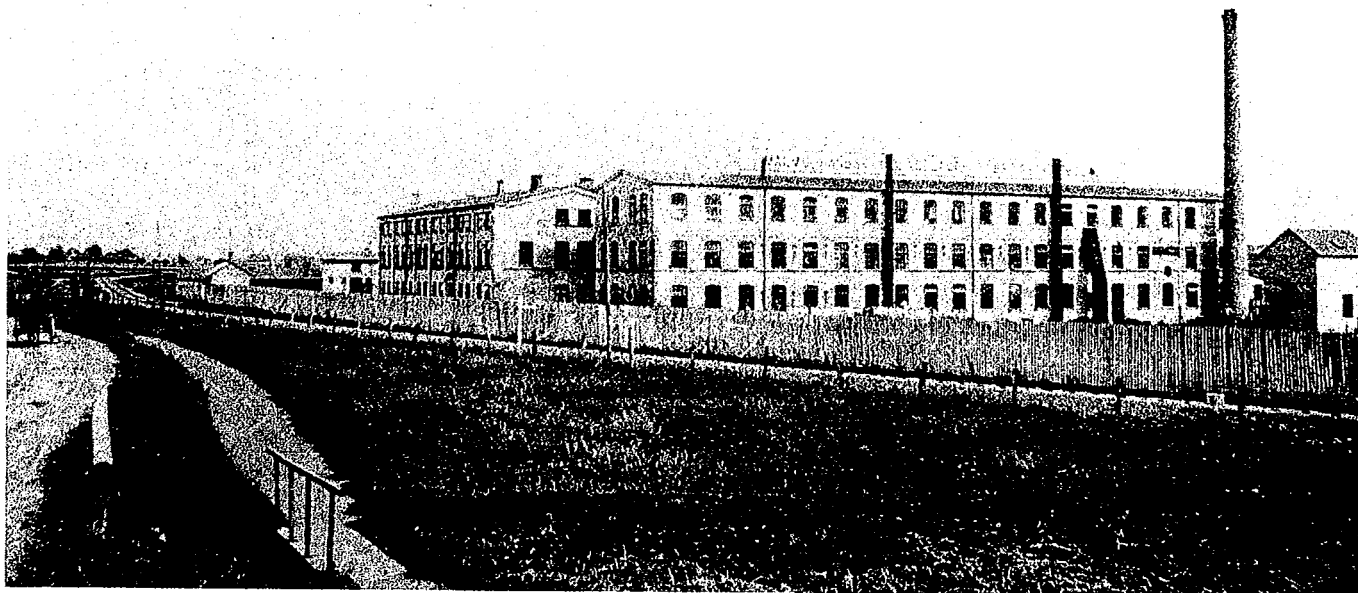
Fortsatt industrietablering

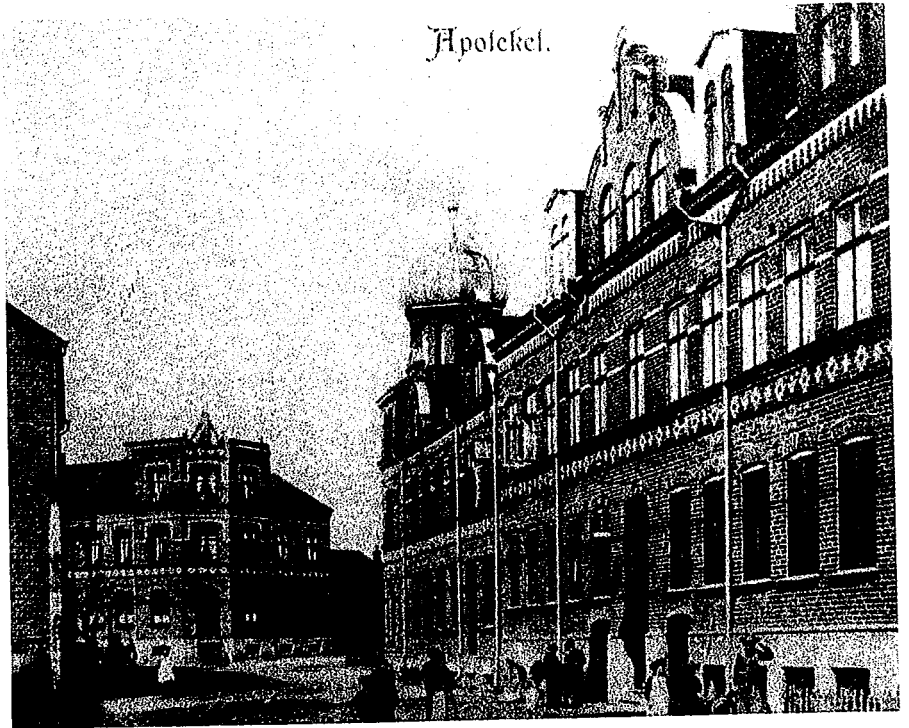
Norr om Kävlingsläder, i Bogesholm, anlades på nittiotalet ett tegelbruk. Tillverkningen av tegel pågick i liten skala under ett par decennier.

Kävlingsläder och Skofabriks AB, som ägdes av danska intressenter, byggde sina anläggningar intill Kävlingslädermälla 1896. Den gamla möllan hade lagts ner i början av 90-talet, utkonkurrerad av städernas valskvarnar. Skofabriken byggdes, liksom de tidigare industribyggnaderna, i gult tegel, med dekorativt inlagda skift av rött tegel. En disponentvilla uppfördes på motsatta åstranden med en privat bro över ån.

Två år senare anlades nästa stora industri. Malmö Handsk- och Glacéläder AB byggde 1898 en fabrik för skinn garvning några hundra meter upp längs ån från skofabriken sett. Fabriken startades för att försörja den danska ägarfamiljens Malmöfabrik med skinn. Vattenkvaliteten i Kävlingsläderån ansågs vara särskilt lämplig för skinnberedning.

*Glacéläderfabriken
byggd 1898, äldre foto.*

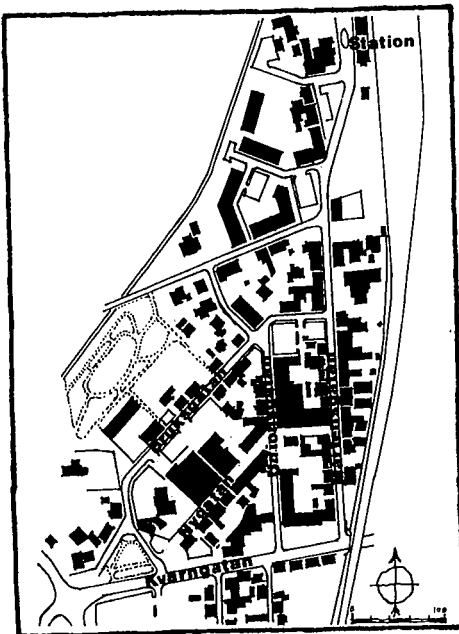

Apoteket, Trehörningen.

Samhällets växt och förvandling

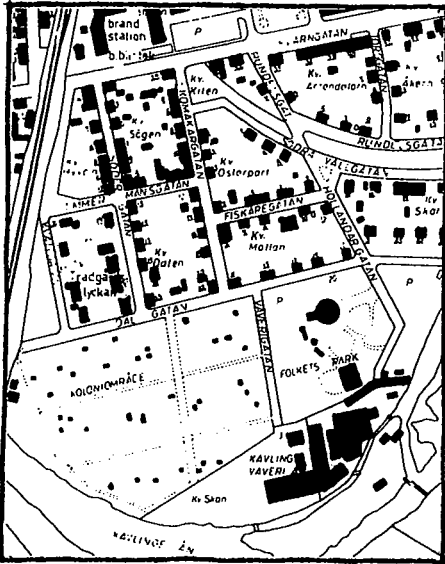
De industrier som invaderade Kävlings hade ingen lokal förankring utan ägdes och kontrollerades utifrån. Förutom MYA svarade inget av de nya företagen för något bostadsbyggande. Marknaden var öppen för privata exploatörer och småbyggmästare och ny bostads- och affärsbebyggelse började växa upp i samhällets centrala delar. Befolkningen ökade snabbt, förväntningarna var höga och Kävlings blev en ort med stadsambitioner.

Bebyggelse idag i Kävlings centrala delar.

Det fanns nu underlag för en ökning av handeln. 1903 fanns 11 matvaruhandlare - hökare - 2 av vardera handlande med spannmål och timmer, slakteri, charkuteri, bageri, tobakshandel och textilaffär. Här fanns också en färg-handlare, en läderaffär, bokhandel och vedhandel. Totalt var där 25 butiker. Många små bostadshus längs huvudgatorna byggdes om för att rymma affärslokaler. Den expanderande handeln krävde också nya och större byggnader i goda lägen. Dessa uppfördes som rikt utsmyckade tegelbyggnader längs Ny-, Unions- och Mårtensgatorna. Exempel på sådana byggnader var det nu rivna hotellet vid Kvarngatan samt Trehörningen och Apoteket vid Nygatan som ännu 1982 står kvar. Dessa stora stadsmässiga byggnader utgjorde viktiga inslag i gatubilden. Kävlings centrala delar fick alltså tidigt ett blandat utseende. Husens storlek och utformning varierade starkt. Små, enkla tegelbyggnader med samma storlek och form som de gamla gatuhusen byggdes bredvid stora två- och trevånings affärs- och bostadshus.

Det triangulära centrumområdet mellan järnvägen - Kvarngatan och Bruksgatan räckte snart inte till för nybebyggelsen och bostäder började byggas i flera olika delar av det växande samhället. Ett område som tidigt exploateras

Bebyggelse idag i Nya Staden.

des var marken söder om Kvarngatan ner mot ån - Nya staden. Här byggdes 1-, 2- och 2 1/2-vånings en- och flerbostadshus av varierad utformning inom ramen för en rutnätsskapsplan. Husen lades i gatuliv och fasadmaterialet var nästan genomgående rött tegel. Taken var klädda med tjärad papp och snickerierna målades vita.

Utanför samhällets gränser växte bostadsbebyggelse upp i Rinnebäck österut utmed vägen mot Harrie och i Gryet. Gryet var en enkel form av egnahemsbebyggelse som förlades på ett sämre, sankare, markområde norr om Kävlinge - på Gryemarken. Befolkningen utgjorde arbetskraftsreserv för industrin vid högkonjunktur och läget gav möjlighet till en viss självhushållning.

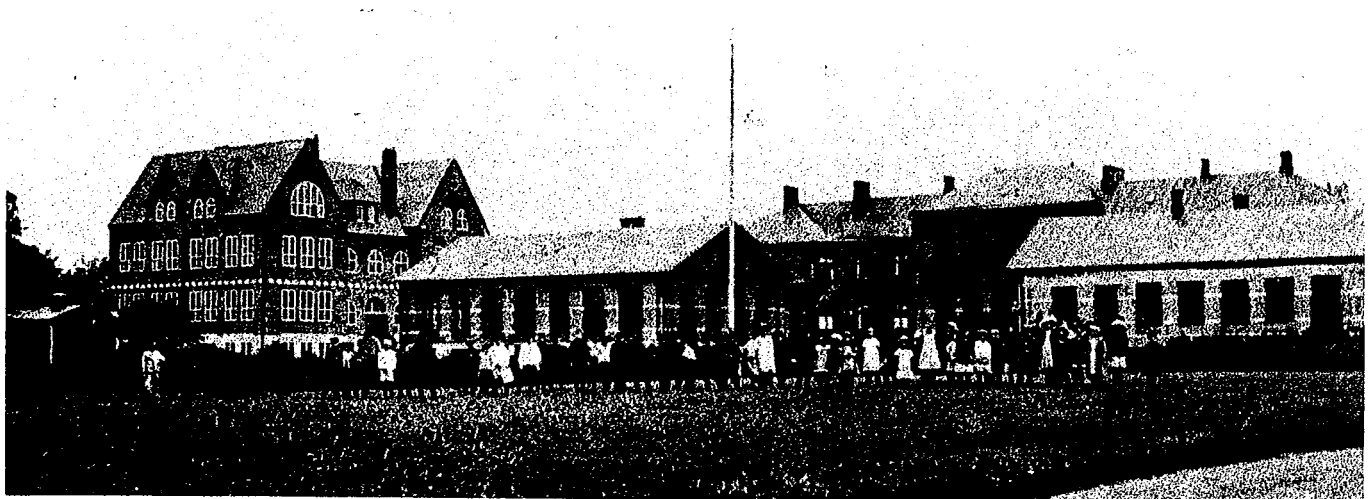
Järnvägen nådde full utbyggnad strax efter sekelskiftet när banorna från Kävlinge österut till Sjöbo (1906) och västerut till Barsebäck (1907) invigdes. Därmed knöts Rinnebäck, L Harrie m fl orter och industrier till järnvägsnätet och Kävlinge växte i betydelse som knutpunkt.

Institutionerna

Den snabbt växande befolkningen behövde fler och större skollokaler. Ett nytt skolhus byggdes 1899. Skolan, som var en enkel en- och tvåvåningsbyggnad uppfördes i en stil lika bostadshusen i Kävlinge. Den byggdes i rött tegel med gula dekorationer. 1912 uppfördes ännu ett skolhus. Detta fick en helt annan karaktär och är en reslig, monumental byggnad i mörkrött tegel med dekorativa inslag präglade av nationalromantiska stilideal.

Den gamla medeltidskyrkan blev för liten för den snabbt växande församlingen och övergavs för en ny kyrka som byggdes 1898. Ödekyrkan användes under en tid i början av 1900-talet som förvaringsplats för brandkårens utrustning. Den nya kyrkan ritades av Malmöarkitekten Alfred Arvidius i den nygotiska stil som var vanlig i det sena 1800-talet. Byggnaden, som uppfördes alldeles i slutet av denna epok, kom att utsättas för stark kritik några år efter färdigställandet. Då var byggnadsstilen inte längre modern och kyrkan kallades bl a för "ett åbäke i Eslövsgotik".

Skolorna

Det planlösa samhället

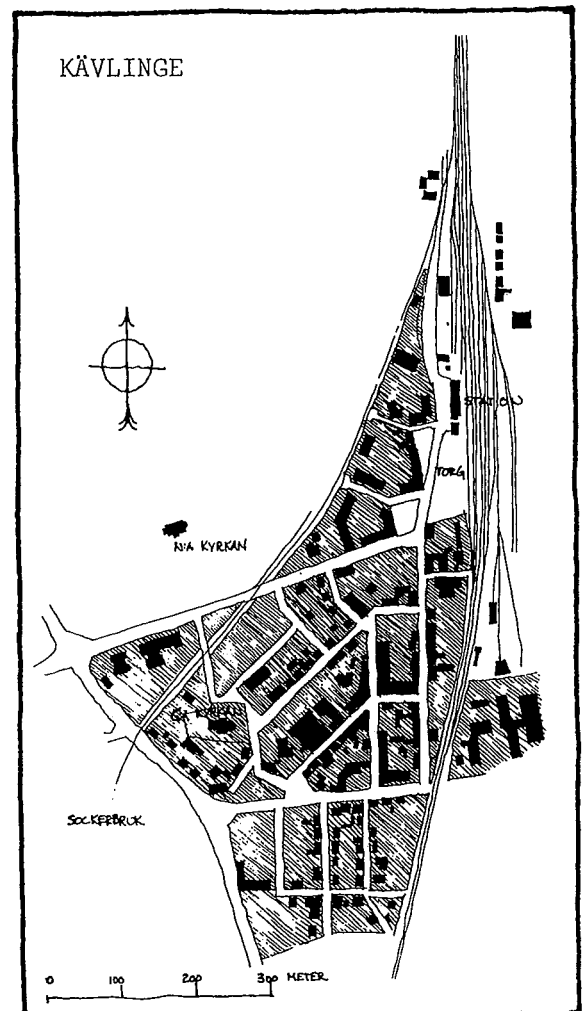
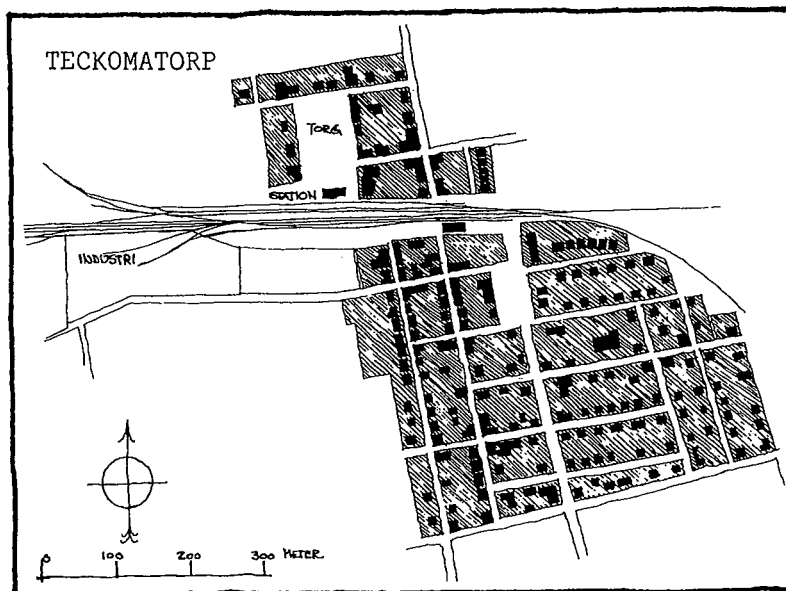
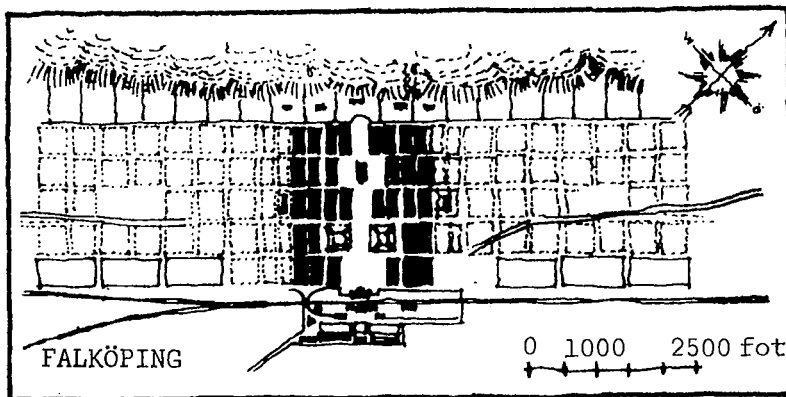
Många av de järnvägssamhällen som byggdes upp strax innan och vid sekelskiftet styrdes av en enkel planläggning. Denna var ofta inspirerad av de idealplaner Statens Järnvägars arkitekt A.W. Edelsvärd publicerat. Karaktärsdragen var ett stramt, rätvinkligt kvartersmönster med ett par breda esplanader och med stationshuset som självklar tyngdpunkt. Eventuella industrianläggningar placerades utefter järnvägen. Teckomatorp, som ligger 13 km norr om Kävlinge, fick en sådan form. Framför stationen lades ett stort torg ut med hotell, folkskola och större bostadshus i en rikt ornamenterad tegelarkitektur.

Övre kartan t.v. visar Edelsvärd's idealplan för Falköping med stationsbyggnaden i fonden av en monumentell axel.

Undre kartan t.v. visar kvartersmönstret i Teckomatorps centrala delar idag.

Kartan t.h. visar kvartersmönstret i Kävlinges centrala delar idag.

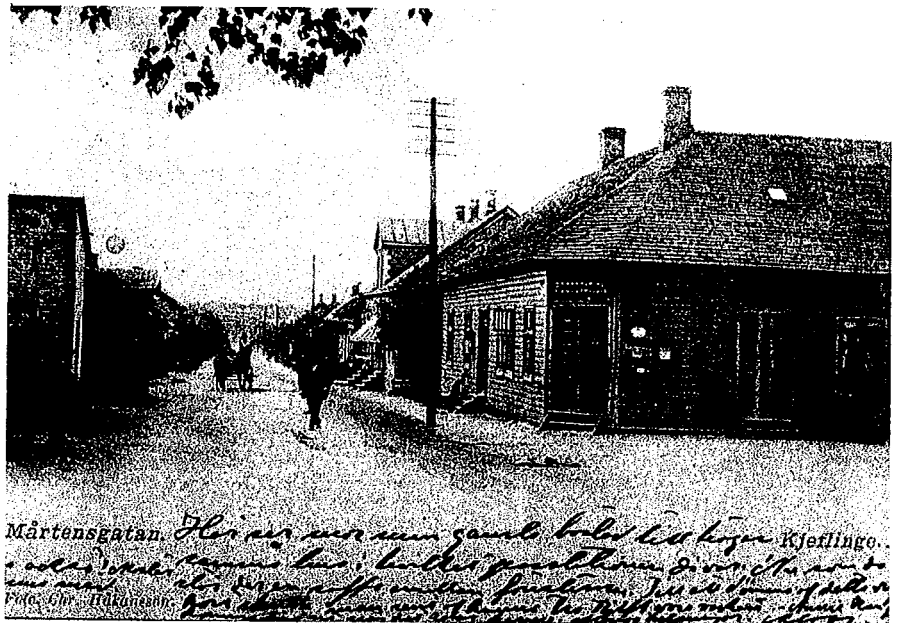
Kävlinge stationshus byggdes samtidigt och är identiskt lika det i Teckomatorp, men Kävlinges stadsplan har inga likheter med tidens ideal. Förklaringen är att söka i Kävlinges topografi samt i den gamla byns ägo- och bebyggelsestruktur. Dessa förhållanden avgjorde var ån kunde passeras av de två järnvägslinjerna söderifrån. För bangården behövdes ett plant markområde och man valde att placera stationshuset på "bysidan" - väster om spåren. Stickspåret till sockerbruket byggdes tidigt ut. Därmed var det triangelformade markområdet avgränsat, mellan medeltidskyrkan och stationen, där samhällets centrum kom att växa fram. För detta område fanns helt enkelt inte förutsättningar för någon mönsterplanering.

Bruksgatan, äldre foto

Mårtensgatan, äldre foto

Planeringen i Kävlinge förefaller i stället att till stora delar ha skett på enskilt initiativ, av en person i byn som tidigt insåg möjligheterna - skolläraren O.A. Frank. Han anlade Ny-, Bruks- och Unionsgatorna och sålde tomtmarken i anslutning till dessa gator. De nya fastighetsägarna fick själva bekosta gatuunderhåll samt erforderliga vatten- och avloppsledningar till husen. Ledningarna lades på gatumark. Äganderätten till denna mark hade dock Frank behållit för egen del. Han hade endast överlåtit bruksrätten till tomtköparna.

När municipalsamhället Kävlinge bildats 1902 erbjöd O.A. Frank municipet att köpa gatorna för 1 kr/m². Området var 6000 m² stort. Municipalsamhället avslög hans krav. Därmed inleddes en decennielång strid om Kävlinges gator där Kävlinge municip till sist fick betala 10 000 kr för äganderätten till gatumarken.

Det planlagda samhället

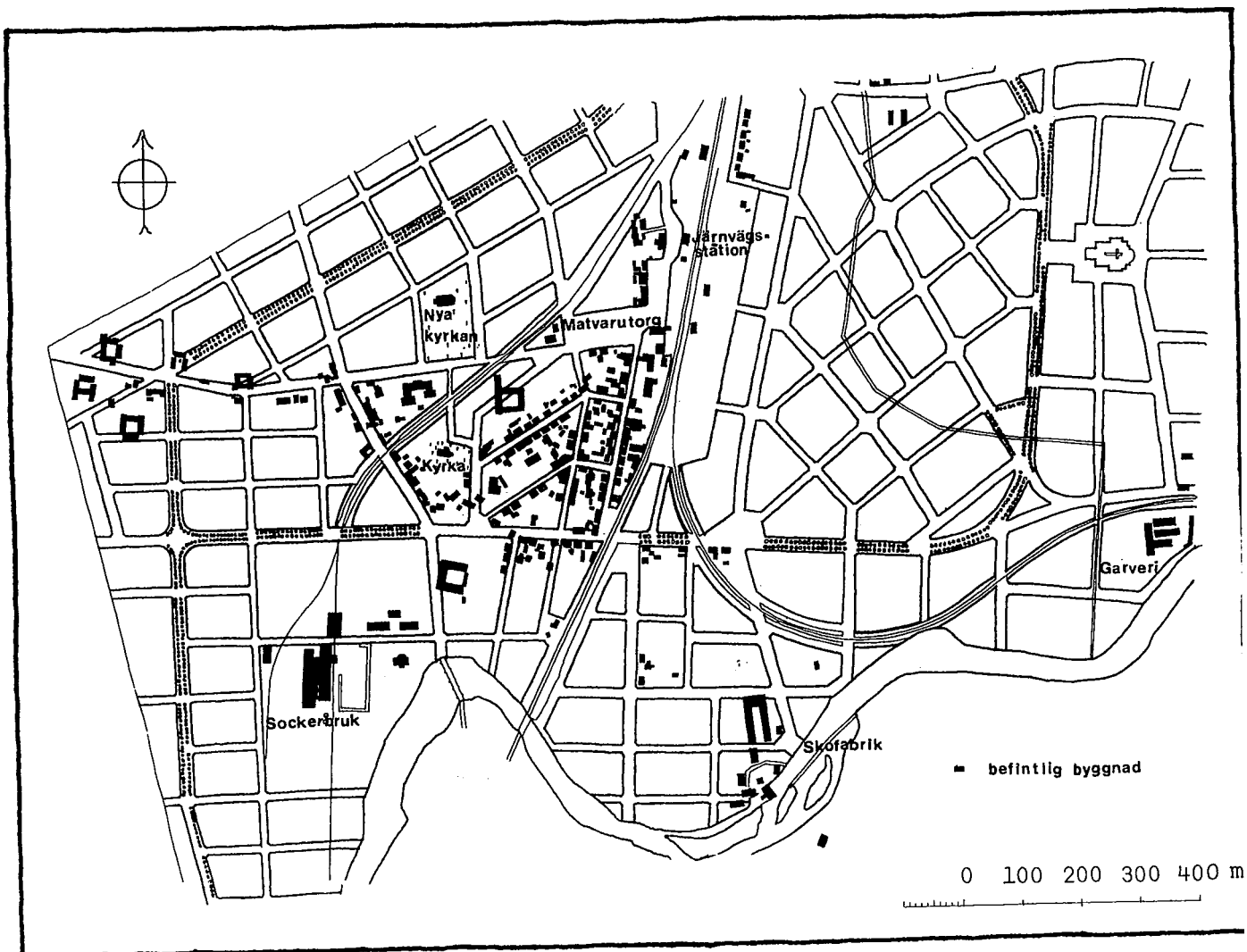
Folkmängden i Kävlinge hade fördubblats på femton år och uppgick 1902 till 1755 personer. Trots att samhällsbyggnaden var i full gång saknades byggnadsreglerande bestämmelser. Hygieniska missförhållanden krävde åtgärder och frågan väcktes om en planering som därtills saknats.

På grund av den tätbebyggelse som uppstått i Kävlinge beslutade Kungl Maj:t efter ansökan från kommunen, att Kävlinge skulle utgöra ett municipalsamhälle. Där skulle reglerna för ordnings-, byggnads-, brand- och hälsoväsen tillämpas.

1874 års byggnadsstadga gällde vid tiden för municipibildningen. 1903 fastställdes byggnadsordning för Kävlinge municipalsamhälle.

Med tiden hade ett behov av en enkel planreglering uppkommit och kommissionslantmätare Nils Apelgren anlätades 1903 för att upprätta ett förslag till stadsplan för Kävlinge. Denna plan fastställdes av Kungl Maj:t 1905. Planen omfattade ett stort markområde - hela municipet - och förutsatte en stadsmässig tillväxt. Gatunätet lades ut utan hänsyn till byns ägoförhållanden vilket innebar att de flesta av byns gårdar inte kunde ligga kvar om planen genomfördes.

Stadsplan 1903 med då befintlig bebyggelse.

Municipalsamhälle utgjorde enligt 1862 års kommunallagar ett avgränsat område inom en eller flera landskommuner, där p.g.a. "större sammanträngd befolkning" det ansågs motiverat att de s.k. stadsstadgorna skulle tillämpas. Samtidigt med att man förordnade att dessa stadgor skulle gälla, organiserades området som ett särskilt samhälle - municipalsamhälle.

SOU 1981:100

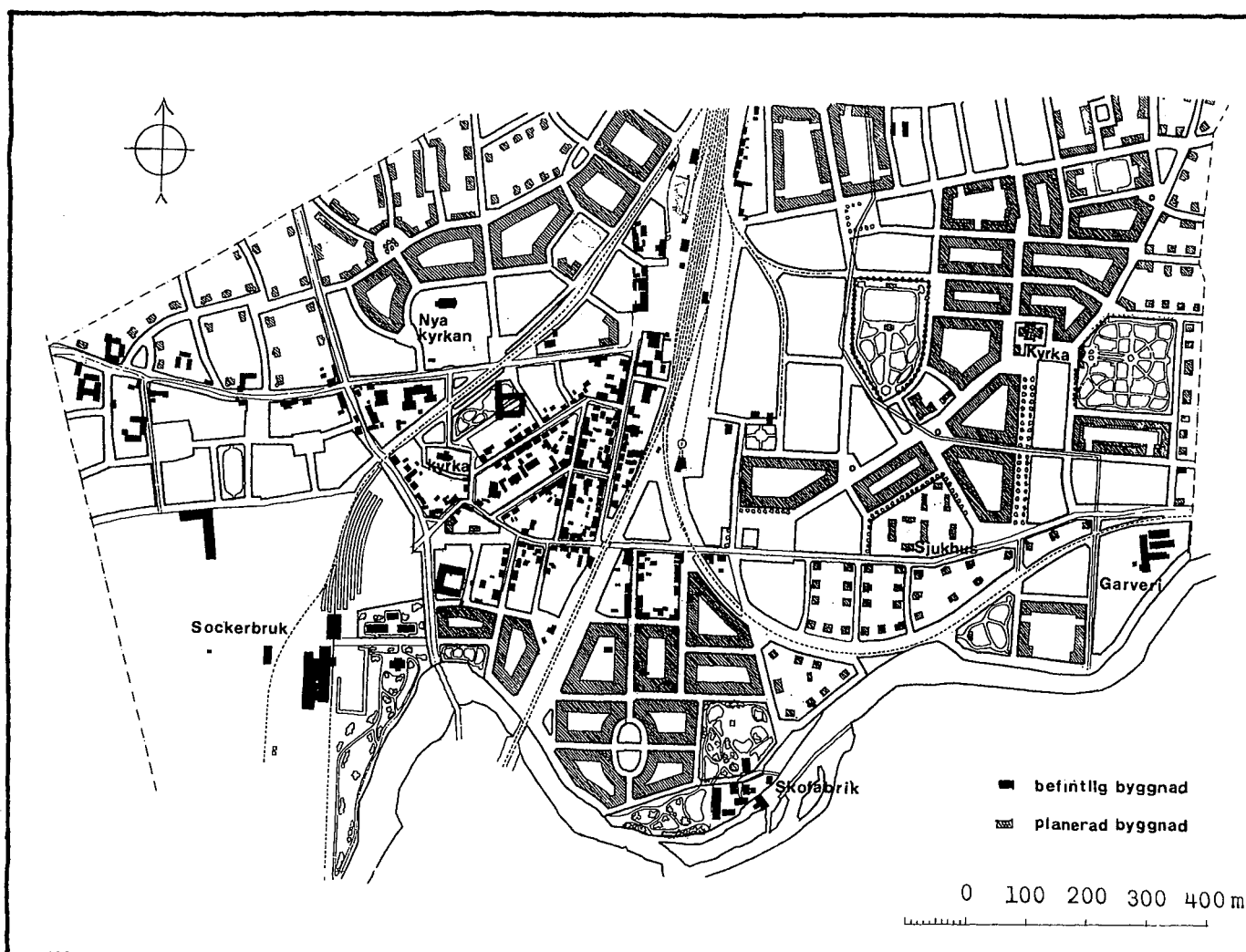
Redan år 1907 lämnades uppdrag till stadsingenjören Anders Nilsson i Malmö att upprätta förslag till en ny stadsplan för Kävlinge municipalsamhälle. I det nya planförslag som upprättades skulle större hänsyn tas till befintliga ägo gränser och övriga bestående förhållanden. Genom detta skulle samhället slippa en hel del dyrbar inlösen av mark och byggnader.

Gatorna i det nya planförslaget drogs så att största möjliga hänsyn togs till terrängförhållanden. Det nya Kävlinge planerades i huvudsak för tvåvåningsbebyggelse, undantagsvis trevåningsbyggnader. Några kvarter planlades som egnahemsområde.

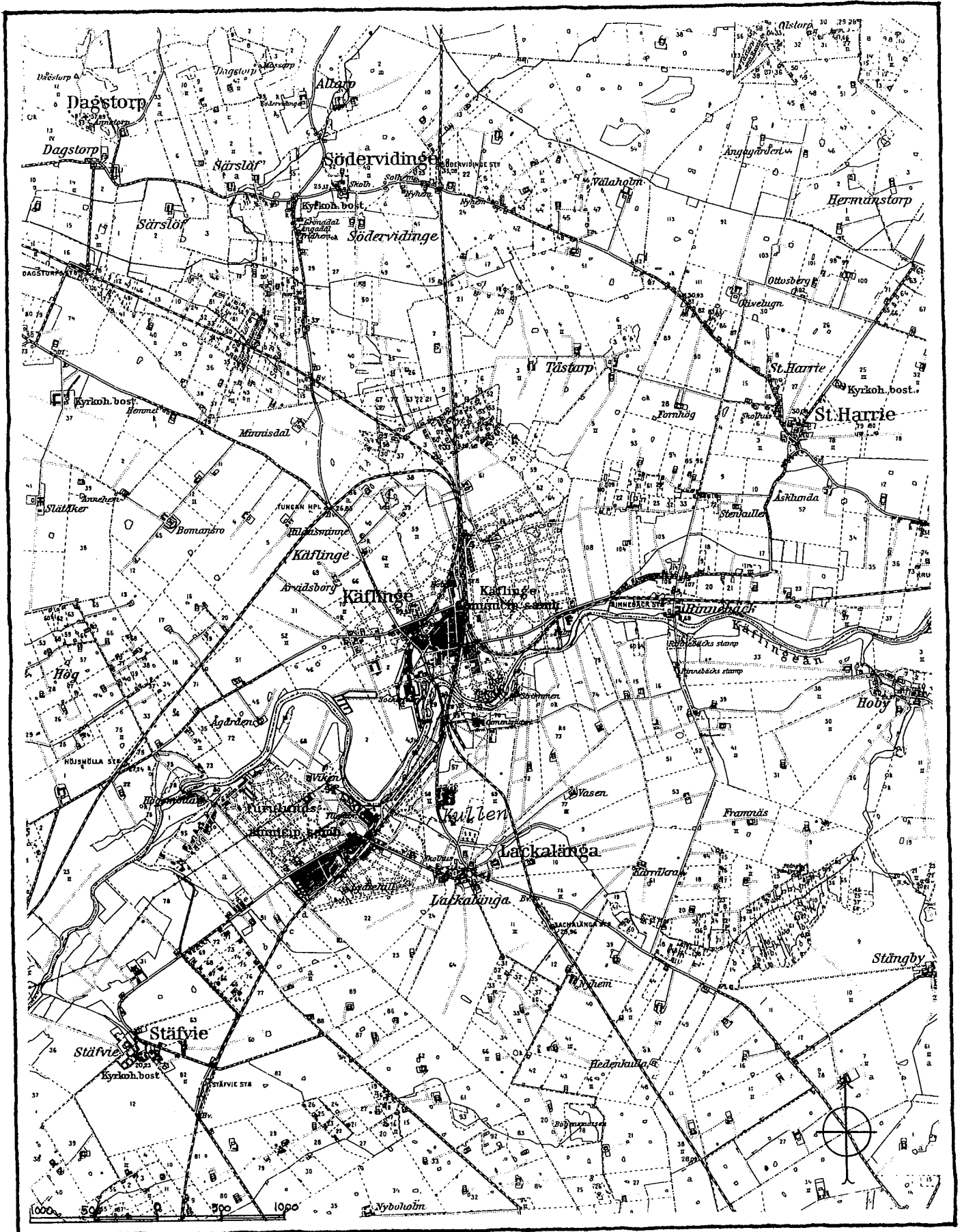
Municipalsamhället ägde ett stort markområde öster om järnvägsområdet. Det var här nya kvarter lades ut. Kvarteren skulle bebyggas på ett stadsmässigt sätt med sluten bebyggelse, torgbildningar, idrotts- och lekplatser, kyrka och epidemisjukhus. Gatorna planerades med avsikt att uppnå omväxling i gatubilden med parker, skiftande gatubredder och platsbildningar som blickfång.

Planen, som fastställdes 1915, visar att Kävlinge vid denna tidpunkt övergått från den oorganiserade växtprocess som varit förhärskande till en mer estetiskt, tekniskt och ekonomiskt medveten stadsplanering för den fortsatta samhällsutbyggnaden.

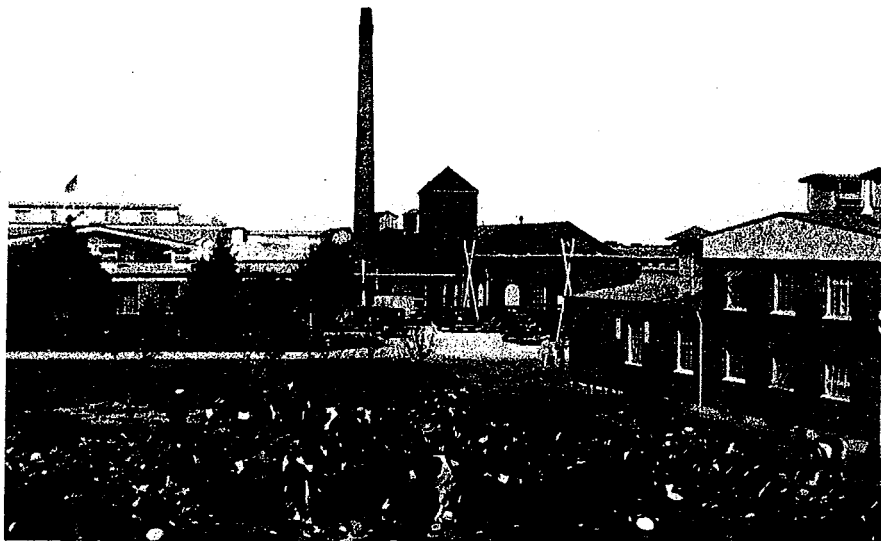
Stadsplan 1915 med då befintlig bebyggelse.

Utdrag ur ekonomiska kartan
1913.
Kävlinge med omgivningar.

*Skaneks slakteri,
äldre foto*

Industrisamhället

Fortsatt samhällsutbyggnad

Kävlinge förvandlades på två decennier till en industriort. I huvudsak består än idag kärnan av dessa etableringar, och ger centrum, Nya staden och åbrinkarna deras karaktär.

Tillväxten fortsatte under de följande årtiondena ut från centrum, dock i lugnare takt efter 1910. En viktig etablering skedde 1917, då ett andelsslakteri uppfördes i Kävlinge öster om stationsområdet. Detta kom senare att utvecklas till SKANEK:s storslakteri. Antalet anställda där och i övrig industri ökade stadigt fram till 30-tallets depression.

Huvuddelen av den nybebyggelse som uppfördes under dessa år var enfamiljshus och små flerfamiljshus i rött tegel. Områdena söder om Kvarngatan byggdes successivt ut.

Kommunens uppgifter ökade och en märkesbyggnad av fin kvalitet tillkom 1925, badhus- och biblioteksbyggnaden öster om järnvägen ritad av Erik Lallerstedt.

Bad och bibliotek

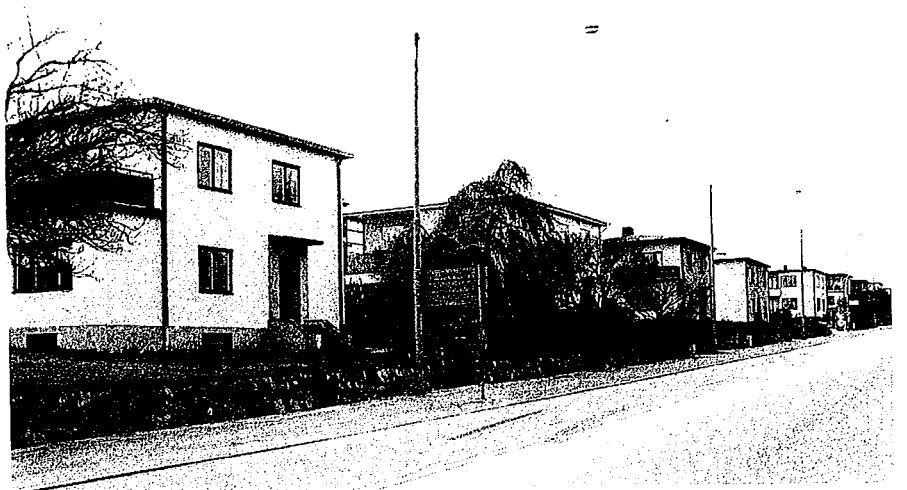

Kävlinge Väveri AB.

År 1933 köptes Kävlings skofabrik av skofabrikantföreningen som året efter lade ner skotillverkningen och avskedade all anställd personal. Tvåhundrafyrtio människor ställdes arbetslösa mitt under en djup depressionstid.

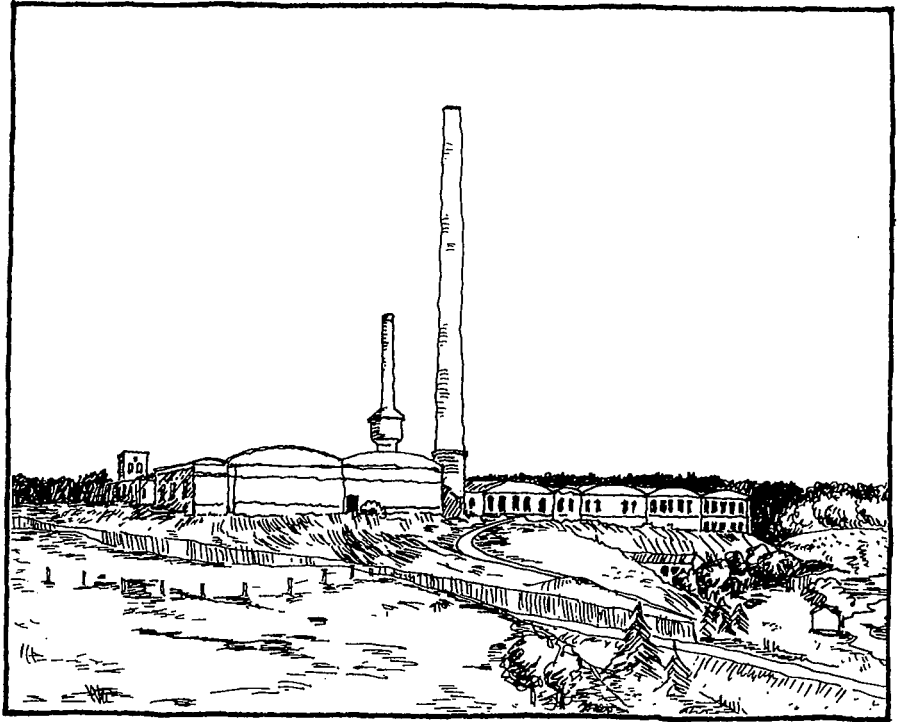
Fabrikslokalerna utlystes till försäljning men kunde endast köpas eller hyras under förutsättning att annan tillverkning än av skor sattes igång. 1935 startade en linnefabrik - Kävlings Väveri AB - i lokalerna. I början anställdes mestadels textiltvånt folk från Västergötland och Helsingborg, men efterhand som driften kom igång fick en del av ortsbefolkningen också anställning.

På Storgatans västra sida tillkom under 30-talets senare hälft en del villabebyggelse i funktionalistisk stil. Egna hem byggdes också längs Storgatan och även i ett område öster om järnvägen - mellan slakteriet och Glacéläderfabriken.

30-talshus vid Storgatan.

MYA:s fabrik i Furulund,
teckning efter äldre foto.

Furulund växte ut med en blandad bebyggelse i de centrala delarna. Ett renodlat bostadsområde byggdes ut med fristående egnahem i rött tegel. Området "Kullen" började bebyggas redan 1906 söder om Kävlinge. Det ligger alltså avskilt från samhället omgivet av åkermark.

I mitten av fyrtiotalet övertog Manufakturaktiebolaget - MAB - aktiemajoriteten i MYA och därmed skapades MAB- och MYA-koncernen. Verksamheten vid Furulundsfabriken var mycket skiftande. Förutom garnspinning rymdes avdelningar för ulltvätt och tillverkning av tops. Yllevävnader som framställdes vid koncernens andra fabrik i Malmö fick sin slutliga behandling i Furulund, där man också hade stora anläggningar för färgning och beredning av tyger. MAB och MYA hade under 50-talet över 500 anställda.

Även Glacéläderfabriken expanderade under 40- och 50-talen. Omkring 1950 hade 300 människor anställning där och verksamheten hade också avsatt dotterbolag i Helsingborg, Malung och Kristiansund i Norge.

Radhus från 50-talet vid
Kvarngatan.

Köpingbegreppet ... konstituerades främst av ortens fysiska och demografiska karaktär - dvs en relativt tät bebyggelse och relativt stor befolkning. Skälet till köpingsbildande var i första hand, att det var den enda möjligheten för ett uppväxande stadsliknande samhälle, där intressemotsättningarna mot landskommunen/socknen blivit alltför skarp, att vinna kommunal självständighet. Skillnaden mellan ett municipalsamhälle och en köping var främst att köpingen utgjorde en egen kommun.

SOU 1981:100

Köpingen

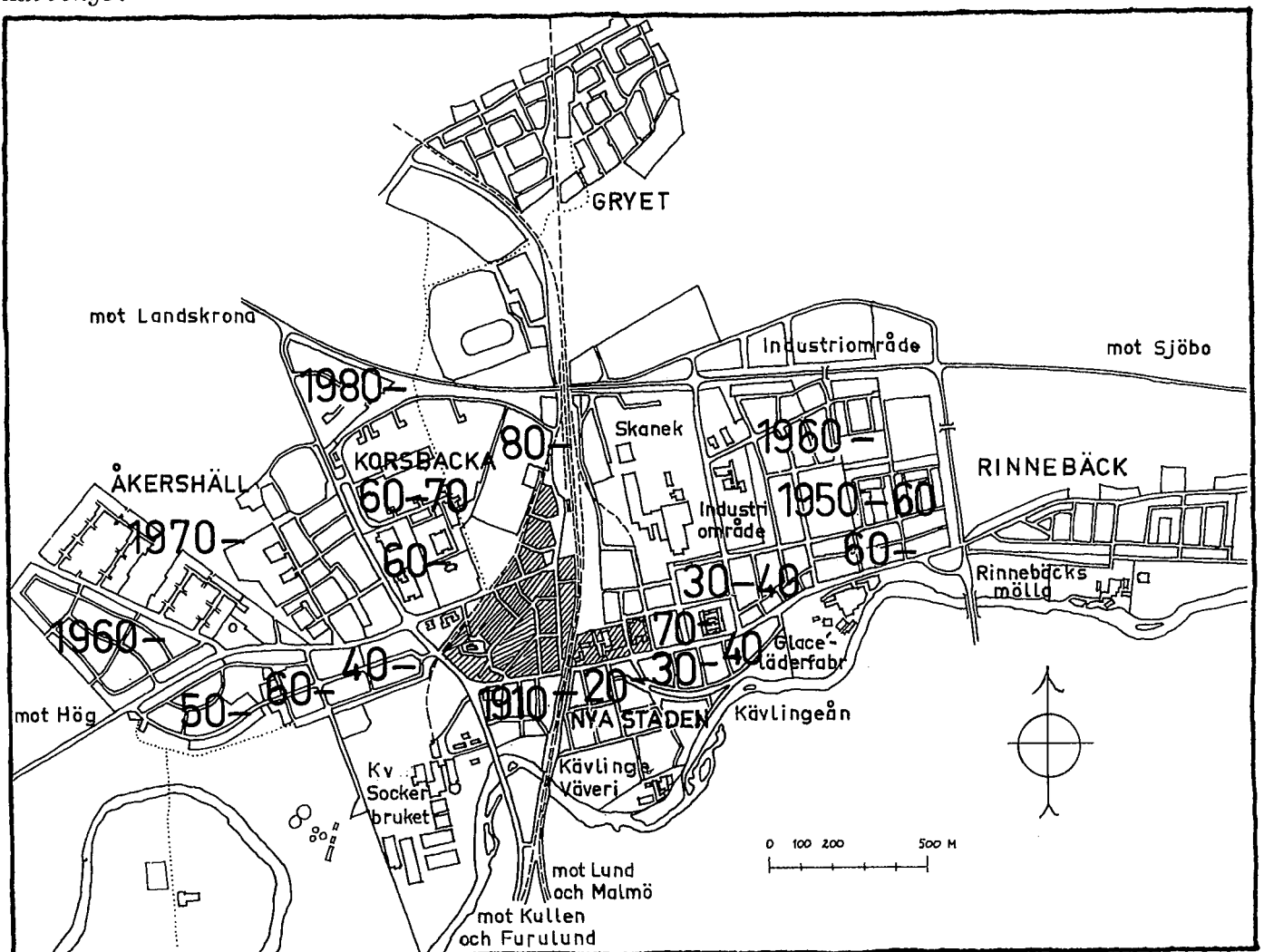
Kävlinge municipalsamhälle och Kävlinge kommun hade ca 3000 invånare när de blev köping 1946. Några år senare 1952, slogs Furulunds municipalsamhälle, Lackalänga och Stävie kommuner ihop till Furulunds köping.

Från andra världskrigets slut fram till början av sjuttio-talet fortsatte Kävlinges tillväxt med en accelererad fart. Detta berodde på den goda industrikonjunkturen under denna tid, den snabba urbaniseringen och en höjd utrymmesstandard.

Skalan på nybebyggelsen ökade. Ett område med trevåningshus byggdes närmast stationen och ett annat öster om järnvägsområdet. Det innebar också ett nytt sätt för Kävlinge köping att ta ansvar för bostadsförsörjningen. Längre österut, mitt emot glacéläderfabriken byggdes ett radhusområde i gult tegel. Man fortsatte också att utveckla egnahemsområdena under denna tid. Redan tidigt anlades också stora koloniområden på centrala platser i Kävlinge - ett nedanför nya staden mot ån och ett i östra delen av samhället.

Sammanställningskarta. Utbyggnad av bostadsområden i Kävlinge.

I Furulund fortsatte satsningen på villa- och radhusbebyggelse under 40- och 50-talen på den öppna marken norr om skyddsplanteringen med tallskog vid Lackalänga Ljung.

*Kastanjeallén vid Kvarngatan
höggs ner på 50-talet. Äldre
foto.*

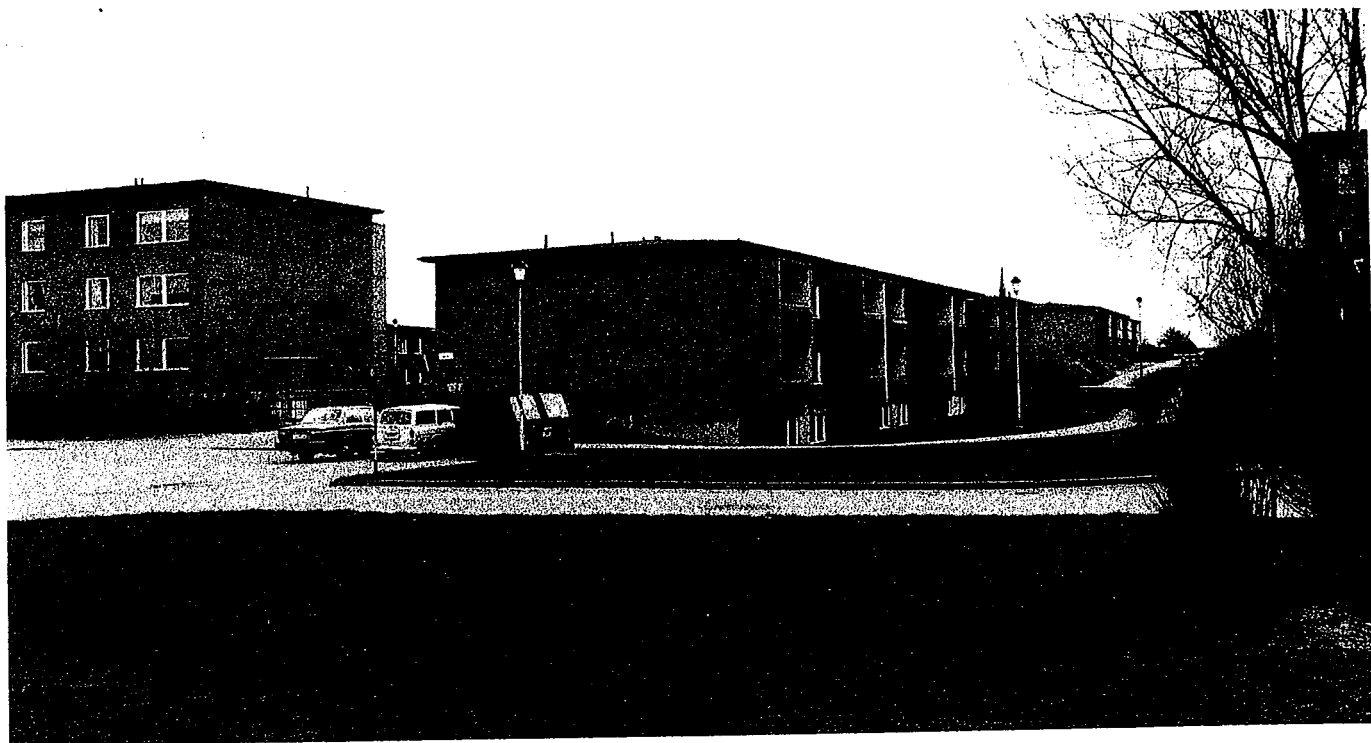
Strukturförändringar

Genom att vägnätet förbättrades och bilismen utvecklades, rycktes mycket av underlaget bort från det täta järnvägsnätet. Linjerna Kävlinge-Barsebäck och Kävlinge-Sjöbo lades ner 1954. I Kävlinge gladdes man i stället åt att flaskhalsen i Kvarngatan - järnvägsviadukterna - byggdes om för att klara den ökande bilismen. Hela Kvarngatan breddades varvid kastanjeallén höggs ner. Samtidigt revs också den gamla stenbron över Kävlingeån och en ny i betong uppfördes.

1955 lades sockertillverkningen ner vid sockerbruket och 80 personer - vid kampanjerna 200 - blev utan arbete. Fabriksbyggnaderna användes därefter bl a som lager för jordbruksprodukter.

Kävlinge väveri kom under 50-talet att ingå i Skandinaviska Jutespinneri och Väveri AB som drevs från Oskarsström utanför Halmstad. Man tillverkade främst väggbeklädnader.

Koncentrationen i näringslivet blev till fördel för Kävlinge när det gällde slakteriverksamheten. SKANEK:s anläggningar i Malmö, Hörby, Ystad och Helsingborg lades ner på 60-talet och ett nytt slakthus byggdes i anslutning till det tidigare fabriksområdet öster om järnvägen. Några år senare startade Köttforskningsinstitutet med inriktning på produktutveckling, kontroll av hygien m m för hela branchen i Sverige. För lokaliseringen var både närheten till storslakteriet på platsen och forskningsinstitutionerna i Lund viktiga.

Korsbackaområdet, byggt i slutet på 1960-talet.

Bostadsbyggande under 1960- och 70-talen

Det första och hittills enda större området med flerfamiljshus påbörjades i slutet av 60-talet norr om nya kyrkan i Korsbackaområdet. Detta omfattar 700 lägenheter i två- och trevåningshus med gult fasadtegel, placerade fyra och fyra runt gårdar. I sydvästra delen av området ligger den nya skolan och sporthallen.

Det andra stora utbyggnadsområdet i Kävlinge under 60-talet var Åkershäll - norr om Högsvägen och kring det nya vattentornet. I etapper uppfördes olika radhus och villagrupper allt längre ut från centrum på jordbruksmarken. Resterna av jordbruksbyn som länge låg kvar efter Högsvägen utplånades till förmån för rena villakvarter.

Söder om Högsvägen nära Storgatan växte ett område med småindustri upp.

I östra delen av samhället i Rinneback och i Ljungenområdet i Furulund kompletterades bebyggelsen med nya villor.

Storkommunen

Tillverkningen vid MAB och MYA avvecklades under 60-talet för att läggas ner helt 1977. Redan 1970 började ett centrum för arbetsmarknadsutbildning etableras i de överflödiga lokalerna i fabriken. De flesta eleverna kom från Malmö-Lund-området vilket gav en stor inpendling till Furulund. Nästan 1000 personer var sysselsatta vid AMU-centret i slutet av 70-talet.

SKANEK:s anläggning utökades ytterligare 1974 då en charkuterifabrik uppfördes och anläggningen blev Sveriges

näst största slakteri. 500 anställda 1974 ökade till 900 1980, och därmed blev slakteriet Kävlingeortens största arbetsgivare.

På platsen för Rinnebäcks mölla, nedlagd och riven 1924, startade vid mitten av 70-talet Svenska Polystyrenfabriken tillverkning av plastråvara. Som mest hade företaget 125 anställda.

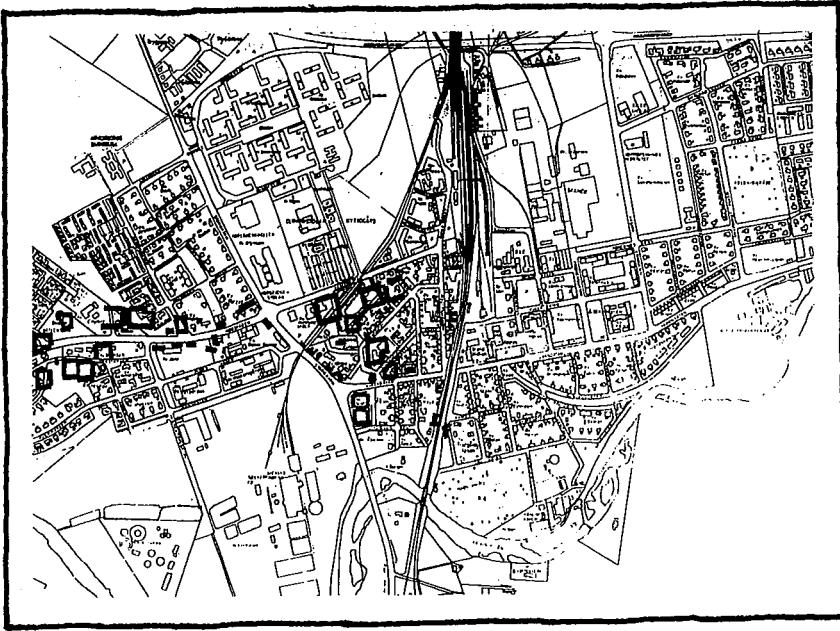
I motsats till den vanliga utvecklingen i orterna kring Malmö-Lund öppnades inte några stora nya exploateringsområden under 70-talet. I stället färdigställdes Korsbackaområdet samt villa- och radhuskvarteren i östra och västra delarna av tätorten.

I mitten av 60-talet fördes en diskussion om hur centrum skulle planeras. Nya krav på butiksytor, biltillgänglighet och parkering följde med ortens tillväxt. Kävlinge uppfattades fungera som centrum för ett relativt stort omland. Två alternativ diskuterades; dels ett nytt centrum vid sidan av det gamla för de kommande varuhusetableringarna, dels en omdaning av befintligt centrum. Man valde att medge nyetableringar och parkeringsmöjligheter i befintligt centrum, vilket innebar rivningar och nybyggelse. Centrumplanen lades fram 1967 och har i princip följts. Stora delar av sekelskiftets Kävlinge försvann under 70-talet.

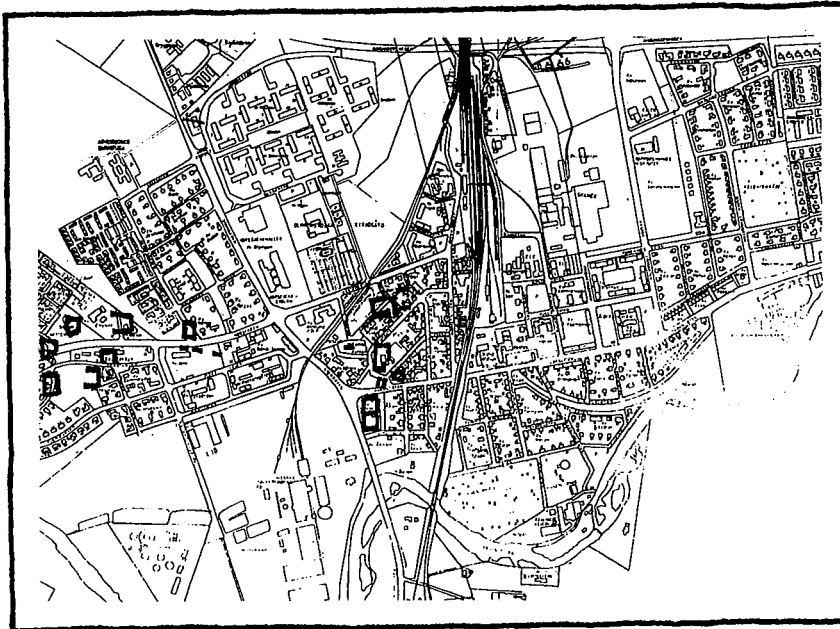
*Utsikt över Kävlinge från
Lantmännens silo.*

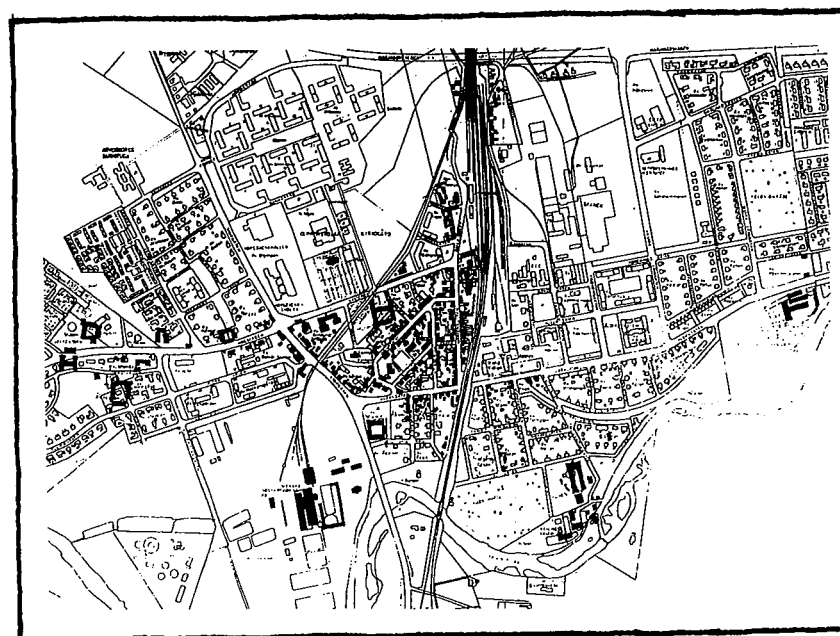
*Några utvecklingssteg i
Kävlinges väst, inlagda på
dagens adresskarta.*

1795

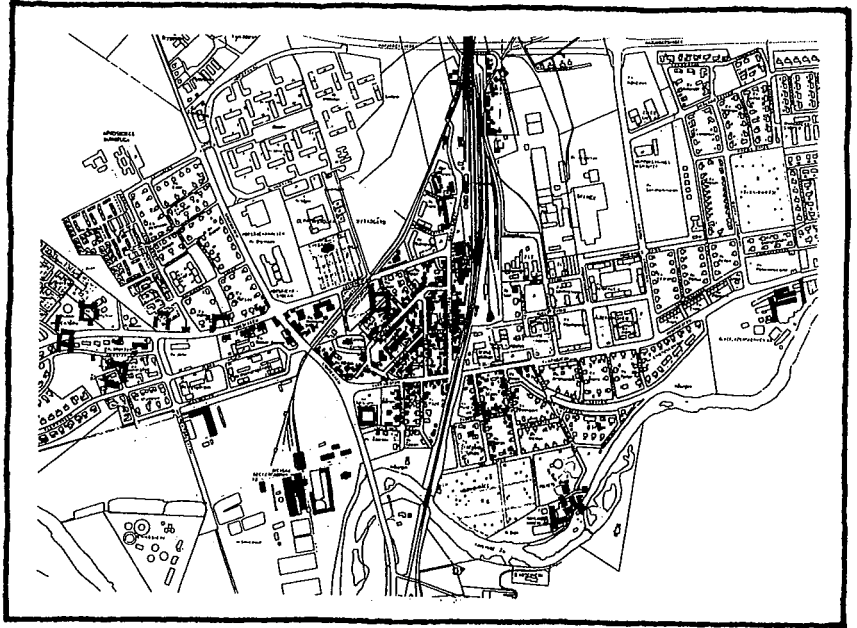

1803

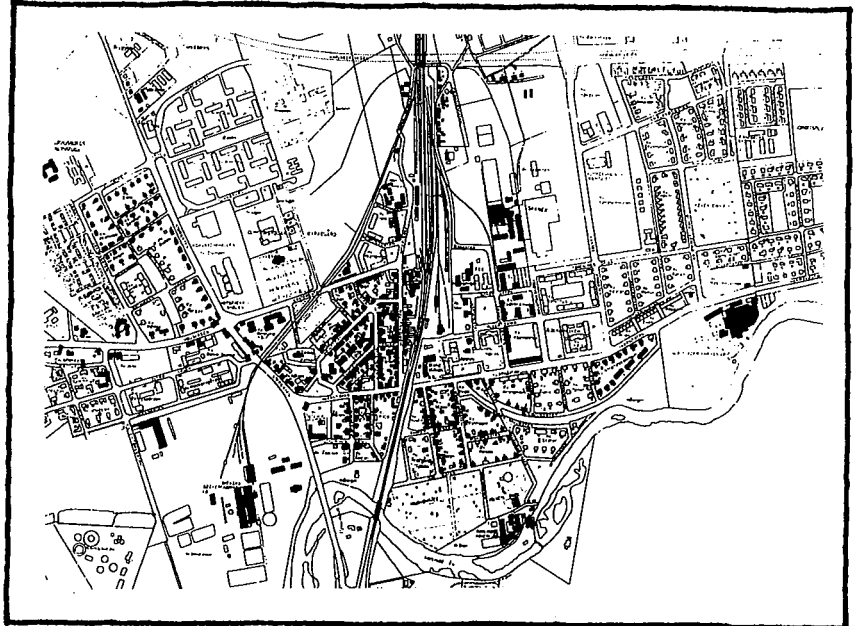

1902

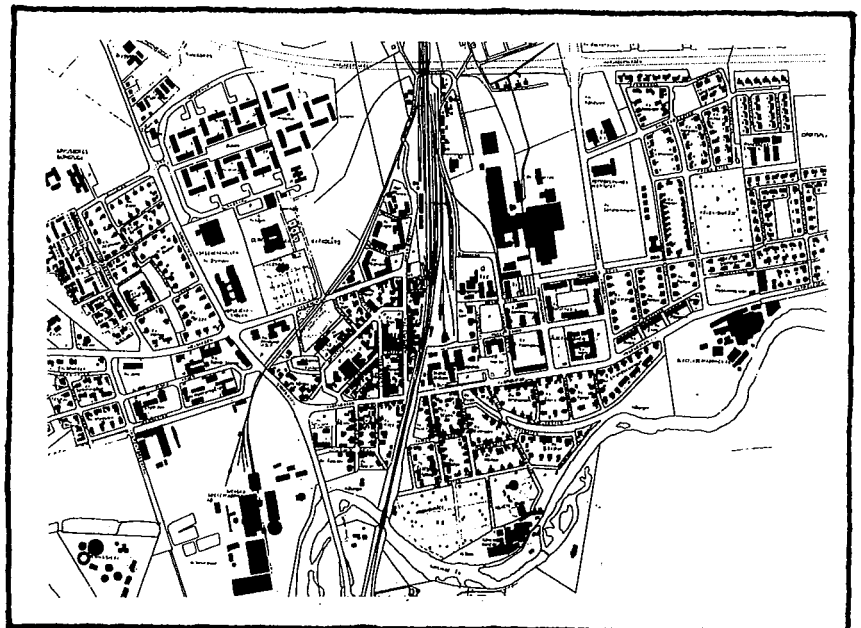
1908

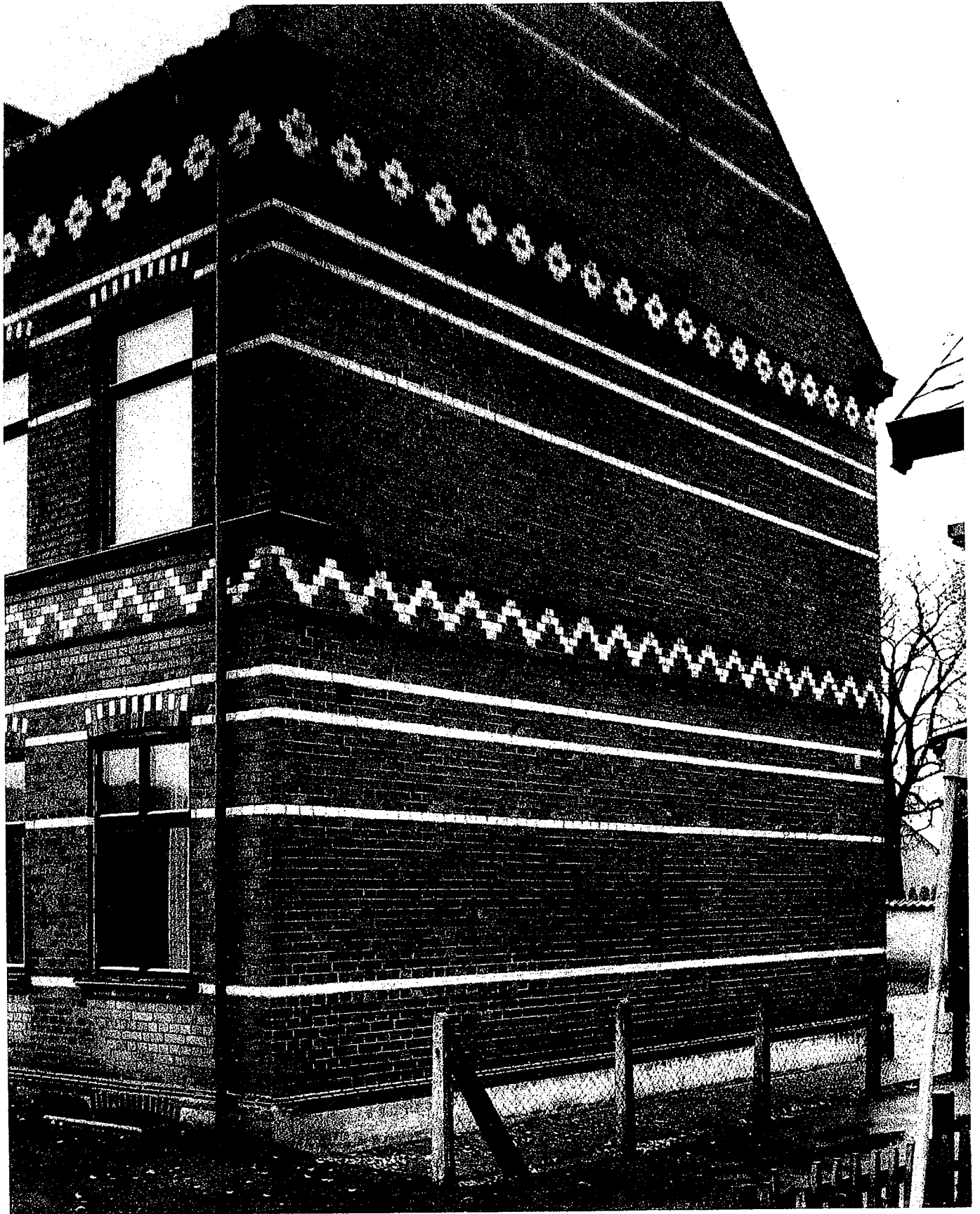
1948

1982

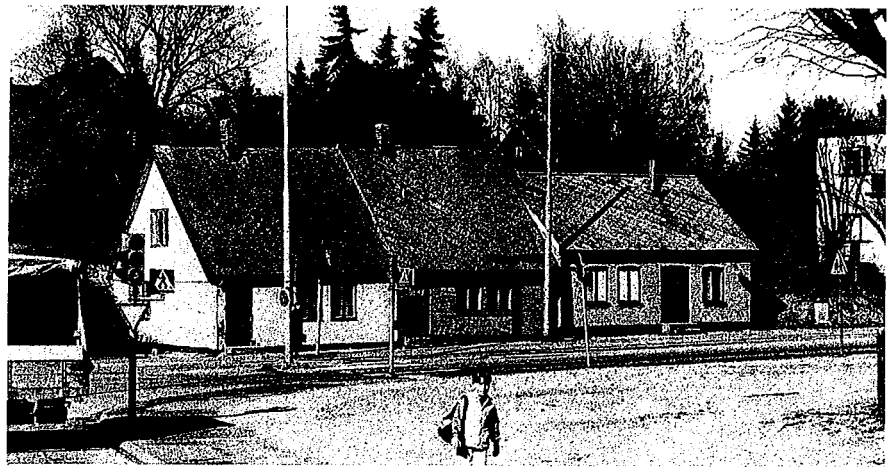
De skånska tegelbruken utvecklade under 1800-talets slut en förmåga att tillverka tegel av jämn och beständig kvalitet. De hus som står kvar är närmast oberörda efter 100 år.

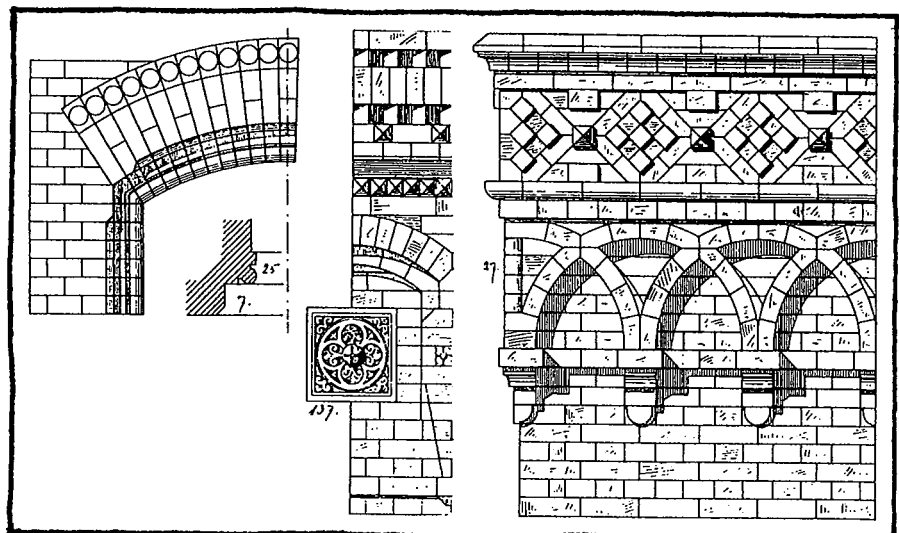
Så byggde man

Husen i Kävlinge by är byggda i den skånska traditionens former och material. Såväl de stora kringbyggda gårdarna och gästgivaregården som de enklaste gatehusen - småfolkets bostadshus i byn - var uppförda i korsvirke med fyllningar av kline, dvs en blandning av halm och lera eller soltorkad lersten. Husen var putsade och vitkalkade.

Småhusbebyggelse utmed Storgatan - gatehus.

I slutet av 1800-talet blev bränt tegel tillgängligt i stor skala som ett konkurrenskraftigt byggnadsmaterial tack vare tekniska framsteg i tillverkningen. I Skåne fanns råvaran lätt åtkomlig i form av rödbrännande och gulbrännande leror och många små tegelbruk som de i Bogesholm och Hög växte upp och försörjde marknaden. Större, rationella bruk i Börringe, Yddinge och Minnesberg m fl kunde tack vare transportmöjligheterna på det allt mer utgrenade järnvägsnätet snart slå ut de lokala tillverkarna. Dessa stora bruk erbjöd vid åren kring sekelskiftet ett oerhört brett sortiment av tegel i olika former, med olika ytbehandlingar och kulörer.

Exempel ur "Prof-bok för Minnesbergs Tegelbruks Aktiebolag" 1910.

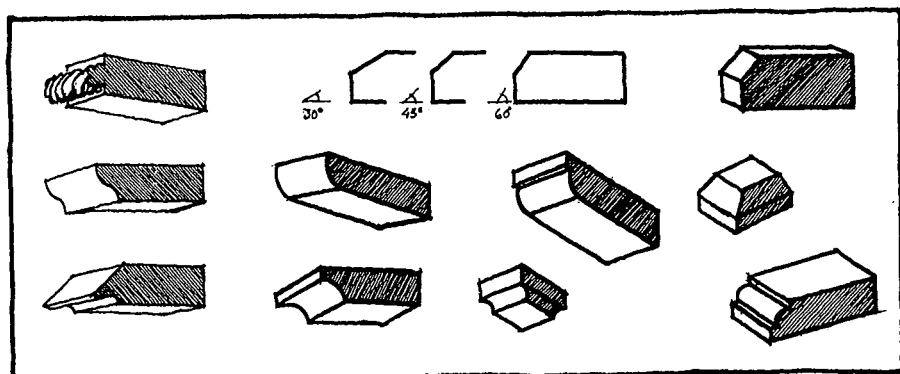

Trehörningen, 1902 är ett exempel på den starka vilja att utnyttja möjligheterna teglet gav till dekorativa effekter. Äldre vykort.

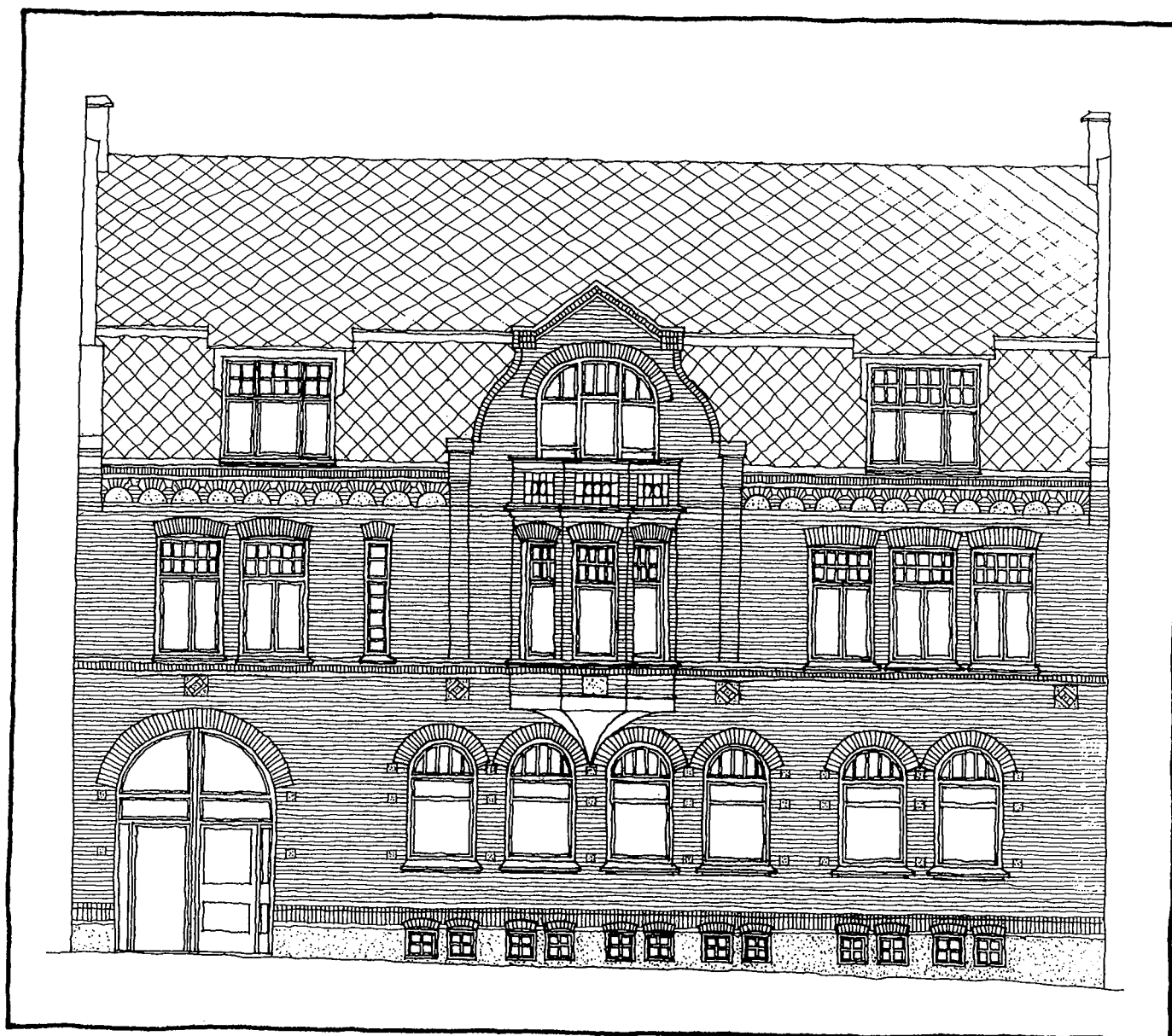

Teglet ersatte snabbt de gamla materialen och präglade helt det nya Kävlinge som byggdes i anslutning till järnvägen. Husen kunde byggas mer beständigt, högre, större och inte minst gav teglet möjligheter att kombinera nya former i fasaderna. Man visade en stark vilja att skapa dekorativa effekter. Stenarna sammanfogades i olika färgmönster eller profiler i fasadytan.

Konsten att bygga i tegel spreds genom de förebilder som fanns i de större städerna. En professionell projektering nådde Kävlinge genom byggandet av institutioner som folkskolan, kyrkan, stationshuset och de nya industrierna. Denna tegelarkitektur fick en mer lokal anpassning när Kävlings bostadshus och affärshus byggdes i Centrum och Nya Staden mellan 1890 och 1920. Bland dessa byggnader har vi hämtat de följande exemplen på fasader och fasaddetaljer.

Exempel på formtegel använda i Kävlinge.

Nya Apotekshuset, 1911, i kv Trehörningen med burspråk och rytmisk fönsterindelning.

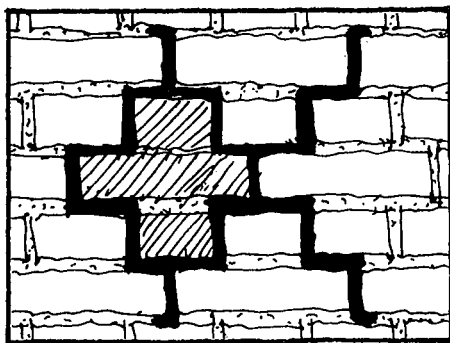
Fasaden avslutas upptill med rundbågefris vid takfot. Den elegant utformade frontespisen bärs upp av pilastrar, som vilar på den kraftiga gördelgesimsen. Murytan har smyckats med små kvadrater i enkla mönster.

Tegel som byggnads- och fasadmateriel

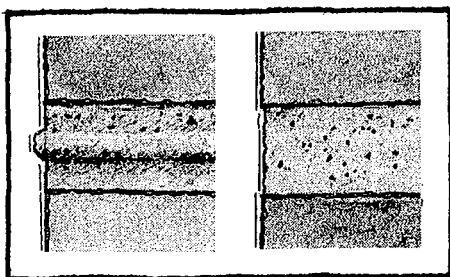
Varje tegelsten har sin egen karaktär med skiftningar i ytstruktur och färgnyanser. Med enkla medel har man vid murningen skänkt murytan en rik variation genom stenens inplacering i muren, fogens tjocklek, färg och utförande. Utskjutande tegelstenar, rader av stenar, ger relief och skuggverkan. Stenar lagda i mönster, lik- eller olikfärgade, berikar murytan och ger byggnaden en särskild prägel.

Byggnadens olika delar framhävs genom tegeldetaljernas utformning vid sockeln, bjälklagen, takfoten, valvbågen som spänner över muröppningar. Detaljerna gör byggnaden mer fattbar och lättare för betraktaren att ta till sig.

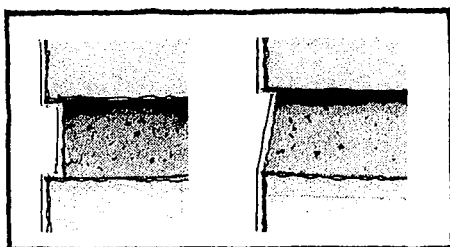
Det är angeläget att man vårdar den enkla och ändå rika tegelarkitektur, som det fortfarande finns så många exempel på i Kävlunge. Den kan också tjäna som förebild och inspiration vid utformningen av nytillkommande bebyggelse.

Kryssförband.

Två av de olika fogtyper som användes i de äldre byggnadernas murverk.

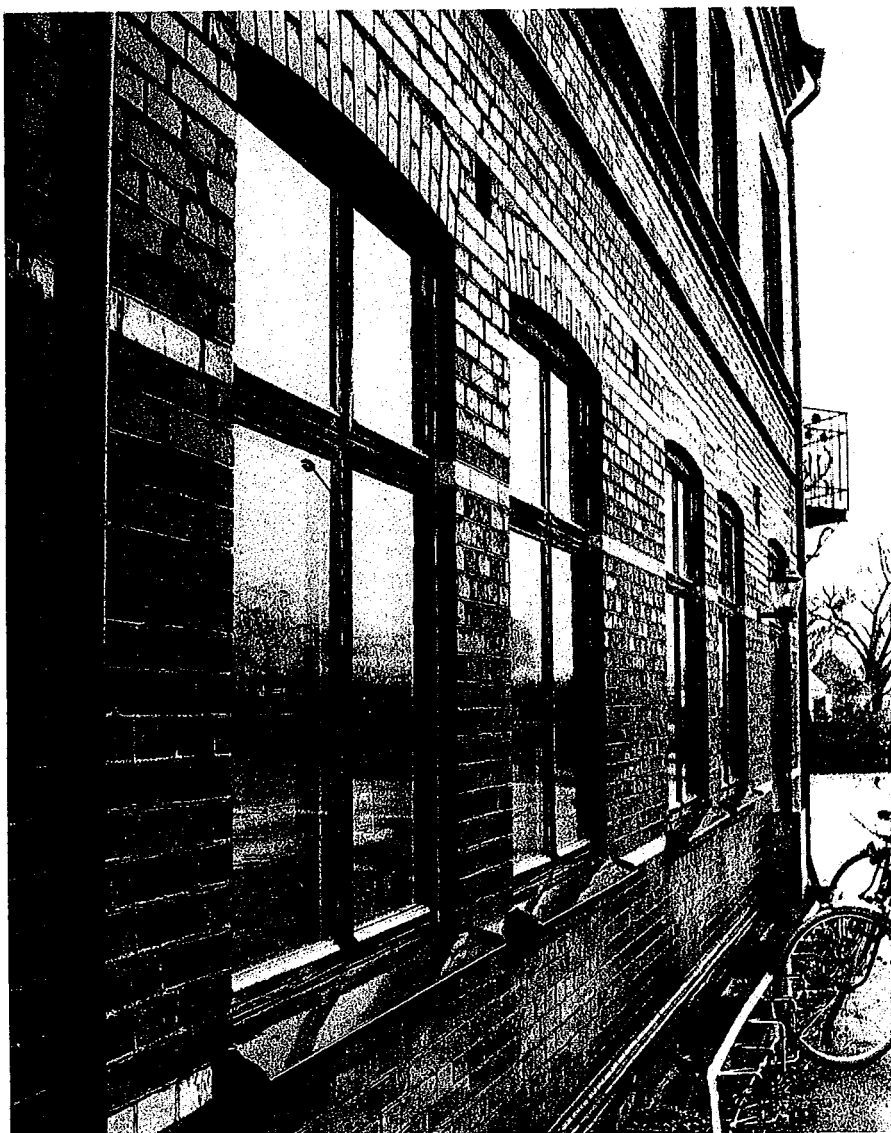
Moderna fogtyper ger fogen en kraftigare skuggverkan. Detta ger väggen ett randigt uttryck.

Detaljrikedom kombinerat med det glatta teglet ger muren ett lätt och tunt intryck.

Tegel, fog och förband

Tegelhusen i Kävlinge är murade med 1 1/2-stens murtjocklek i ytterväggarna där teglet är lagt i kryssförband. Murens utseende har en lugn verkan, förbandet ger inte någon rörelse eller egen mönsterverkan. Teglets kulörer är dels varmt gul med inslag av grått, dels röd. Teglstenens yta är ganska slät och känns len att ta på. Ytan reflekterar ljuset så att dagrar uppstår i profiler och detaljer. Detta ger muren lätthet och livfullhet. Intrycket muren ger av att väggen är ett tunt skikt förstärks av fogningen och de utåtgående fönstrens placering bara 5 cm indragna i fasad. En stoffligare och mer massiv verkan eftersträvades senare och då valde man ofta ett mörkare tegel, något brunare i kulören och med skrovlig yta. Fogbruket är ett kalkbruk med en varmt gråbeige kulör och fogen är som regel fylld, ibland dragen till en särskild profil.

Som jämförelse är moderna fogtyper ofta tryckta eller urkratsade vilket ger skuggverkan. Bruket är grått i kulören och avviker därför starkare från teglet. Sammantaget med löpförbandet får alltså en modern beklädnadsmur en tydligare mönsterverkan av förbandet.

Fasader längs Södergatan.

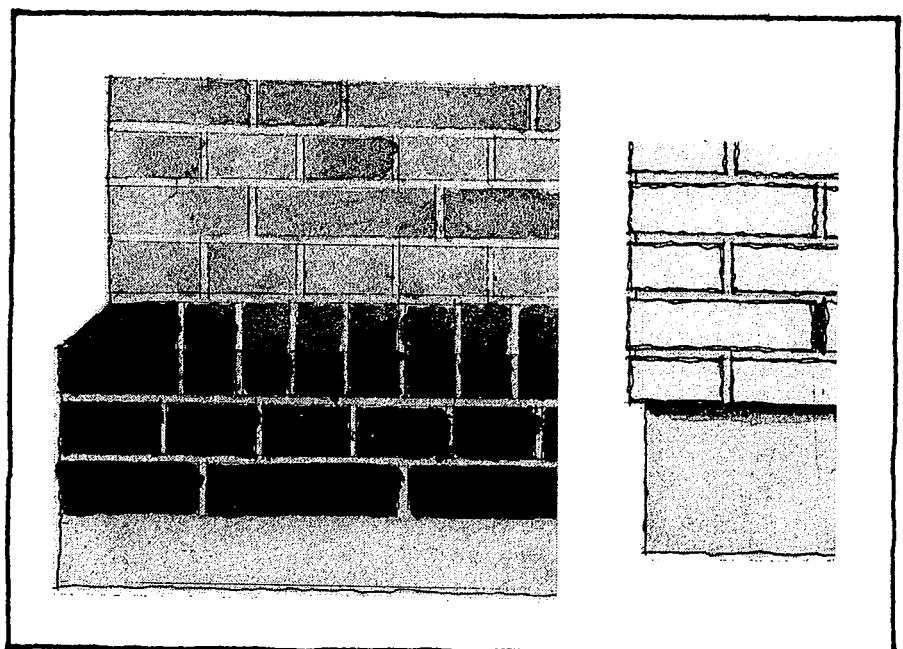
Fasad och detaljer

Grundkompositionen i tegelfasaderna utgår ofta från symmetri och en enkel upprepning av lika stora hål för fönster. Variationen är ändå mycket stor genom att husen byggdes i olika storlek, vid olika tidpunkt och med olika kombination av detaljer.

Vissa detaljer är dock återkommande från hus till hus och är karaktärsgivande. En sådan detalj är utformningen av socklarna som springer ut 5 cm från muren och består av ett skift avfasade stenar eller formtegel. Fasningen reflekterar himmelsljuset och ger en markant dager. Detaljen visar också grundmurens bärande funktion på ett tydligt sätt

Dessa socklar har nu hållit i 80 år utan större skador. Ändå är det tveksamt om man i dag skulle bedömt denna detalj som tekniskt riktig. Alla utspringande detaljer avtäckes ju med plåt, men här skulle plåten krävt mer underhåll än den skyddade detaljen. I modernt byggande är sockeln indragen, en detalj som inte berättar något om kraftspelet i väggen.

Fasaden indelas oftast av lister i bjälklagshöjd när den är mer än en våning hög. Detaljen saknar konstruktiv betydelse men hjälper ögat att ordna och förstå fasaden. På samma sätt används ibland skift av annan kulör för att dela upp en stor fasad. I modernt byggeri är detaljer av denna typ ovanliga.

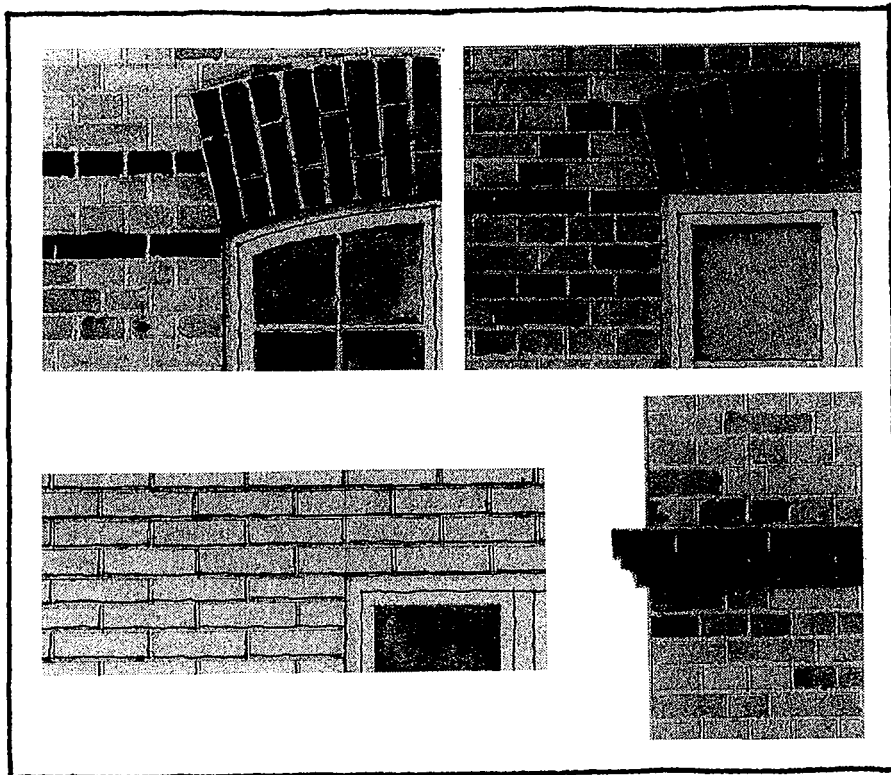

Den kraftiga sockelmarkeringen är typisk för de äldre byggnaderna, här till vänster med rasat rullskift. Bilden till höger visar en modern sockeldetalj.

Exempel på valvbågar över fönster i den äldre bebyggelsen.

Därunder till vänster en modern 1/2-stens tegelvägg murad i löpförband och med en armerad tegelbalk över fönstret.

Till höger en våningsskiljande markering med en horisontell list på det gamla snickeriet vid Södergatan.

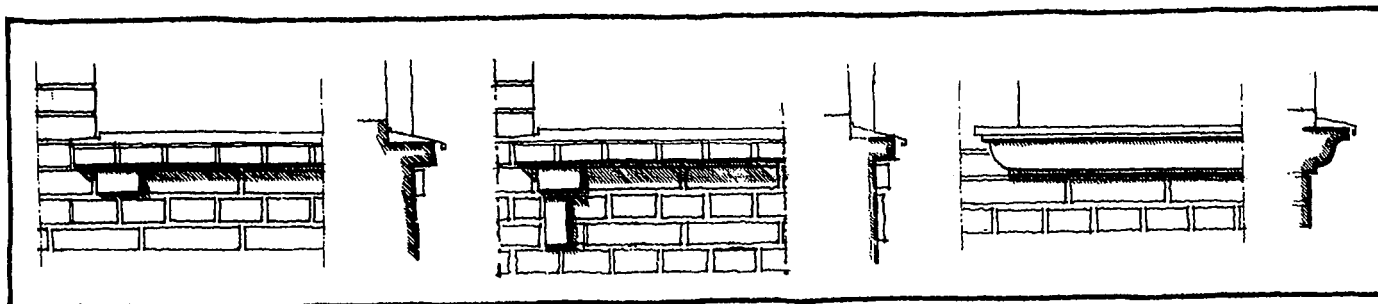
Valvbågen över fönstren och dörrarna är ett annat återkommande formelement. Bågen är given av att teglet inte utan armeringsjärn kan ta upp dragspänningar. Där öppningen är större görs valvbågen kraftigare. På ett naturligt och dekorativt sätt förklaras krafterna i murverket genom att konstruktionen är synlig. Vålvningen gör dessutom att fönstret ser större ut.

Vid ombyggnader och nybyggnader används betongtekniker ofta även i tegelfasader. Ibland används en armerad betongbalk som ersättning för tegelvalvet vilket ofta skett där större hål för skyltfönster tagits upp i gamla hus. Vanligast är dock den armerade tegelbalken som kommer förtillverkad från tegelbruket. Denna uttrycker inte alls sin bärande funktion.

Detaljer under fönstret utfördes ofta som en "solbänk" av ett utspringande kopp- eller rullskift. En lång rad variationer finns på detta tema. Solbänken är inte funktionellt nödvändig och har nu ersatts av enkel plåt.

Bilderna visar från vänster solbänk av koppskift med en konsolsten, solbänk av koppskift med två konsolstenar samt till höger solbänk av formtegel.

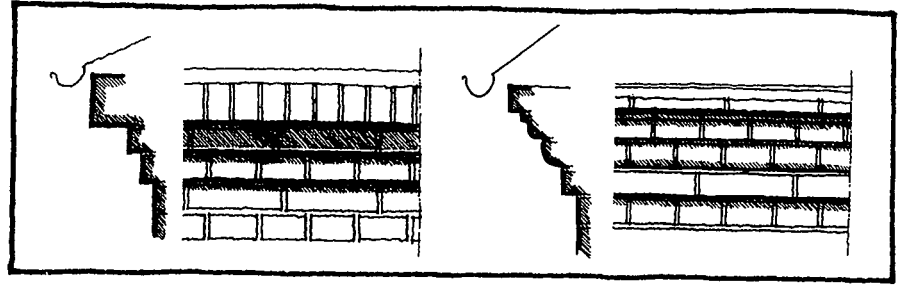
Takfoten, övergången mellan väggens yta och yttertakets yta är betydelsefull för upplevelsen av byggnadens karaktär.

Exempel på gesims uppbyggd av tre skift tegel respektive fyra skift med formtegel.

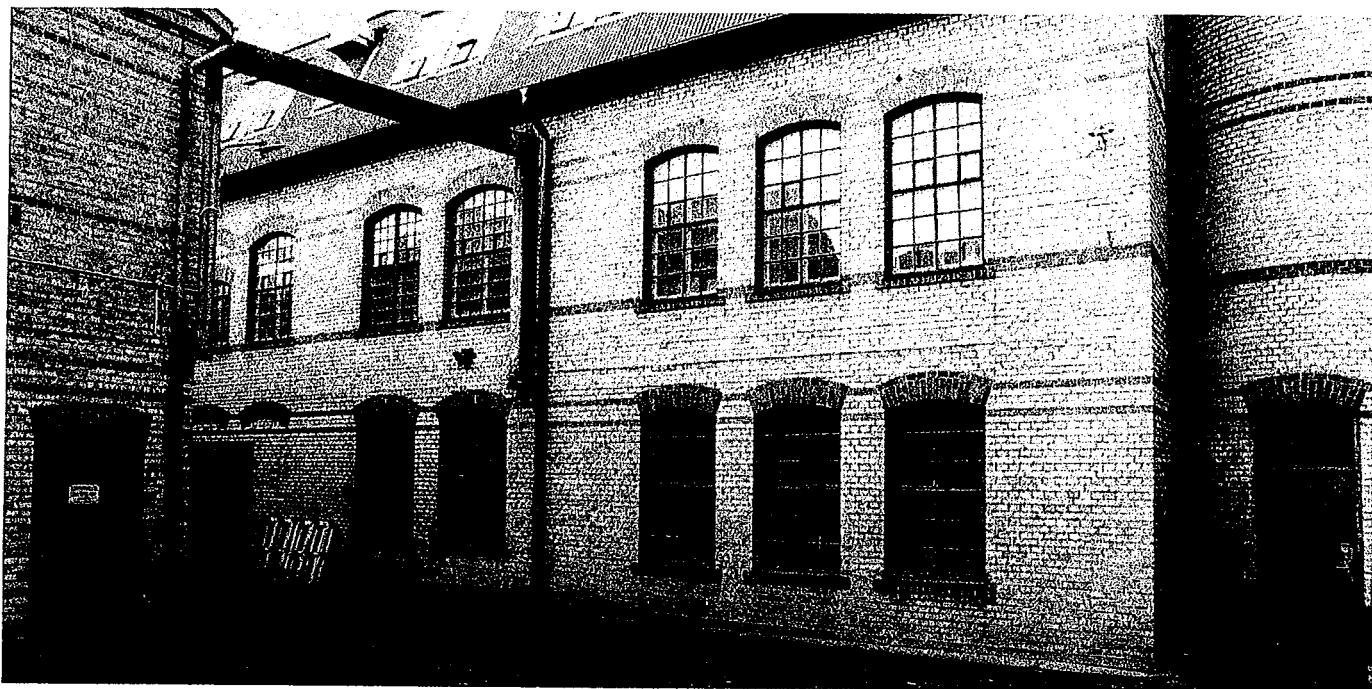
Gesimesen går runt hörn och bildar avslutning vid takfallets möte med takfoten på gaveln.

Ibland utförs takfoten som en lätt träkonstruktion med synliga takstolar. Den för tegelhusen vanligaste formen är dock en avslutande gesims uppbyggd av murtegel och formtegel. De äldre byggnaderna med gesims vid takfoten får en ganska hög fasad med en kraftigt markerad avslutning mot takytan. Gesimsen är ofta rikt utsmyckad med olika typer av tegelskift och med speciella formtegel. Utsmyckningen vid takfot blir särskilt betydelsefull när gesimsen förs runt hörn och blir en del av gavelspetsens utformning.

Sockel, solbänk, överstycke, list och takfot utgör pregnanta detaljer som understryker byggnadens form.

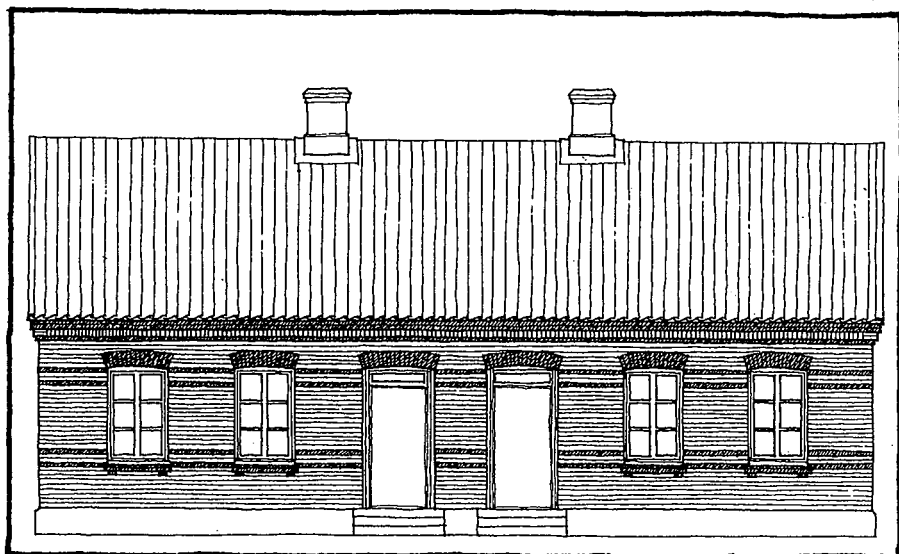

Kävlinge Läder- och Skofabrik byggd 1896 invid Kävlinge Mölla.

Industribyggnader

De första stora tegelbyggnaderna i trakten var industribyggnader. Funktionella krav bestämde deras utformning. Det innebar stora murytor med rejäla öppningar för dagsljusbelysning av arbetsplatserna. Viljan att dekorera och dela in ytorna fick inskränkas till inläggning av röda skift i det i övrigt släta gula murverket. Även valvbågarna gjordes röda. De stora byggnadsvolymerna är behandlade med en självklar säkerhet. Industribyggnaderna har senare byggts till, om och på beroende på ändringar i produktionen.

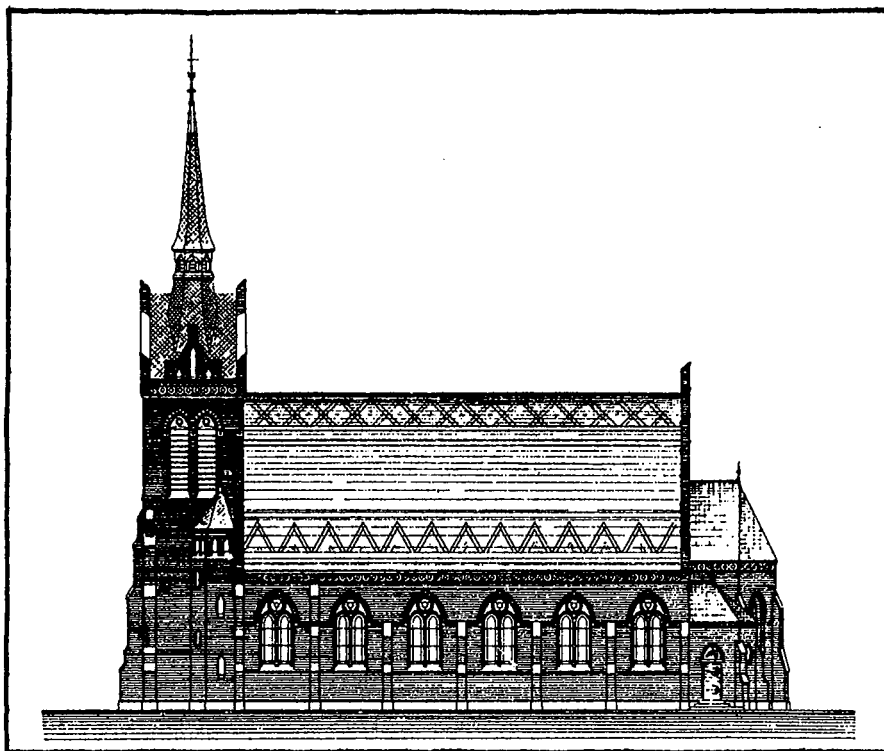
Samma enkla form av mönstermurning förekom även som motiv i arbetarbostäderna, som Malmö Yllefabrik (MYA) byggde i anslutning till fabriken i Furulund. Dessa har dock ägnats större omsorg i detaljer runt fönster, gesims och sockel än industrins produktionsbyggnader.

Arbetarbostäder i anslutning till fabriken i Furulund från 1889.

Kävlinge kyrka. Ritning ur
Sveriges kyrkor, Skåne
1932.

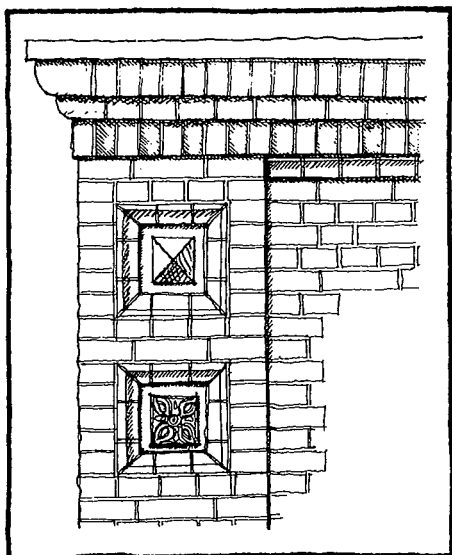

Offentliga byggnader

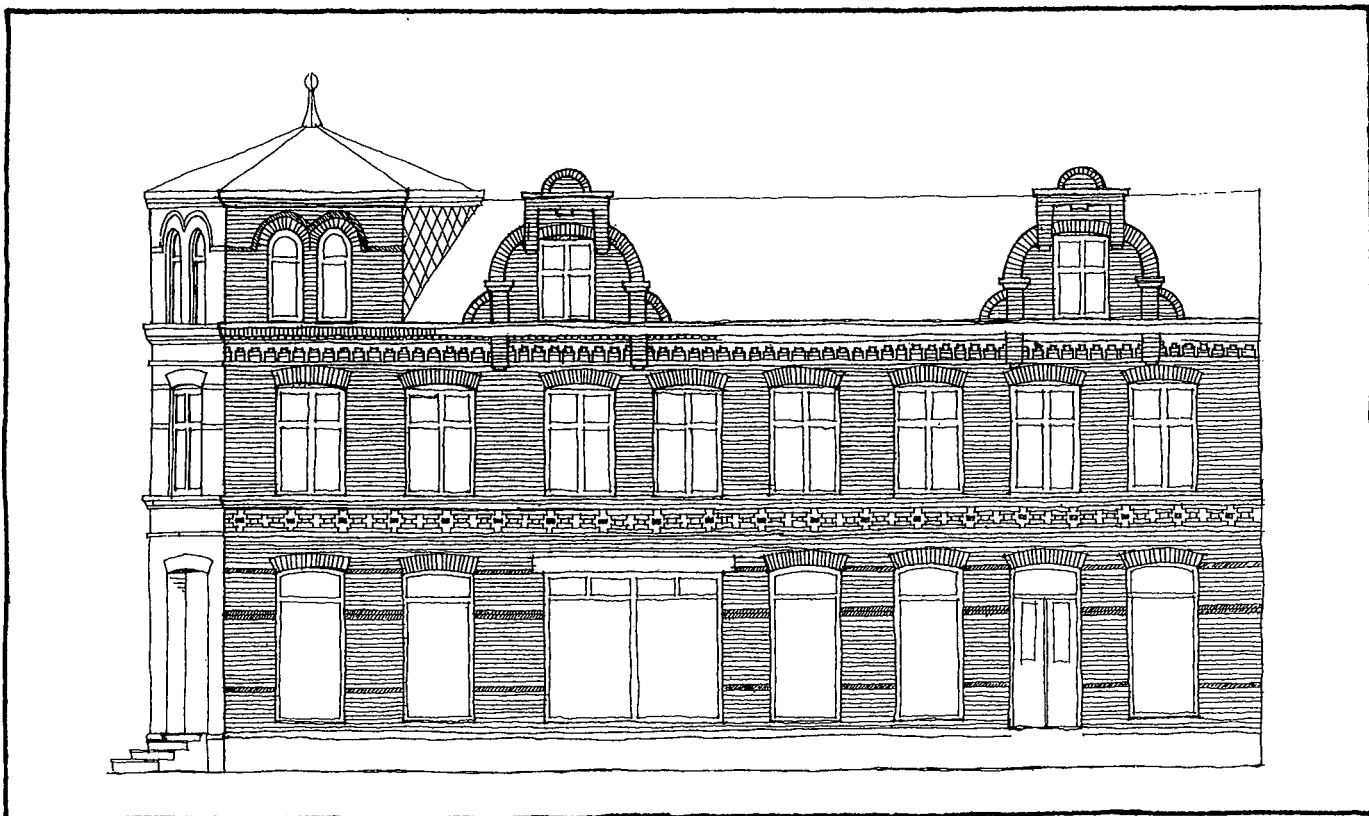
De offentliga byggnaderna uppfördes med rikt artikulerade fasader i rött tegel med en mängd detaljer, där tegelbrukens sortiment utnyttjades. Skolans ställning i samhället markeras av en lugn, vilande form. Den större skalan balanseras med mer utstuderade detaljer som speciella fasadtegel infällda i pilastrarna.

Kyrkan blev färdig år 1902 och blev en av de sista representanterna för den nygotiska stilen. Någon tvekan om kyrkans funktion råder inte men trots sin särprägel i samhället har den många detaljer gemensamt med de enklare husen, t ex sockeldetaljen.

Skolan byggd 1899.
Detalj av hörnpilaster med
specialtegel.

Kv. Trehörningen
Bostadshus med butiker i
bottenvåningen. Byggnaden
uppfördes ursprungligen med
ett kupolförsett torn, se
foto sid 36.

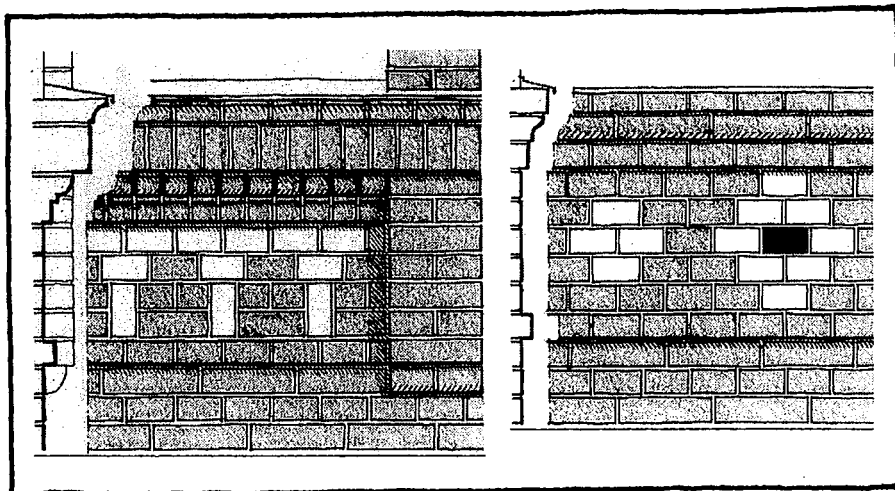
Affärs- och bostadshus i centrum

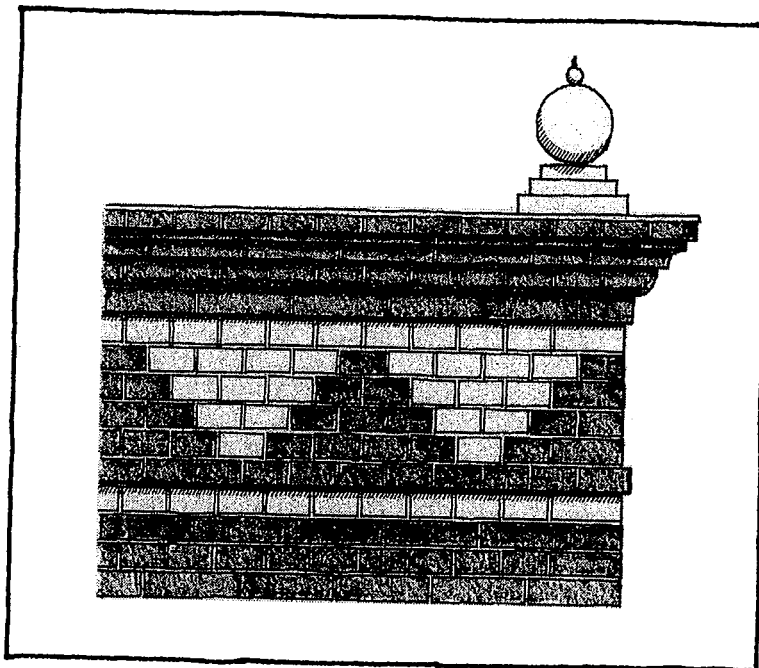
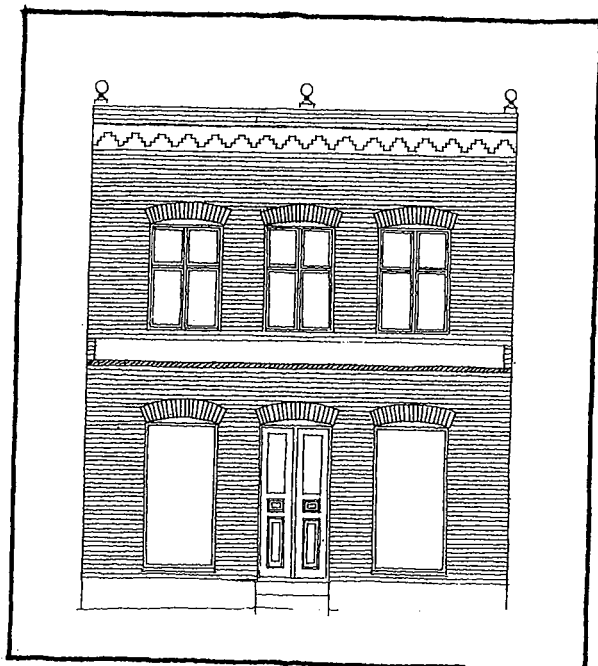
I Kävlinge uppfördes bostadsbebyggelsen och merparten av affärshusen av lokala byggmästare som använde den rikare arkitekturen som förebild för det egna tegelbygget.

Genom den stora byggnadsverksamheten vid sekelskiftet kom en lokal byggnadsstil att prägla de centrala delarna av Kävlinge och bostadsområden som Nya Staden.

Ambitionerna växade, men i det mest centrala läget ville man uppenbarligen ge en stadsmässig karaktär åt bebyggelsen med affärs- och bostadshus i två och ibland tre våningar. Byggnaderna uppfördes i rött tegel med en rik variation av formtegel och mönstermurning med färgat och glaserat tegel.

Till vänster detalj vid takfot. Kraftig gesims och vit mönsterbård i det röda teglet. Till höger detalj av mönsterbård över bottenvåningen i vitt och blått glaserat tegel i det röda.

*Unionsgatan - f d slakteri.
Elegant murad takfot i form-
tegel och med mönsterbård i
vitt glaserat tegel.*

Någon mer sammanhängande bebyggelse med större bostads- och affärsstråk av sådan stadsmässig karaktär kom dock aldrig till stånd. De centrala delarna av Kävlinge kom i övrigt att präglas av mindre bostadshus i en våning, delvis med inredd vind och där bottenvåningen ofta inrymde en mindre butik. Många av dessa byggnader utfördes dock med samma formriktighet och röda tegel med mönstermurning som de mest framträdande husen.

Även enklare byggnader som t ex ett mindre slakteri vid Unionsgatan gavs motsvarande omsorgsfulla utformning av fasaden mot gatan.

*Unionsgatan nr 11.
Mindre bostadshus med butik.
Rött tegel med mönsterbård i
blått glaserat tegel.*

Västergatan. Här har hörnpartiet markerats med en extra våning.

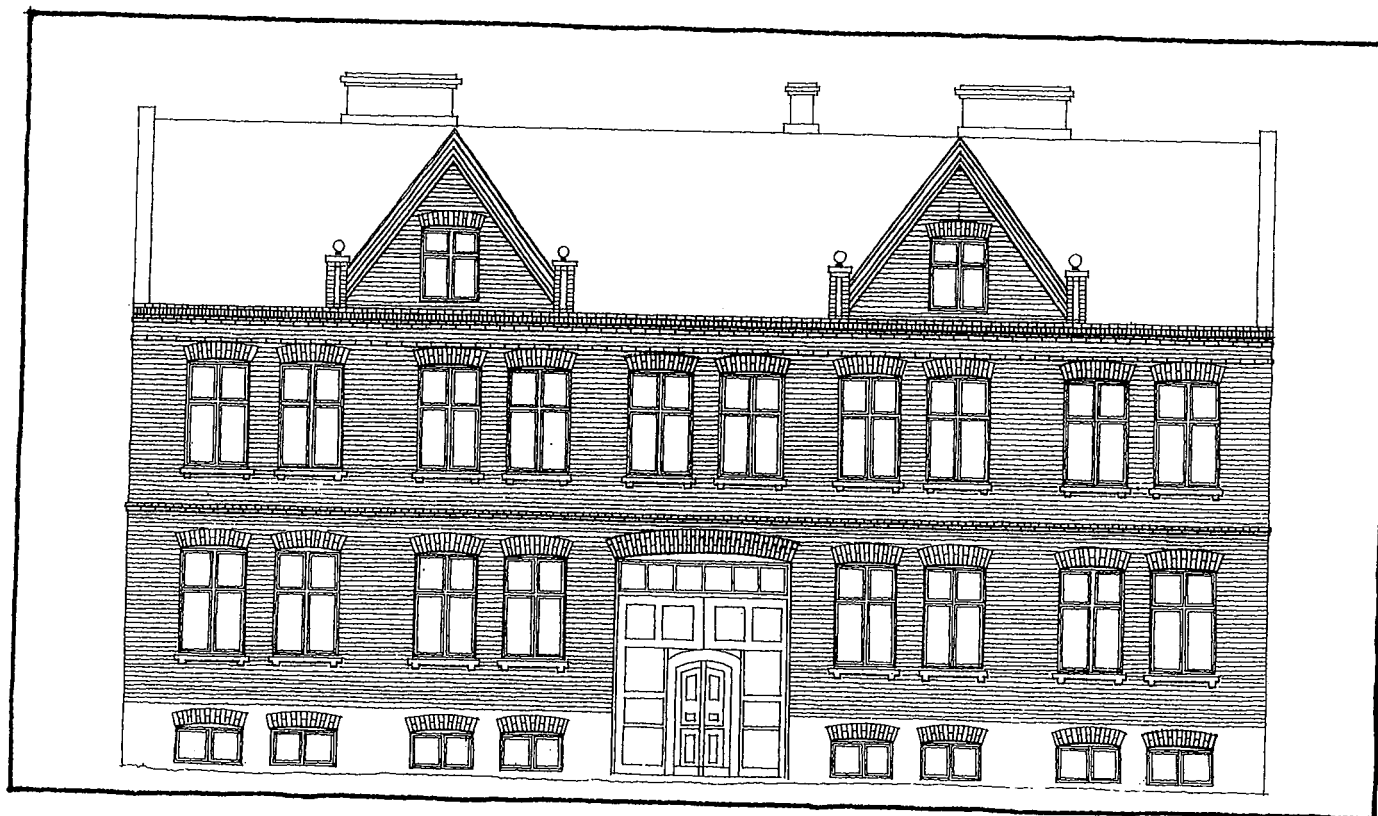
De enklaste bostadshusen utfördes mestadels med gult fasadtegel, många av dessa har emellertid övermålat.

Formen övertogs från det traditionella gatehuset, men med fasadteglet förde man också in nya detaljer som solbänkar och "ögonbryn" över fönstren. Genom det fria sätt som Kävlinge växte fram på kom dessa små hus att stå sida vid sida med pampiga trevåningshus.

Hörnpartiet har markerats med en frontespis i detta affärs- och bostadshus² i Furulund.

Byggnader som placerades i kvartershörn hade ett gynnat läge och utformades för att ta vara på detta. Hörnpartiet markerades ofta genom en extra våning eller ett hörntorn som i kv Trehörningen. Butiksentrén placerades gärna i det avskurna hörnet.

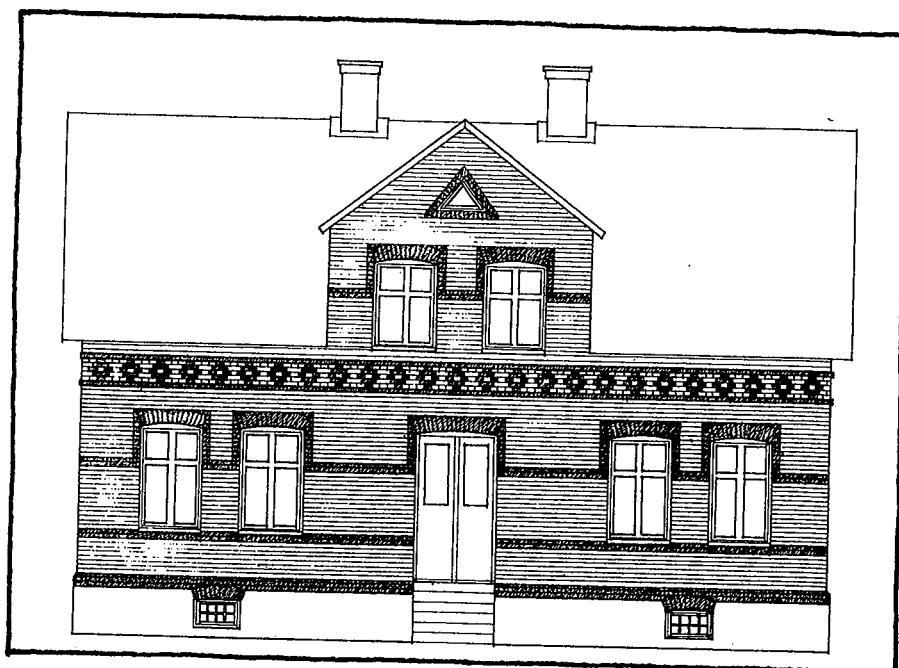

*Flerfamiljshus i Nya Staden
med kraftigt markerad takfot
och gördelgesims.*

Bostadsbebyggelse i Nya Staden

I Nya Staden uppfördes under 1900-talets första årtionden en mycket varierad bostadsbebyggelse i en och två våningar. Husen fick dock vissa gemensamma drag i fasaduppbyggnad och detaljer samt i det röda teglet. Detta har gett hela området dess karaktär.

Byggnaderna placerades i gatuliv och uppfördes i regel med källare och en hög sockel. Fönstren har stående proportion med mitt- och tvärpost och grupperades rytmiskt två och två. Den varierande byggnadshöjden och frontespiserna ger gatorna livfull karaktär.

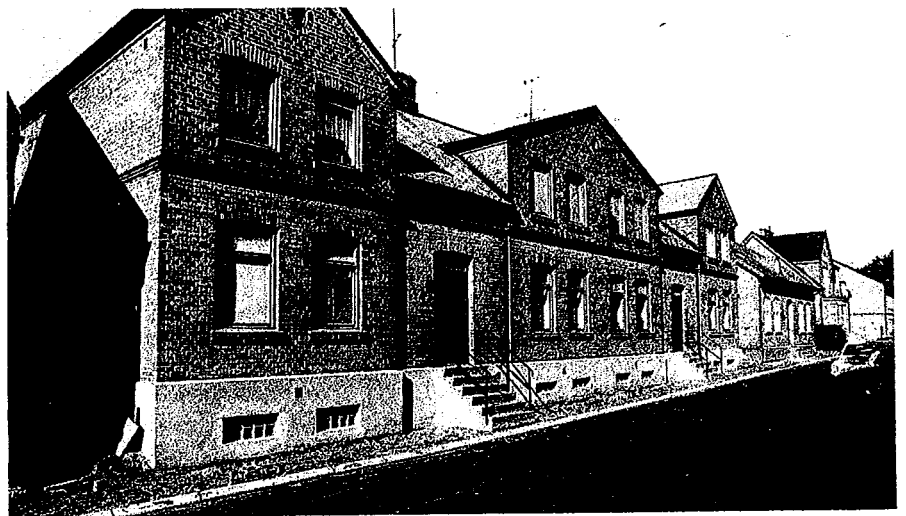

*Tvåfamiljshus på Olofsgatan.
Gult tegel med röda mönster-
band.*

Smala frontespiser med en fönsteraxel och spetsig takvinkel.

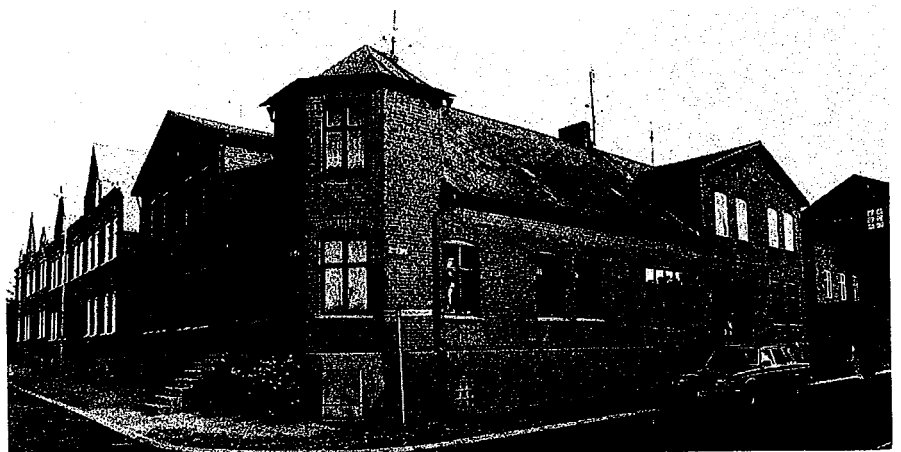
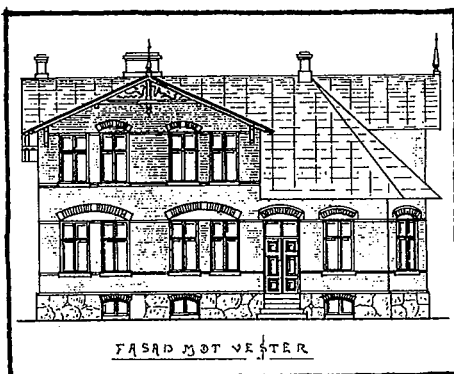
Breda frontespiser med flera fönsteraxlar och lägre takvinkel kan ge karaktären av gavelställda hus mot gatan.

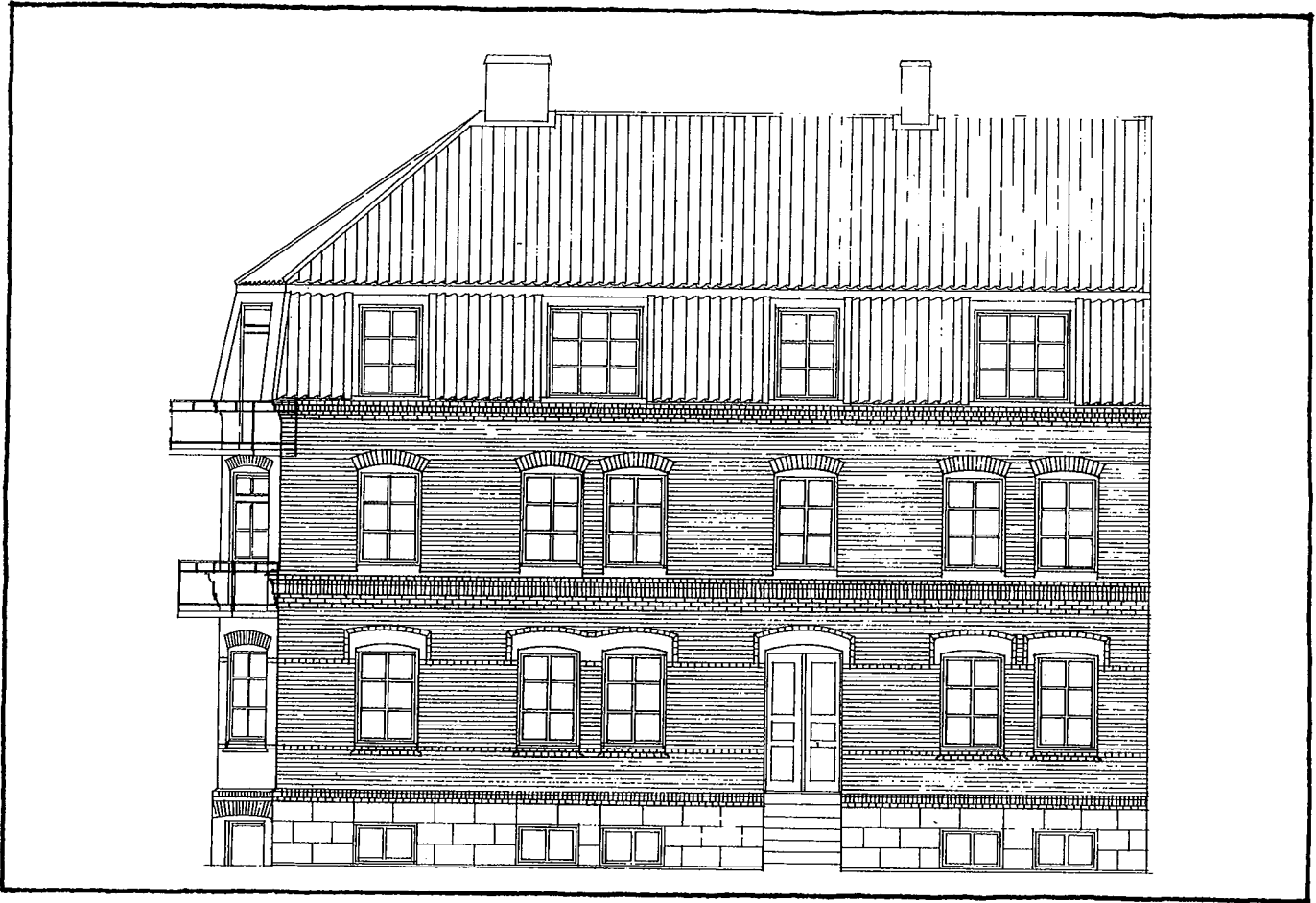

I Nya Staden liksom i centrum sökte man ge byggnader i gatuhörn ett särskilt uttryck. Oftast skedde det med enklare medel såsom t ex i kvarteret Sågen, där hörnet markeras av ett mindre torn. En äldre ritning visar dock att samma byggnad ej var tänkt med något torn från början.

Bland äldre ritningar finner man även i Nya Staden mer detaljrikt utformade hörnbyggnader. Många hus har dock senare byggts om och i vissa fall kom de ursprungliga tankarna aldrig till utförande.

Nedan ritning till bostadshus i kv Sågen. Till höger visar bilden att byggnaden utfördes med hörnet markerat av ett mindre torn.

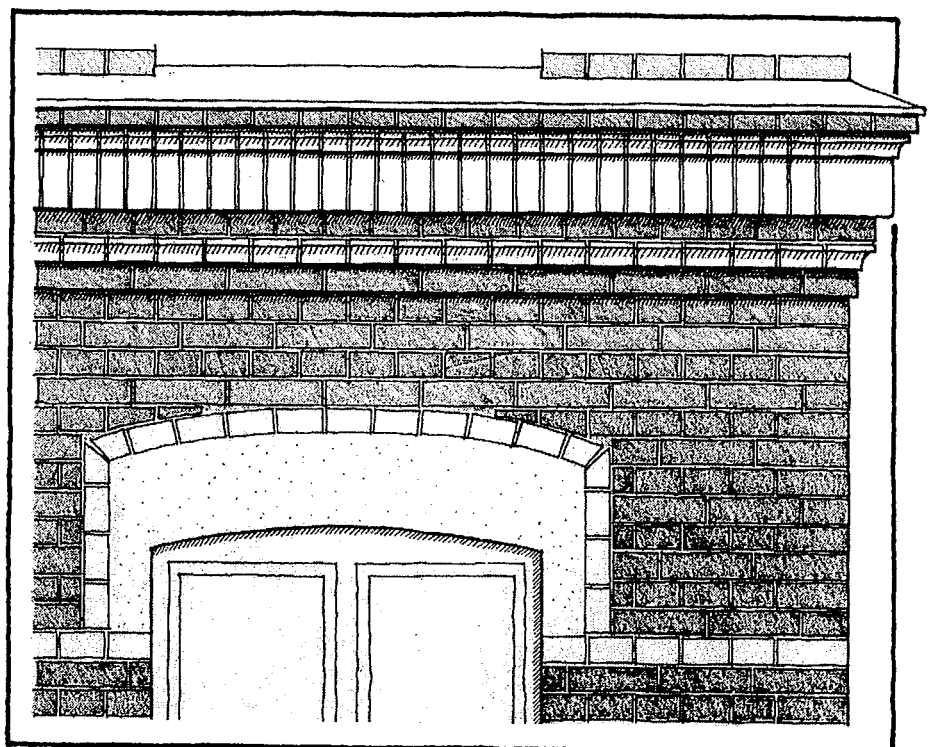
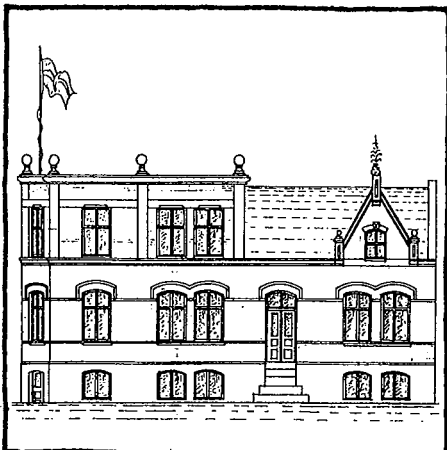

Bostadshus i hörnet Timmermansgatan - Skomakargatan från 1934.

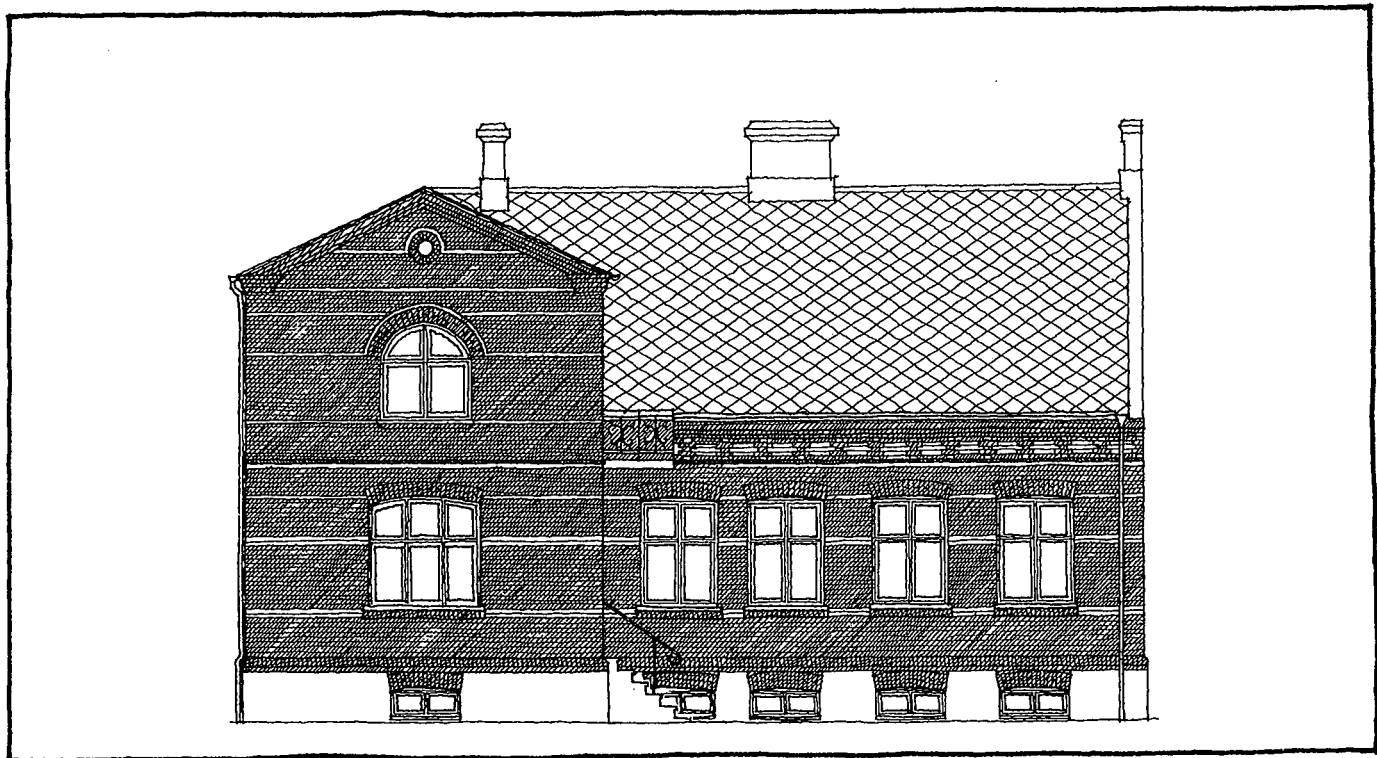
Så visar t ex äldre ritningar att bostadshuset Timmermansgatan - Skomakargatan var tänkt i en våning med hörnet markerat i två våningar med karaktärsfulla detaljer. Samma byggnad utfördes sedermera i två våningar med brutet tak och inredd vind.

Detalj av gördelgesims med formtegel samt slätputsade partier över fönster.

Äldre ritning av huset Timmermansgatan - Skomakargatan.

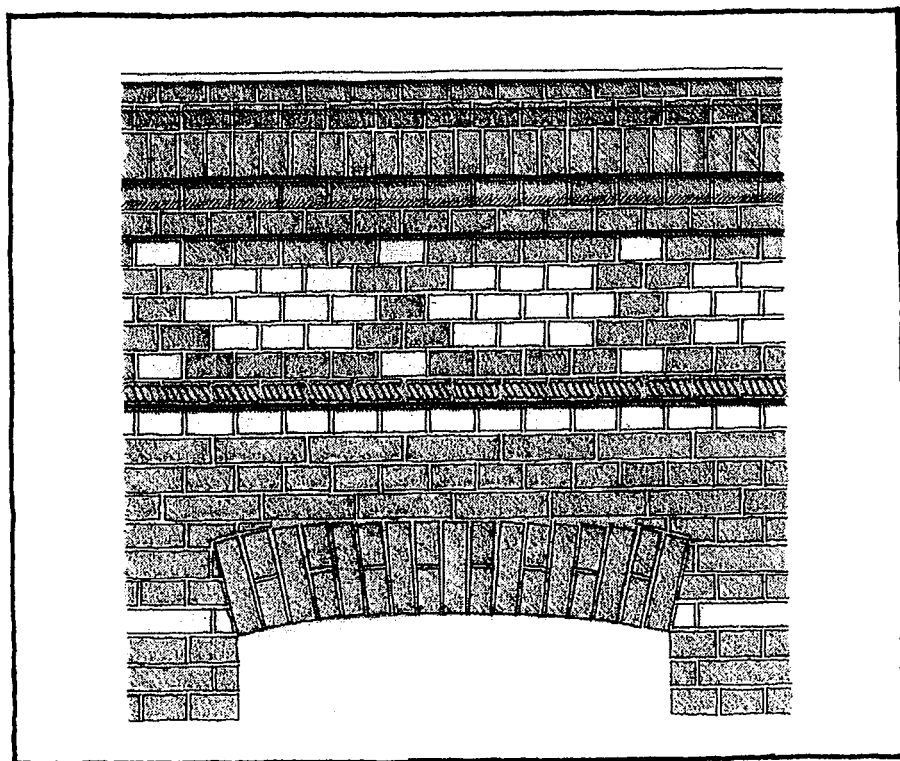

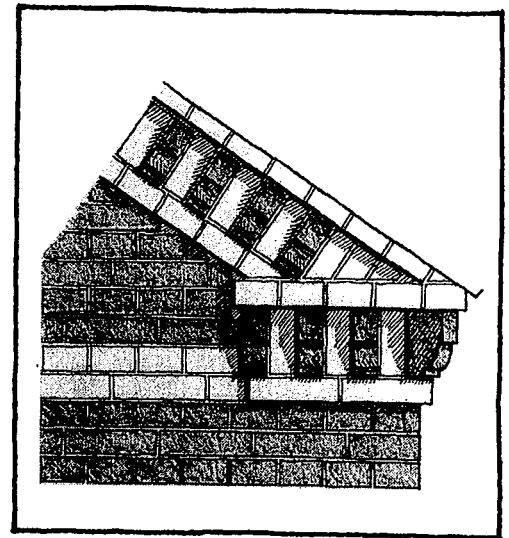
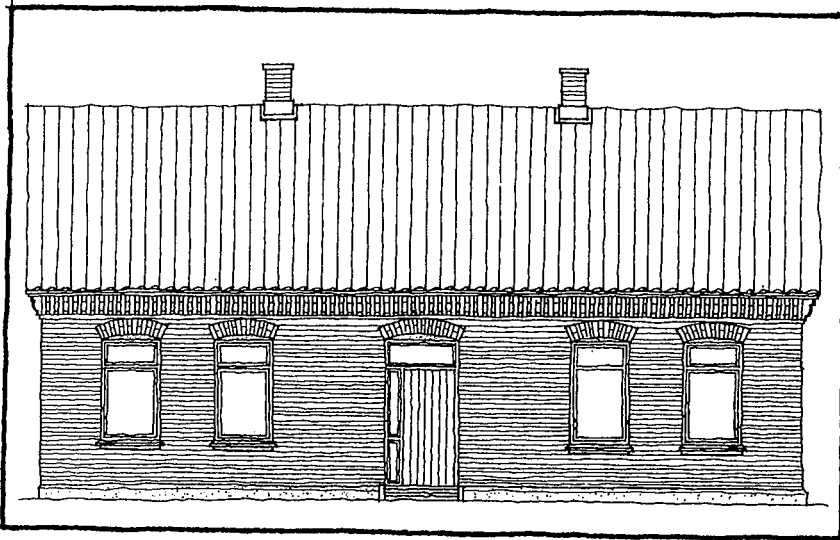
Bostadshus i kv Haga väster om järnvägen. Rött tegel med vit mönstermurning.

Byggnadsvolymen blev stor i förhållande till omgivningen. Intrycket av den stora volymen dämpas dock genom den tydliga uppdelningen i höjddled, med bottenvåningens markerade fönsteröverstycken och den kraftiga gördelgesimsen med bårder i avvikande färg.

Formtegel och mönstermurning förekom mer sparsamt i Nya Staden. Vissa av de äldre byggnaderna utformades dock med samma detaljrikedom som i de mest påkostade husen i centrum.

Bostadshus i kv Haga, takfotsdetalj. Rött tegel med dekorativ mönstermurning i vitt glaserat tegel. Formtegel i repskift och hålkärllist.

Bostadshus i kv Dalen.

Kraftigt markerad tandlist vid takfot. Rött tegel med dekorativa band av gult tegel. Vid en senare modernisering av huset har fönster- och dörrsnickerierna bytts ut.

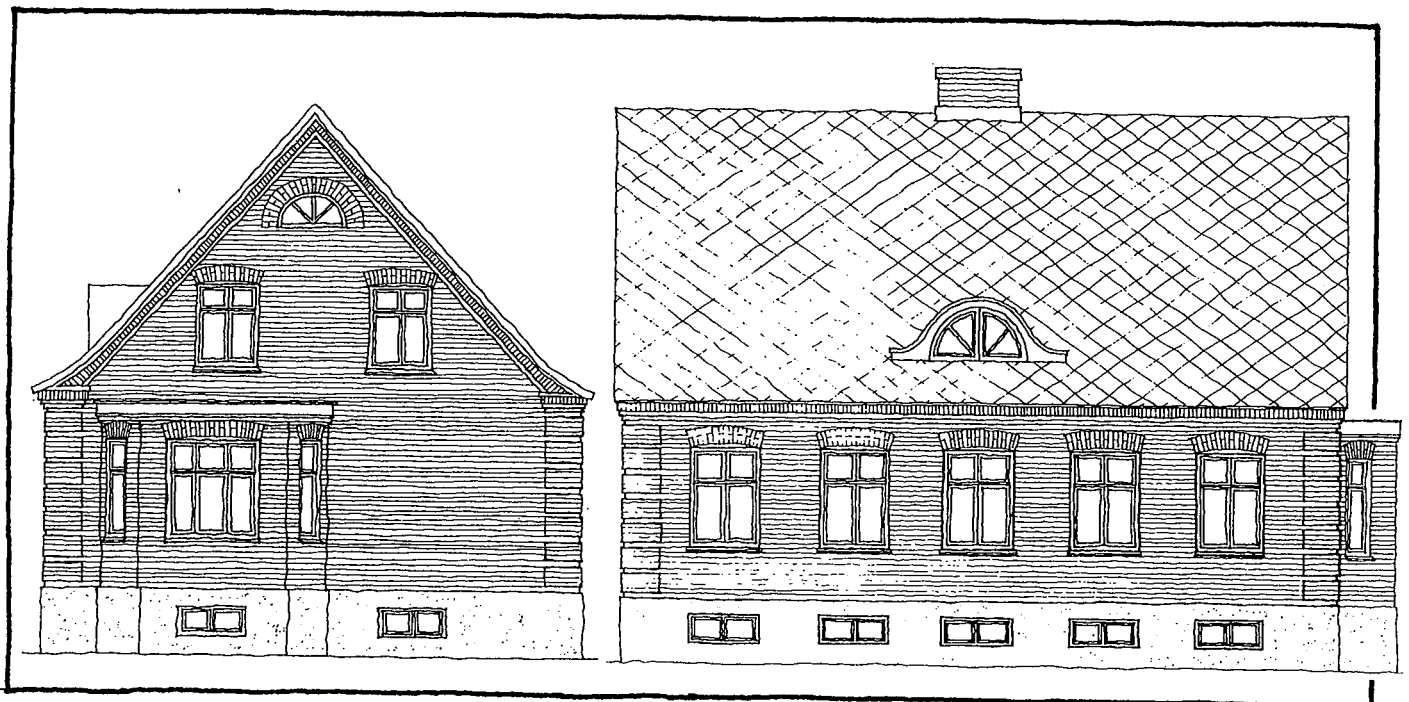
Efter hand utvecklades ett annat sätt att berika fasaderna än med formtegel och mönstermurning i avvikande färg. Burspråk och nya fönsterproportioner gav byggnaderna en livfullhet, där total symmetri ej alltid var rådande.

Ett mörkare rött tegel murat med kraftig reliefverkan i hörnkedjor eller rundbågefriser med putsade fyllningar gav dessa byggnader också en mer solid karaktär.

Tegel idag?

Vi har fjärrmat oss från den tegelbyggnadstradition som är typisk för de skånska järnvägssamhällena. I dag finns inte sortimentet tillgängligt. Teglet används som beklädnad, inte som del i bärande murar. Arbetslönerna är höga varför arbetskrävande metoder undviks. Vi kan alltså inte

Bostadshus i kv Dalen från 1931.

Nybyggt flerfamiljshus i Nya Staden, 1979.

räkna med att man skall bygga nya hus med de former vi funnit vara typiska i Kävlinge.

Ändå finns många skäl för att åter pröva tegelmurningens möjligheter i en ort som Kävlinge. Mycket av ortens karaktär ligger ju i byggnadernas utformning, präglad av en stark strävan till dekorativ verkan. De detaljrika och lättlästa fasaderna förklarar byggnadernas konstruktion och funktion. Vi anser att det är självklart att denna bebyggelse bevaras och varför inte också pröva dessa hus som förebilder när vi föreslår kompletteringar i Kävlinge?

I hörnet Södergatan - Timmermansgatan har uppförts ett nytt flerfamiljshus 1979, väl anpassat i skala och med de för området karaktäristiska frontespiserna.

Det utgör ett bra exempel på en byggnad som skulle ha goda förutsättningar att smälta väl in i Nya Staden. Fasaderna är emellertid av helt slätt murverk i brunt tegel och saknar de äldre byggnadernas markering av sockel, takfot samt valvbågar över muröppningar, vilket gör att byggnaden ändå uppfattas som nybyggd.

Vi känner vända som arkitekter att acceptera ett gammalt formförråd fullt ut men prövar ändå en del möjligheter i de förslag vi redovisar längre fram.

Bedömningar

Kävlinges framtid

Hur ser Kävlinges framtid ut? Vilka problem sysselsätter politikerna och tjänstemännen i det nya kommunalhuset?

Oron i Kävlinge rör sysselsättningen. De senaste åren har 500 av de 2 500 industrianställda Kävlingeborna förlorat sin anställning beroende på nedläggningar och rationaliseringar. På AMU-anläggningen i Furulund är neddragningar att vänta och polystyrenfabriken i Rinnebäck är under avveckling. Kävlinge som en utpräglad industriort är beroende av konjunktursvängningarna på ett sätt som orter med stort inslag av offentlig förvaltning är befriade ifrån. Många Kävlingebor är redan pendlare till Malmö-Lund-regionen. Men också den starka regionala arbetsmarknaden i sydvästra Skåne har sviktat under de senaste åren.

Det är mot denna bakgrund naturligt att kommunens handlingsprogram, GPF, vill underlätta för ny industrietablering, bl a på nyöppnad industrimark. Sydvästra Skånes Kommunalförbund - SSK - framhåller också att Kävlinge bör satsa på förbättring av den lokala arbetsmarknaden.

Arbetsmarknaden domineras av SKANEK:s storanläggning. Både denna och t ex Skandinaviska Jutefabrikens tillverkning av väggbeklädnader bör ha långsiktiga möjligheter att leva vidare. Slakterinäringen har redan gått igenom en omfattande rationalisering som lett fram till Kävlinge som centralpunkt för verksamheten i det rika jordbruksdistriktet.

Den andra frågan som alltid behandlas i framtidsprognoser är befolkningsutveckling och bostadsbyggande. Efter 70-talets satsning på Löddeköping och Hofterup med villabyggnade för bilpendlare har en ny inriktning på centralorten föreslagits. Kommunen, SSK och länsstyrelsen delar uppfattningen att bostadsbyggandet bör koncentreras till Kävlinge. Den befolkningsprognos som gäller, innebär tillväxt från 9 200 invånare 1979 till mellan 11 500 och 15 000 år 1990. Det innebär ett bostadsbyggande på ca 100 lägenheter per år. Dessa fördelas på smålägenheter för ungdom och pensionärer i mer centrala lägen och utbyggnader mot norr i Gryet. Restriktioner finns för utbyggnad, bl a kravet på hushållning med jordbruksmark och bevarandet av Kävlingeåns dalgång.

SSK framhåller dessutom att centrum bör saneras och upp- rustas, att lokal busstrafik bör knyta ihop tätorten och att gångförbindelse bör skapas under bangårdsområdet.

Kävlinges främsta fördel, som samtliga med intresse för ortens framtid poängterar, är de goda förbindelserna, järnvägarna, vägar, pendeltåg och delaktigheten i den sydvästskånska arbetsmarknaden.

Alternativa utgångspunkter

För att lyckas med det man säger sig önska - en måttlig tillväxt, en bättre, bredare arbetsmarknad med nya företag - tror vi man ska ta tag i de fördelar som kan utvecklas i Kävlinge. Inte mycket större än en nybyggd ytterstadsdel i Malmö eller Lund har Kävlinge både kommunal och kommersiell service och en arbetsmarknad att erbjuda. Kävlinge är ett ganska fullständigt samhälle, med det lilla samhällets närhet mellan medborgarna. Dessutom finns möjligheten att nå en större arbetsmarknad och ett bredare kulturutbud med pendeltåget.

Vi ifrågasätter om den planering som finns för Kävlinge inriktats så att dessa möjligheter framhävs och tas till vara.

Genom en mer aktiv syn på byggnadsvården och den yttre miljöns utformning skulle de kvaliteter Kävlinge äger kunna utvecklas. Det skall då också sägas att kommunen visat att det finns ambitioner i den vägen. Detta visar sig till exempel i en gedigen markbehandling av gågatan samt en omsorgsfullt anlagd grönskande parkeringsplats vid infarten till Kävlinge.

En sådan aktiv insats skulle även skapa möjligheter för att bevara ett rikt kommersiellt utbud i centrum. Små och billiga lokaler är en av förutsättningarna för många butiker och andra verksamheter. På grund av detta kan vi inte se att kulturminnesvård och bevarande skulle stå i strid mot övriga väsentliga samhällsintressen som t ex god ekonomi och arbetstillfällen.

Mångfalden av verksamheter och olika typer av byggnader knutna till dessa utgör det väsentligaste karaktärsdraget i Kävlinge samhälle. En aktiv insats för bevarande av Kävlinges äldre bebyggelse skulle också bevara den historiska bilden av tidigare generationers levnadsförhållanden. Händelser i lokalhistorien och familjernas historia är knutna till platser och byggnader. Tillräckligt många byggnader bör finnas kvar, någorlunda autentiska, för att representera industrimiljöerna vid ån, institutionerna, affärshusen i centrum och bostadsmiljöerna.

Vi vill föreslå en planeringsansats som utgår både från historiska synpunkter och de miljömässiga värden som vi har funnit i Kävlinge.

Följande punkter sammanfattar våra förslag till åtgärder.

- Var rädd om småföretagen i centrum. Det är dessa som ger bredden i detaljhandeln. De behöver lokaler i äldre hus med måttliga hyror.
- Riv inte de industrilokaler som blir tomma. Dessa kan vara en viktig förutsättning för att få ny verksamhet till orten.
- Bygg bostäder inne i Kävlinge, om möjligt på gångavstånd från järnvägsstationen.

- Bevara tegelarkitekturen från Kävlings framväxt. Låt den utgöra en inspirationskälla när ny bebyggelse planeras inne i Kävlinge. Anpassning bör krävas när ny bebyggelse planeras på nu avrivna tomter.
- Kommunen bör överväga att inom centrumdelen och Nya staden, med stöd av 38 § Byggnadsstadgan, kräva att ny bebyggelse skall anpassas till den lokala byggnadstraditionen. Ombyggnader bör följa byggnadernas karaktär.
- Gör ån med sitt fina landskap tillgängligt. Den frodiga vegetationen, de märkliga byggnaderna och åns varierande vattenstånd skapar fina möjligheter till naturupplevelser och upplevelser av bygdens historia. Dessutom finns goda möjligheter till rekreation i form av fiske, paddling eller promenader.

Nya Stadens miljö idag

"Nya Staden" är en bostadsstadsdel omedelbart sydost om centrum. Den utgör ett klart avgränsat område mellan Kvarngatan, Dalgatan och järnvägen. Söder om Dalgatan ligger ett koloniområde. Mot öster fortsätter en glesare villabebyggelse.

Bebyggelsen i Nya Staden är mycket varierad inom ramen för en rätvinklig stadsplan med hus i gatuliv. En och tvåvåningshus blandas. Flera av de större bostadshusen närmar sig stadsmässighet - de fyller hela tomtbredden. De minsta husen däremot lämnar plats för grönskan att hänga ut i gatan.

Området utgör samtidigt en fint sammanhållen enhet med vissa gemensamma drag, som ger stadsdelen dess tydliga prägel. Byggnaderna ligger med långfasaden mot gatan på

Södergatan i Nya Staden

en rejäl sockel och med måttlig takresning, ofta med frontespiser. Fasaderna är symmetriskt ordnade med stående fönsterproportioner. Materialet är det röda nästan helt släta teglet murat i kryssförband och med vissa karaktäristiska detaljer vid sockel, takfot och muröppningar.

Området är ett levande bostadsområde. En generationsväxling pågår och barnfamiljer bor i området. Gatorna asfalterades 1981, helheten är vårdad.

Tack vare ett läge en bit ifrån centrum har inte mycket rivits i området. Husen har istället anpassats efter invånarnas behov. Nya staden är ett modernt bostadsområde i den meningen att egna hem och hyreslägenheter blandas. Området har fördelar med närhet till service, arbetsplatser och station. Mycket goda förutsättningar finns därför för att området bevaras långsiktigt av egen kraft.

Området är ensamt i sitt slag i Kävlinge. Det representerar en vital del i stations- och industrisamhällets tillväxt. Mångfalden av hustyper med ett register av goda tegeldetaljer gör området intressant som miljö. Kompletterande bebyggelse bör inordnas så att helheten inte störs dvs byggas i gatuliv med en anpassning i material, proportioner och detaljer.

Ålandskapet

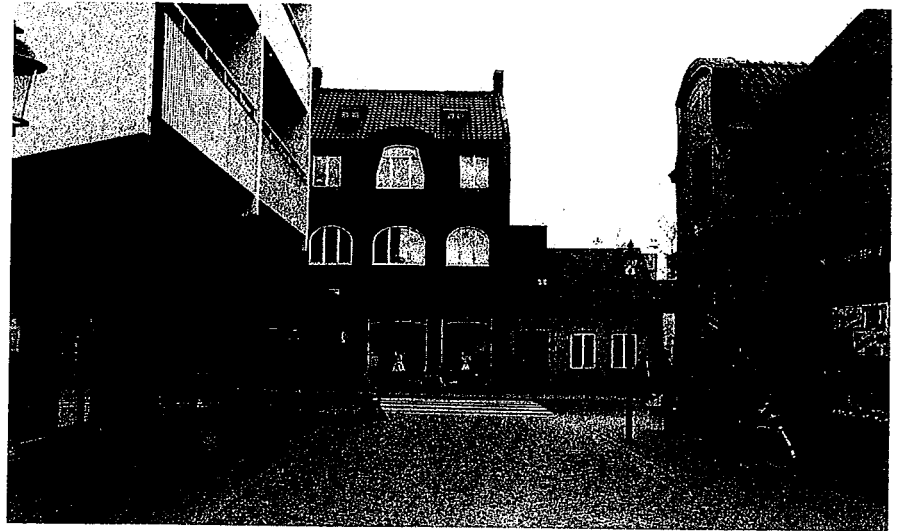
Många utredningar har visat på Kävlingeåns stora möjligheter att utvecklas som rekreativt område. Vi har konstaterat hur fint det betade landskapet vid ån möter besökaren. Kommunens bad och industrierna samsas i det pastorala landskapet. Med enkel landskapsvård för att förbättra framkomligheten längs stränderna bör detta landskap kunna fungera som ett utflyktsområde.

Miljön i centrum idag

Utöver att vara ett ställe att göra inköp i fyller ett centrum också andra, sociala behov. Om det saknas platser att vistas på, om det blåser för mycket eller på annat sätt är för otrivsamt kommer de mest rörliga konsumenterna att välja andra orter för sina inköp. Kävlinges mest centrala gata, Nygatan är fint utformad som gågata med gatstensbeläggning. De största butikerna ligger här i relativt nybyggda lokaler tillsammans med posten och systembolaget. De högre tegelhusen från sekelskiftet markerar att centrumets tyngdpunkt fanns här redan tidigare. Trehörningen i korsningen Nygatan-Unionsgatan är karaktärsbyggnad för hela centrum. På västra sidan i kv Trehörningen ligger en f d konsumentägd slakteributik. Denna står i fin samklang med arkitekturen i Trehörningshuset.

Utmed Unionsgatans östra sida har två trevåningshus uppförts, som i skala - särskilt fasadlängd - helt avviker från centrumets övriga bebyggelse. Det senaste, som ligger mot Kvarngatan, har man dock format så att det skall anknyta till äldre tegelbebyggelse.

Vid Mårtensgatan syns det lilla huset med sina karaktäristiska "ögonbryn" över fönster och dörröppning.

Bruksgatan var länge en relativt väl bibehållen gata i Kävlings med 1 1/2-plans röda och gula tegelhus. De låg tätt inpå gatan framför lummiga och uppvuxna trädgårdar. En del av den karaktären känner man fortfarande även om mycket är förändrat. Den södra sidan av gatan är till stora delar avriven för parkeringsplatser till Konsum och Sparbanken. Gatan fungerar för inmatning av biltrafik i centrum.

Kvarngatan är Kävlings huvudgata i öst-västlig riktning. Järnvägsviadukten är det enda stället i centrum där järnvägsspåret kan passeras med fordon. Kvarngatans viadukt förenar den kommersiella västra sidan av Kävlings med den administrativa östra.

Väggkorset i väster mellan Kvarngatan och Storgatan vidgar sig till en stor öppen plats vars form nu verkar slumpmässig, och som helt domineras av trafiken. Ändå är detta den urgamla mötesplatsen, byns medelpunkt, invid gamla kyrkan.

Mårtensgatan är en livlig affärsgata som sträcker sig från platsbildningarna vid stationen till Kvarngatan. Ett stort antal småbutiker finns i hus från 1890 och framåt. Fasaderna har genom årens lopp fått en varierad utformning. En provkarta på beklädnadsmaterial har använts vid ombyggnader och stora skyltfönster har tagits upp.

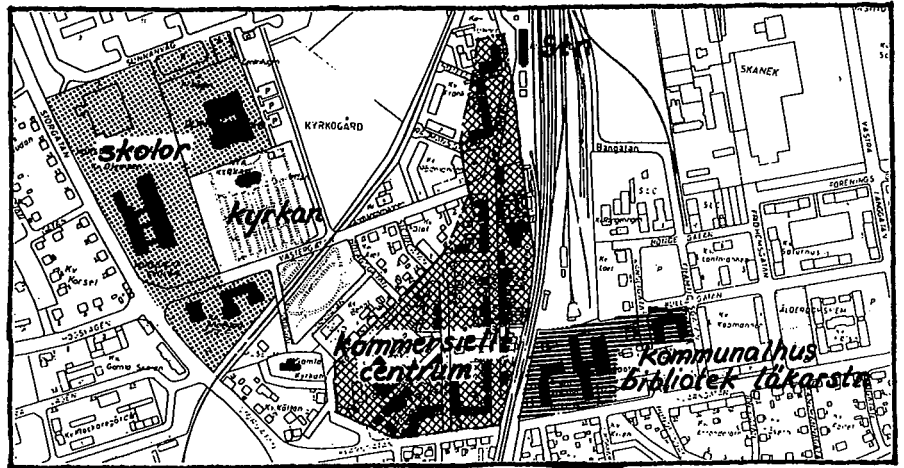
Östra sidan av gatan är mycket varierad i byggnadssättet. Hushöjden varierar från en till tre våningar. Ett av de minsta och enklaste husen i Kävlings står sida vid sida med rikt dekorerade trevåningshus från 20-talet. Det gamla andelsmejeriet i gult tegel med dekorativa röda tegelband inrymmer Föreningsbanken.

Centrum, slutsatser och behov av åtgärder

Centrums bebyggelse har under de senaste årtiondena förändrats på grund av bl a krav på trafiksäkerhet, på stora sammanhängande byggnadsytor för handeln samt, i omedelbar anslutning till de stora butikerna, även krav på stora

Centrumfunktionerna idag

- blandat användnings-sätt: butiker, service, boende
- skolområde
- kommunal m m offentlig service

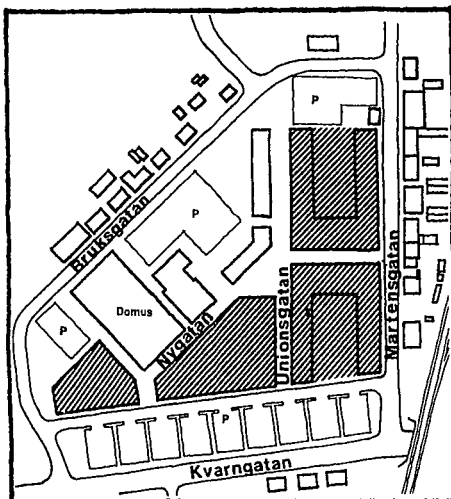

parkeringsytor. Stadsbilden har därför på några ställen förändrats negativt. De breda gatorna och de stora parkeringsytorna som tillkommit under senare år ger ett ödsligt och trist intryck. De är resultat av centrumplanering, som tar för litet hänsyn till Kävlinges särart. I fortsättningen bör planerna omprövas i stället för att genomföras. Behovsbilden är dessutom troligen annorlunda i dag än när centrumplanen upprättades.

Centrumplanering

För ortens storlek och läge har Kävlinge centrum ett rikt och varierat utbud av detaljhandel i ett trettiotal branscher. Grunden till denna mångfald går tillbaka till optimismen i det tidiga järnvägssamhället - nybyggda centra kräver långt större kundunderlag för motsvarande service. Utbudet finns kvar trots den starka tendens till koncentration av handeln till varuhus, som utarmat många andra affärscentra. En förklaring kan vara att affärsinnehavarna äger sina hus. Lokalkostnaderna har därmed kunnat hållas nere. Småbutiker kan inte bära hyresnivån i nybyggda eller kraftigt ombyggda lokaler, det är just de billiga lokalerna som räddat kvar verksamheterna. En annan förklaring är att varuhusen ännu inte blivit särskilt stora i Kävlinge. Idag hålls markvärdena nere av en dämpad förväntan på centrumets fortsatta utveckling. Ingen tror längre på fler stora varuhusetableringar.

Centrumplan 1971, ej behandlad i kommunfullmäktige.

I kommunens planer, t ex den dispositionsplan från 1971 som styr centrumutvecklingen föreslås dock rivningar av ytterligare bebyggelse för fortsatt rationalisering och tillväxt. Planen föreslår trevåningsbebyggelse över hela centrum, angöring och parkering på sammanhängande mark-parkeringslängs Kvarngatan och Bruksgatan. Miljömässigt innebär planen en likriktning i förhållande till centrumområden i andra städer. Dessa planer kan bli ett hinder för ett långsiktigt underhåll och investeringar i byggnader som finns kvar, och därmed medverka till förslumning. Inte i något fall finner vi att det idag är planmässigt, hygieniskt eller funktionellt motiverat att sanera bort verksamheter så som centrumplanen förutsätter. En ny centrumplanering bör därför ersätta den gamla, med utgångspunkt i den befintliga bebyggelsen och mer måttliga - till dagens behov anpassade - förändringar.

Förslag till åtgärder

På följande sidor skall vi diskutera några av de platser som kan förbättras miljömässigt genom olika åtgärder. Dessa skulle också kunna förstärka Kävlinges karaktär av innehållsrikt småsamhälle med bostäder, butiker, arbetsplatser och service.

- Vid stationen finns en hel serie platsbildningar som tyvärr inte alls kan utnyttjas som torg. De genomkorsas diagonalt av gatan mot stationen. Både utseende och funktion blir lidande. Vid ombyggnad, som är aktuell, behöver inte trafikstandarden vara hög eftersom buss-trafiken numera skulle kunna nå stationen från nordväst förbi Billingshäll.
- Bostäder skall komplettera centrum enligt bostadsförsörjningsprogrammet.
- Hörnet Bruksgatan-Mårtensgatan har genom rivning öppnat vyn från den annars sammanhållna Mårtensgatan mot parkeringsytorna utmed Bruksgatan.
- Korsningen Nygatan-Unionsgatan är en intressant plats, en naturlig centralpunkt i hela samhället. Efter rivning av Trehörningen riskerar platsen att bli en blå-

Mårtensgatan söderut.

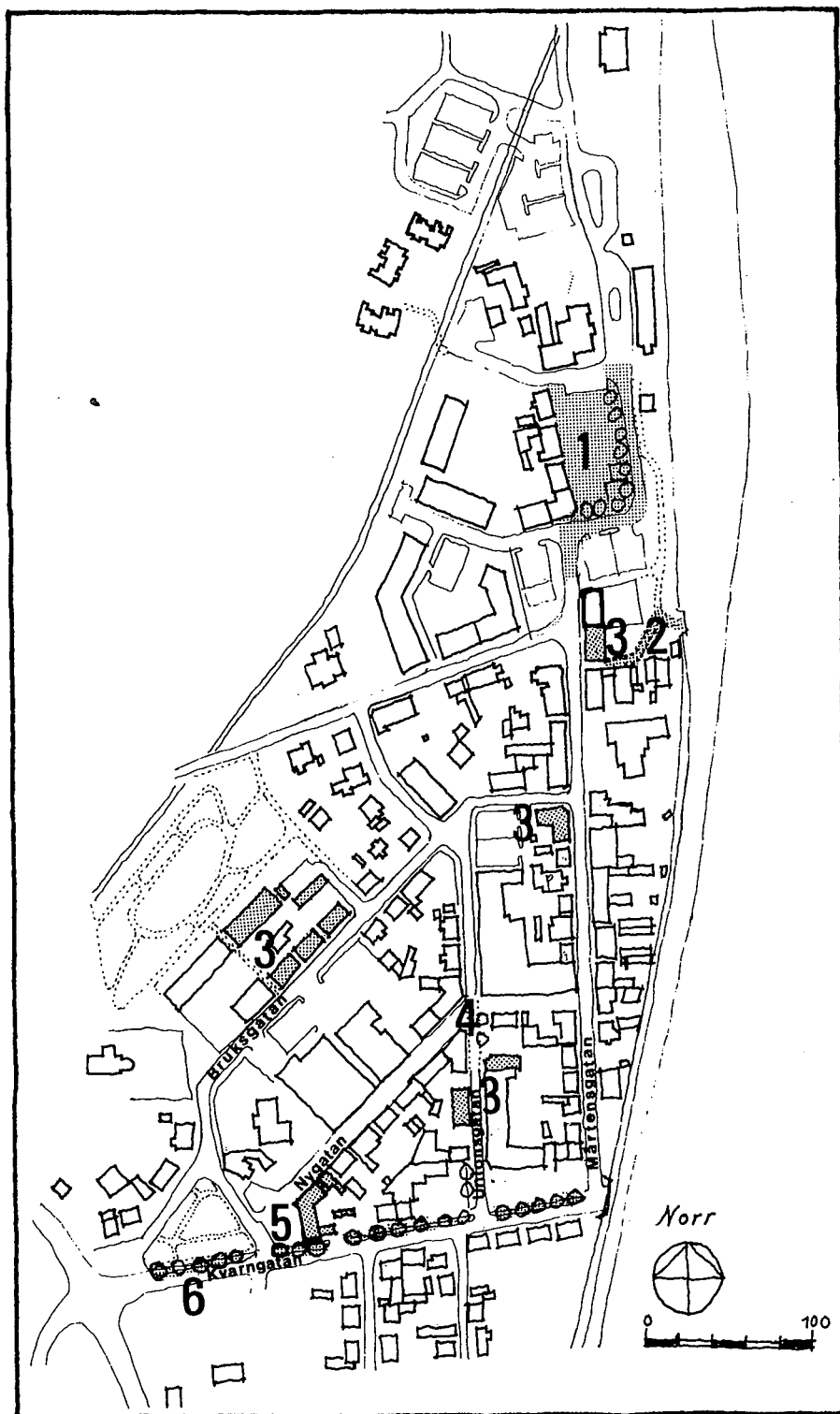

sig, skräpig korsning vid en parkering. Platsen där man i dag stannar upp blir transportsträcka mellan affärerna.

- Mot Kvarngatan vid gamla marknadsplatsen ger centrum ett trasigt intryck. Man saknar en klar avgränsning mellan Kvarngatans snabba trafikrörelse och den lugnare rytmen i Nygatan. Centrum är avvisande här, vilket säkert bidrar till att den fint anlagda parkeringsplatsen söder om Kvarngatan utnyttjas så dåligt.

Exempel på hur lösningarna kan se ut redovisas nedan:

FÖRSLAG

1. Nytt marknadstorg föreslås vid stationen.
2. Ramp för gångtunnel under spårområdet.
3. Nya bostadshus.
4. Platsen vid Trehörningen förbättras.
5. "By-platsen" återskapas med nybyggnad och markplanering.
6. Allé planteras vid Kvarngatan som kan göras smalare.

Stationstorget

Platsen intill järnvägsstationen visar upp rikt artikulerade och väl sammanhållna fasader på byggnader i en och två våningar från 1890-talet, företrädesvis i rött tegel. Här finns en ansats till ett stiligt järnvägstorg, som emellertid idag är uppsplittrat av parkeringsytor och gatan som klyver platsen på snedden.

Genom att i stället föra biltrafiken runt torget, bakom alléraden mot järnvägen, samt avlasta torget från parkering, erhåller man ett klart avgränsat större torgrum.

En rationell parkering ordnas söder om torget på en kullerstensbelagda delen av nuvarande marknadsplatsen. Busstrafiken angör torget norrifrån, där den nya busstationen är under utbyggnad intill järnvägsstationen och ett kommande äldrecentrum.

Järnvägen nyttjas av allt fler personer och planer finns att rusta upp Hotellet och eventuellt komplettera byggnaden med bio och samlingslokaler, vilket kan ge platsen liv och rörelse.

Med enkla medel kan sålunda Kävlinge få sitt "Stortorg", en samlingsplats för bygden till vardags, till marknader och till olika festligheter.

IDAG

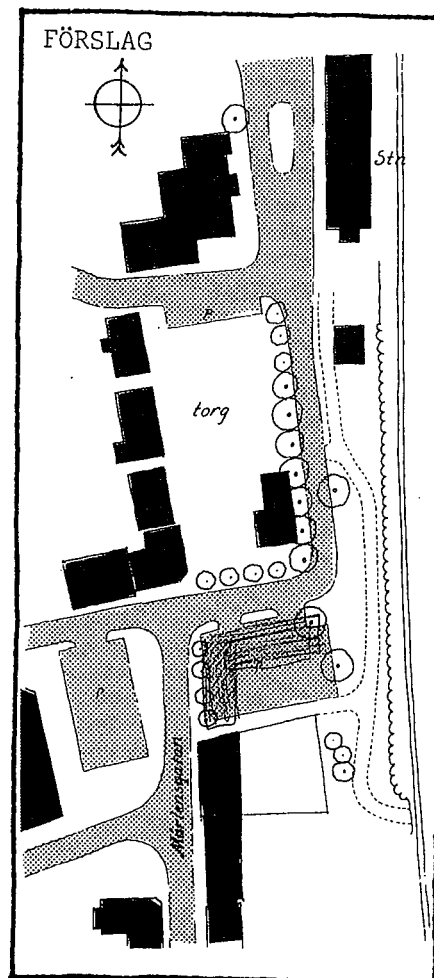
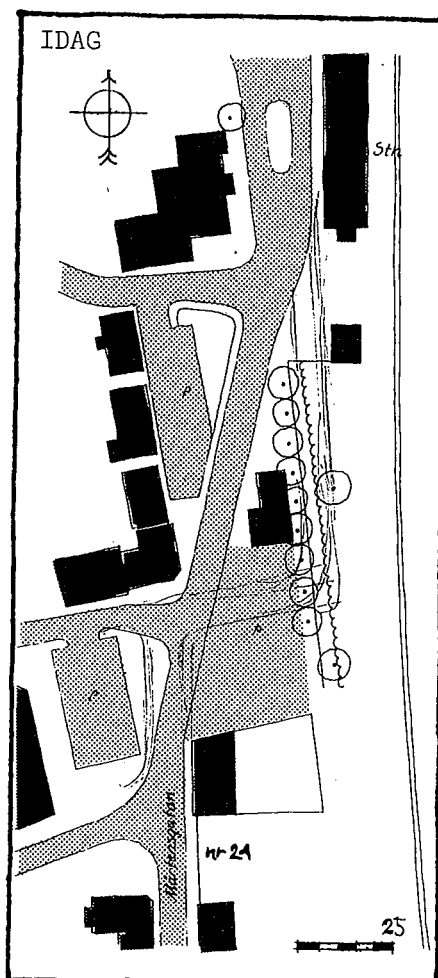
Platsen vid järnvägsstationen är uppsplittrad av parkeringsytor och av gatan som klyver platsen på snedden.

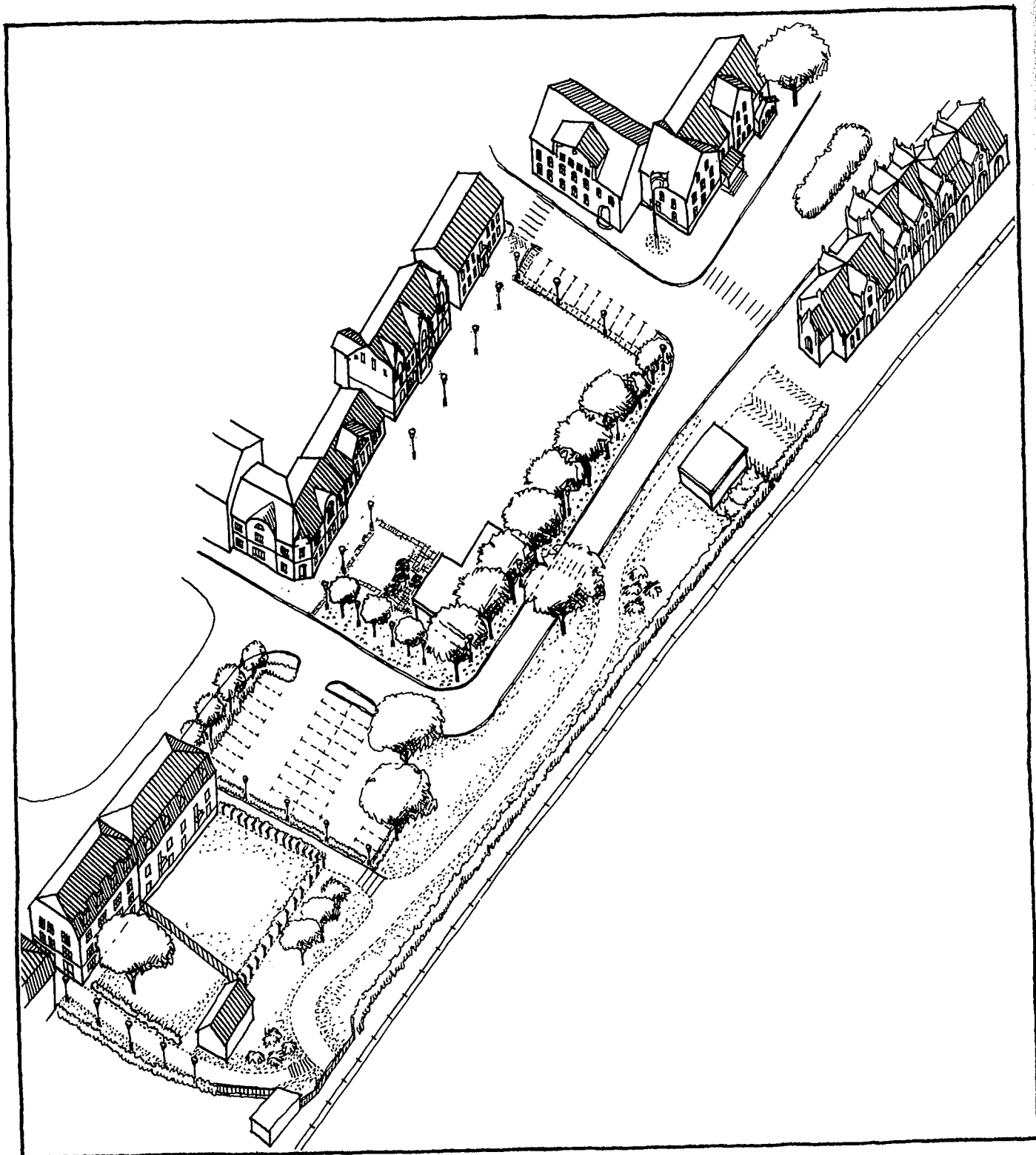
FÖRSLAG

Biltrafiken förs runt Torget bakom alléraden mot järnvägen och parkering anordnas söder om det klart avgränsade torgrummet.

En trädrad skiljer Torget från gata och parkeringsplats.

Mårtensgatans husrad förlängs ända upp till Torget med ett nytt gatuhus på nr 24 och en trädrad mot parkeringen.

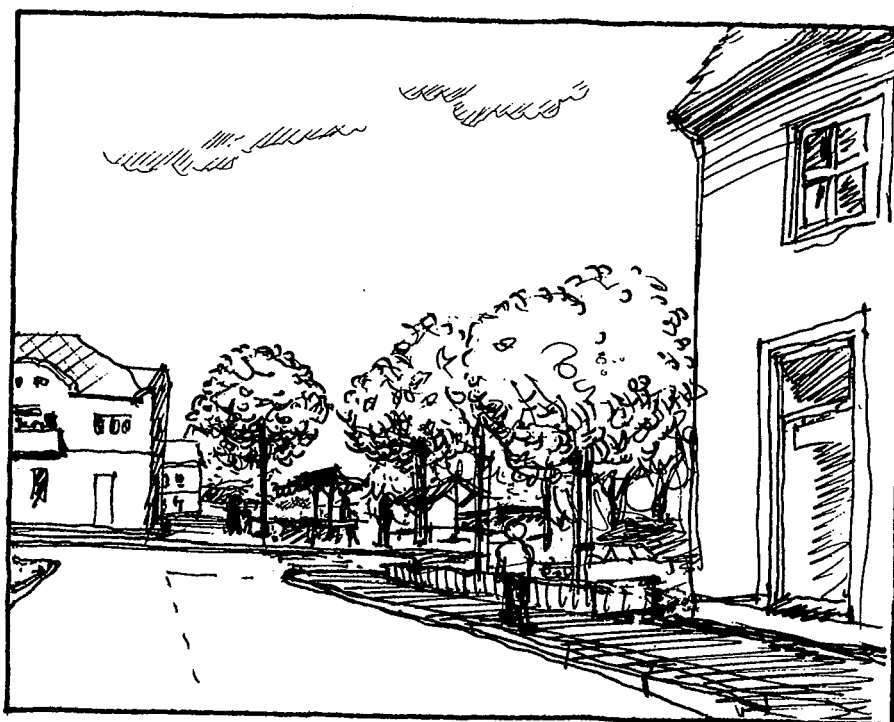

Torget inramas av Hotellet i norr, en väl sammanhållen länga med byggnader i väster, den ståtliga allén i öster och en ny trädrad i söder.

Platsen vid hotellet och stationen är idag en genomfartsgata. Kommunen planerar att bygga om. Bl a tillkommer cykelbanor.

Kävlinge skulle kunna få ett fint marknadstorg här. Det förutsätter en mindre trafikomläggning, som dock inte minskar tillgängligheten till stationen. Behov av cykelbanor finns knappast.

Torget kan gärna behandlas med enkla material. Marknadsdelen grusas och kan t ex delas upp med gatsten i lämpliga platser för marknadsstånd. Gångstråk plattsätts liksom platser för bänkar och för uteservering framför kiosken, som på detta sätt bättre knyts till torgrummet.

SJ:s mark mellan torget och spårområdet utgöres av en gräsmatta som kan införlivas med platsen. Där kan den kommande gång- och cykelvägen från tunneln under järnvägen lämpligen ledas upp.

För gående till och från Mårtensgatan iordningställs även en gångbana söder om parkeringsplatsen. Spårområdet avskämmas med stängsel och en ny häck.

Bostadshus vid Mårtensgatan

I kommunens planer finns även antytt att man från den tänkta tunneln under järnvägen skulle möjliggöra en genväg över den obebyggda fastigheten Mårtensgatan nr 24.

Idag är Mårtensgatan lite uttunnad just här. Ett nytt gatuhus på nr 24, förslagsvis med butik i bottenvåningen, skulle bidra till att Mårtensgatan blev helare och innehållsrikare ända upp till Stora Torget.

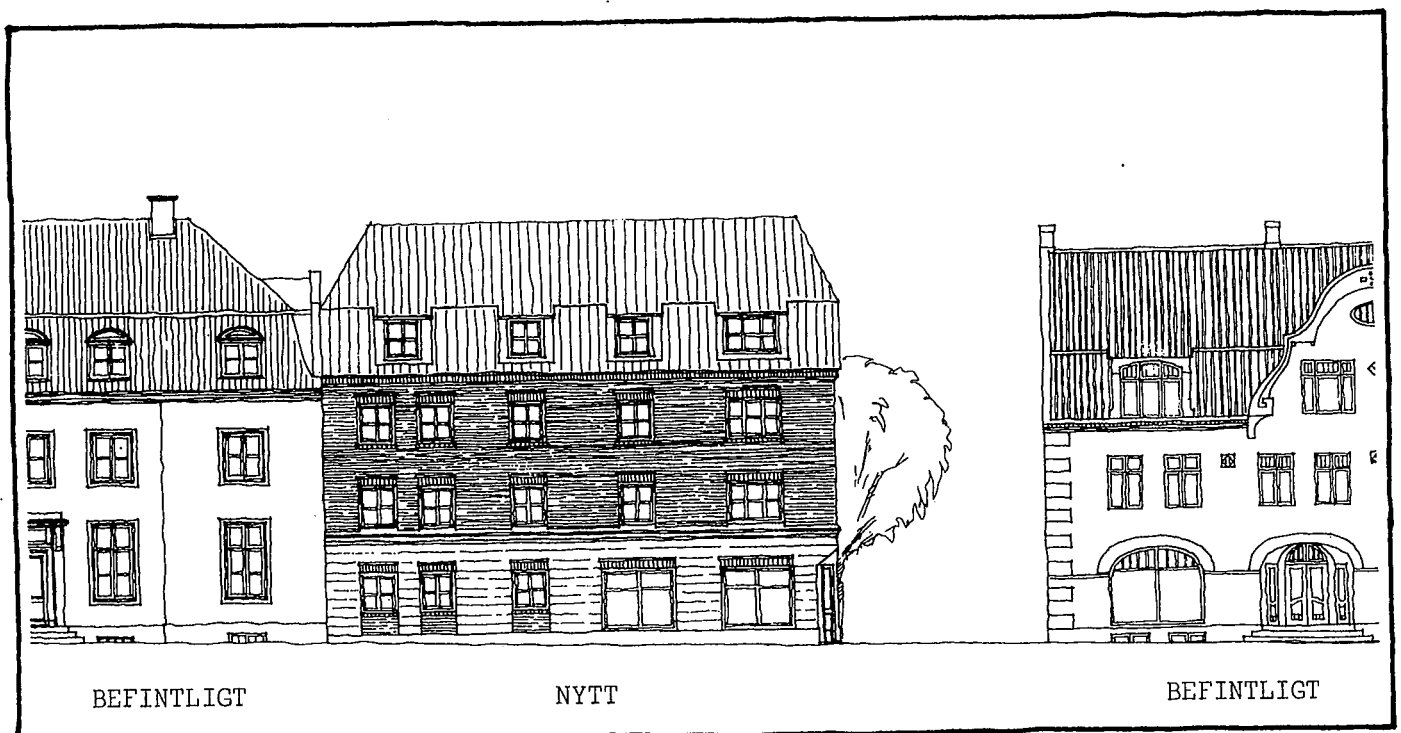
Det är av stor vikt att en nybyggnad här anpassas i volym och formspråk till angränsande byggnader. Mårtensgatan nr 22 och 26 utgör två stiliga affärs- och bostadshus från 1920-30-talet i två våningar med inredd vind och brutet tak. Fasaderna är i rött tegel med kraftfullt formspråk.

Med hänsyn till de äldre byggnadernas höga våningshöjder kan ett nytt hus lämpligen utformas i tre våningar med inredd vind. Vårt skisserade förslag innehåller förutom butik i hörnan, som också vetter mot gångvägen, även 10 lgh om 2-3 rok. Trapphus och hiss nås från alla lägenheterna över korta loftgångar, balkonger, på trädgårdssidan.

Bottenvåningen kan gärna framhävas t ex genom en rustik murning av tegel (vart femte skift indraget) som sedan slammas. Byggnaden i övrigt utföres i rött tegel.

Genom att ej bygga över hela fastighetens bredd utan lämna en lucka för den nya gångvägen erhåller man en byggnad med för Mårtensgatan måttliga proportioner ävensom en fin utblick från Mårtensgatan mot trädgården.

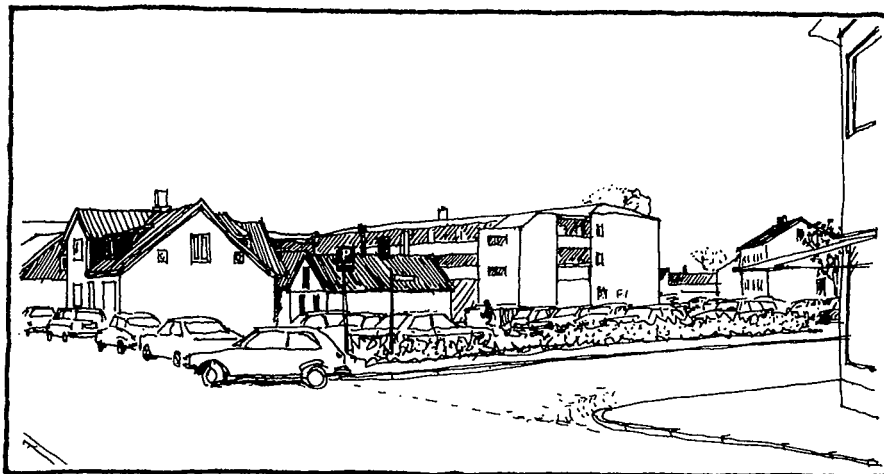
*Förslag till nytt gatuhus på
Mårtensgatan nr 24.*

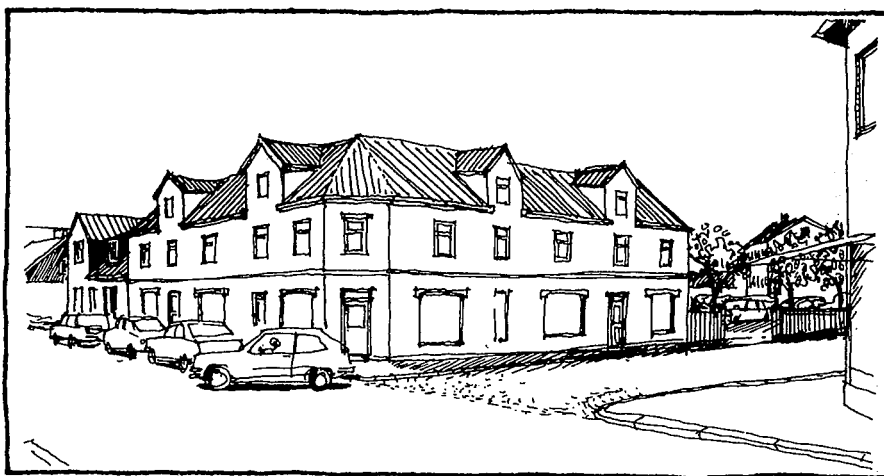
Hörnet Mårtensgatan – Bruksgatan

Mellan Mårtensgatan-Bruksgatan-Unionsgatan finns idag en parkeringsplats. Mårtensgatans annars i det närmaste helt slutna gaturum öppnar sig här mot en öppen kvartersdel. Det är önskvärt att bygga ett hus så att hörnet Mårtensgatan-Bruksgatan fylls ut. Vi föreslår också att den resterande parkeringsdelen inramas med plank mot Bruksgatan och en tät trädrad mot Unionsgatan.

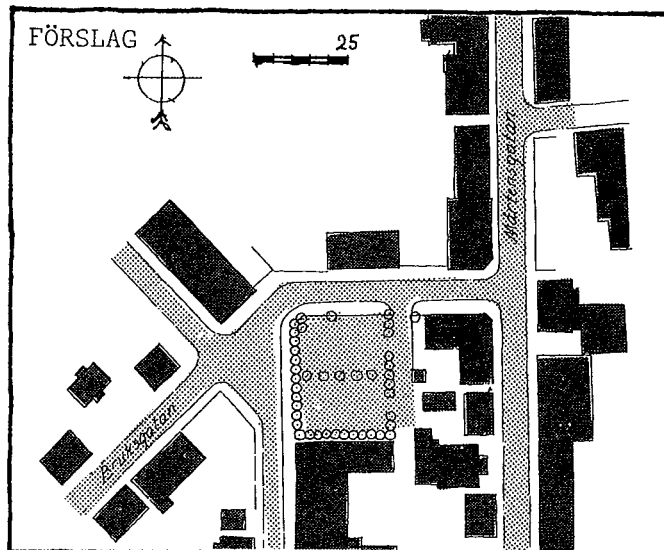
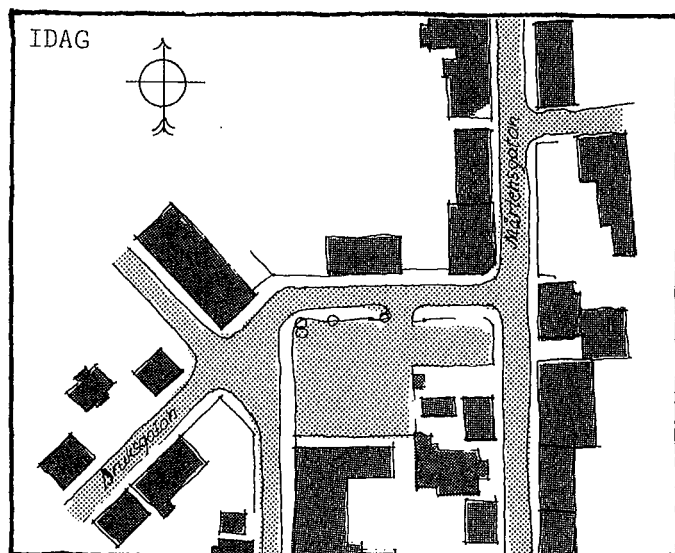
Platsens utseende idag....

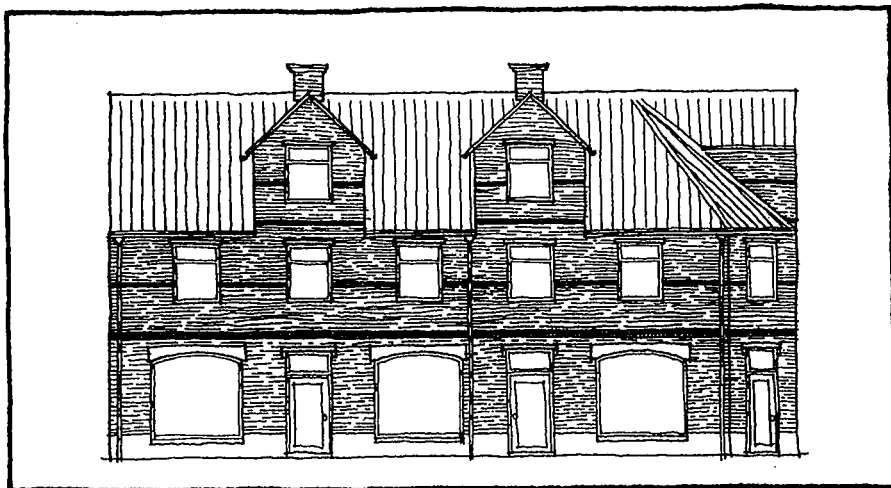
.... och efter föreslagen nybyggnad.

Situationsplan visande läget idag och efter komplettering.

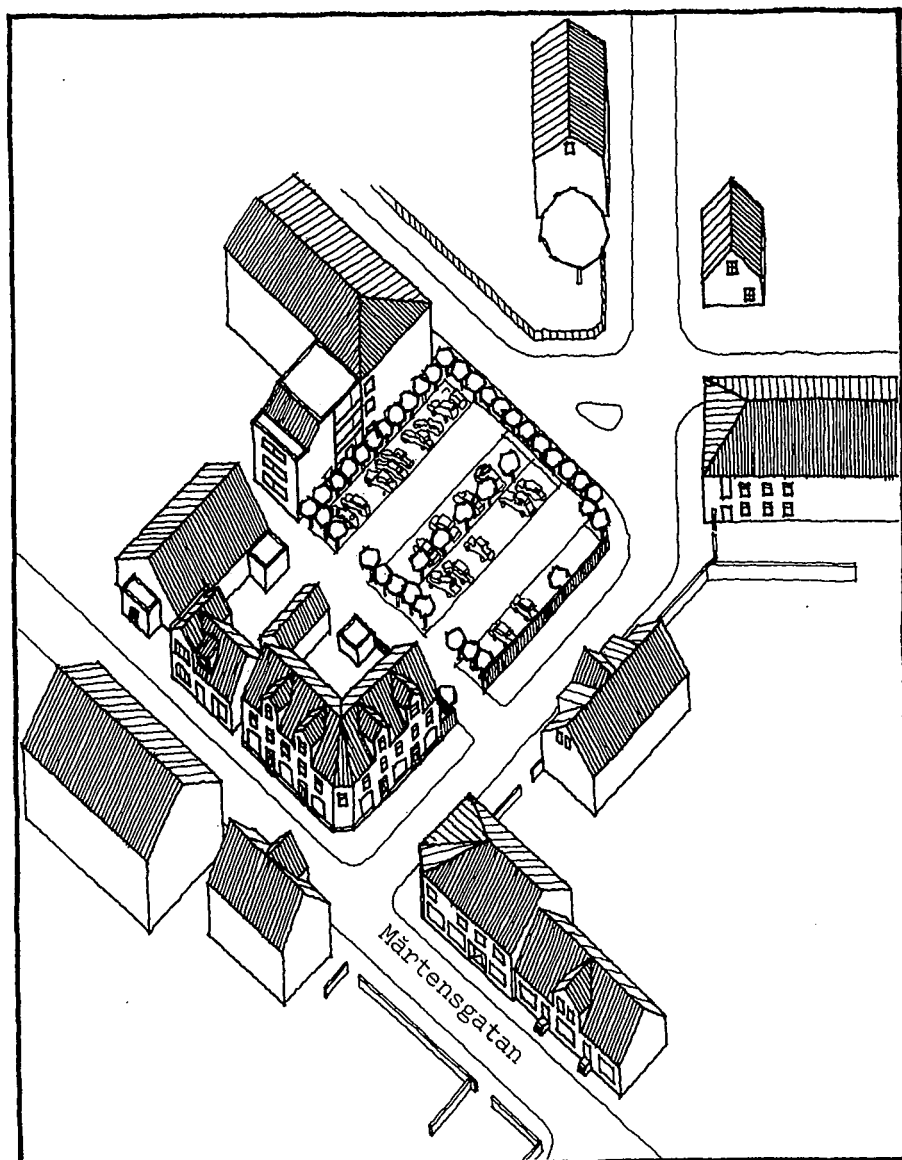

Nybyggnadens fasad mot
Mårtensgatan.

Nybyggnaden föreslås innehålla butiker i bottenplan och i övrigt bostäder. Utformningen av huset bör följa byggnadstraditionen i Kävlinge. Byggnaden kan gärna förses med frontespiser och uppföres lämpligen i gulgrått tegel, betongsockel och synliga betongbalkar över fönstren samt band av rött tegel.

50%
75%

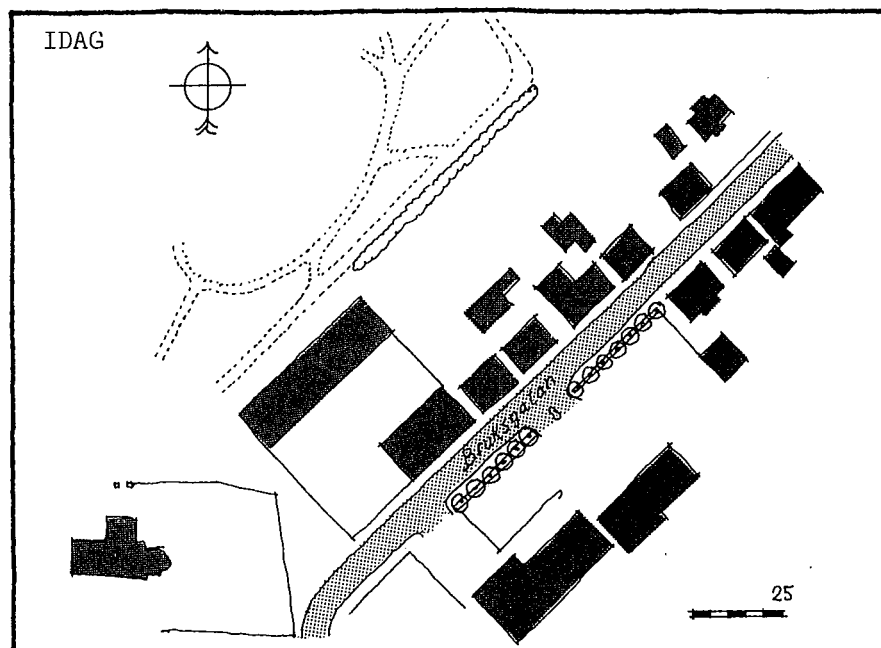

Den nya byggnaden ger åter
Mårtensgatan en hel västfa-
sad.

Bostäder vid Bruksgatan

Vid Bruksgatan, i kvarteret Bengt, ligger 4 st 1-vånings tegelhus uppförda vid sekelskiftet. Husen är i etapper om- och tillbyggda och av skiftande kvalitet. De ligger på stora uppvuxna tomter som i norr gränsar mot parken. Här finns kryddgårdar och fruktträd. Gårdarna rymmer också garage och uthus.

Kvarteret Bengt idag.

Bruksgatan i nordostlig riktning.

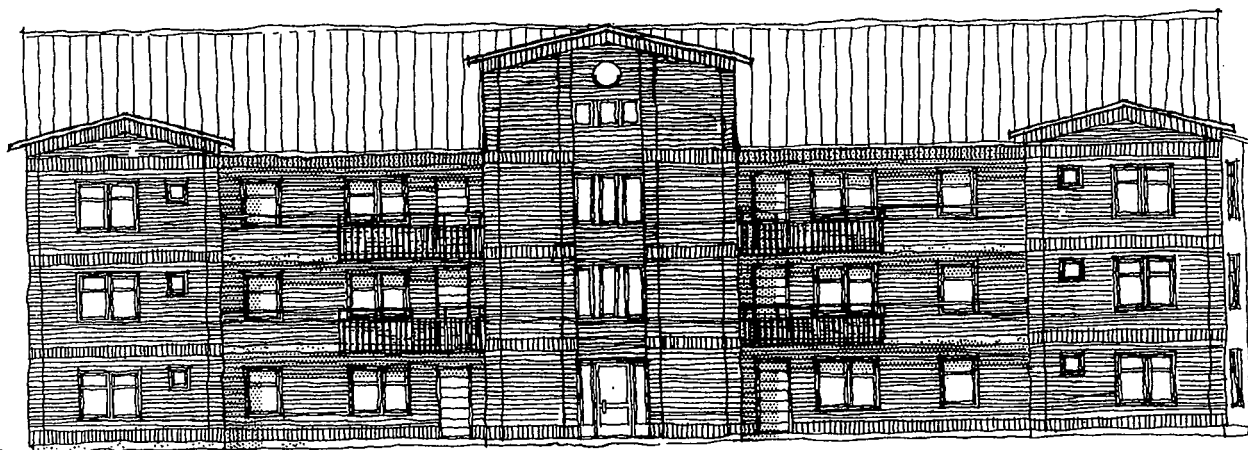

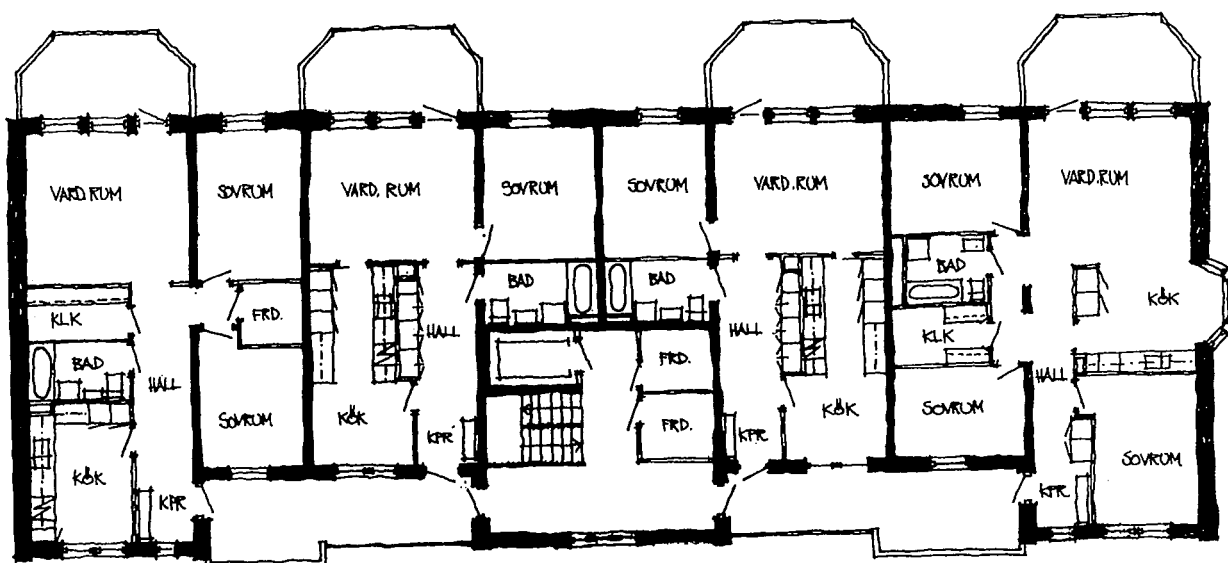
I kommunens bostadsförsörjningsprogram har man föreslagit att 20 st nya lägenheter byggs i kvarteret. Vi anser att de fyra äldre bostadshusen och en del uthus kan rivas. I vårt förslag till nybebyggelse vill vi knyta an till de två husen på gatans motsatta sida som har välbevarade exteriörer. Här skulle bli plats för 3 st parhus i en våning med inredd vind. Husen är tänkta i gult tegel med röda band och rullskift. På taken ligger röda takpannor och dörrar och fönster är vita.

Flerfamiljshuset. 12 lägenheter fördelade på 6 st 2 rum och kök ca 60 m², 3 st 3 rum och kök ca 78 m², 3 st 4 rum och kök ca 88 m².

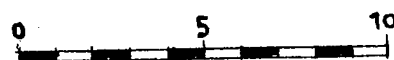
För att följa bostadsförsörjningsprogrammet och skapa en gräns ut mot parken föreslår vi en nybyggnad i förlängningen av ett redan befintligt hus. Huset är ett bostadshus i 3 våningar murat i rött tegel med markeringar kring

Entréfasad

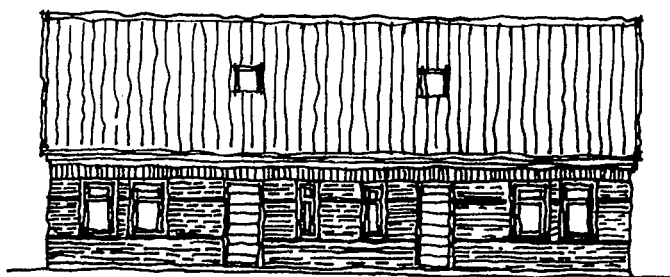
Plan vån 2 och 3

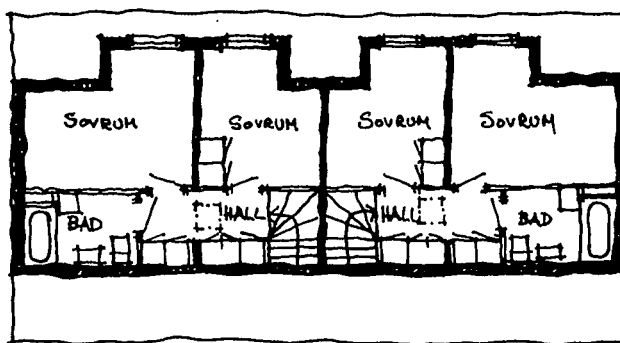
öppningar och vid takfoten. I huset ryms 12 lägenheter som nås från ett trapphus via loftbalkonger.

Ett äldre uthus i gult tegel sparas och byggs om till tvättstuga och hobbylokal. För att underlätta kontakten från centrum till parken låter vi två gångstråk gå över tomten - ett väster om och ett öster om nybebyggelsen. Parkering med infart från Bruksgatan sker på gården. Flera av de befintliga fruktträden står kvar där.

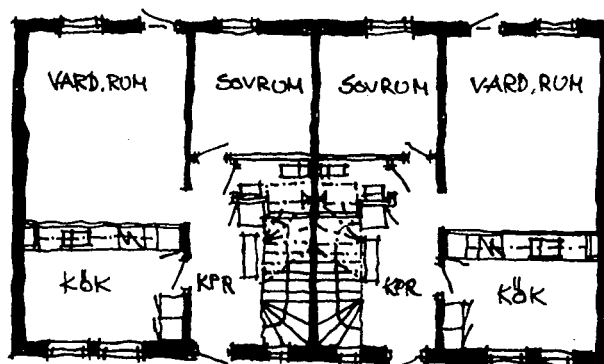
För att ytterligare ordna upp Bruksgatan föreslås att allén mot parkeringen bakom Domus kompletteras med ett plank för att återskapa det forna gaturummet och avskärma bilarna.

Entréfasad

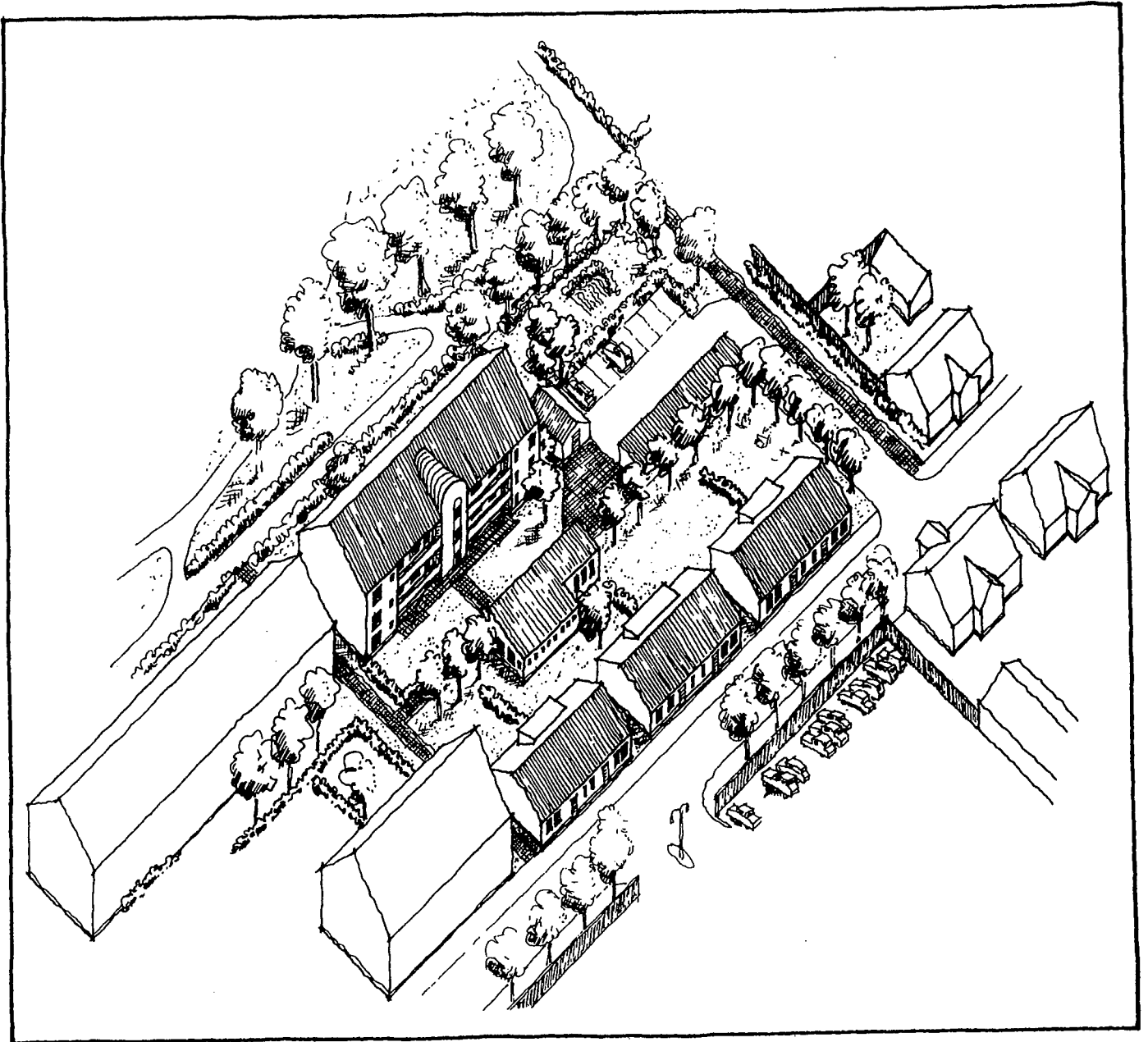
Inredd vind

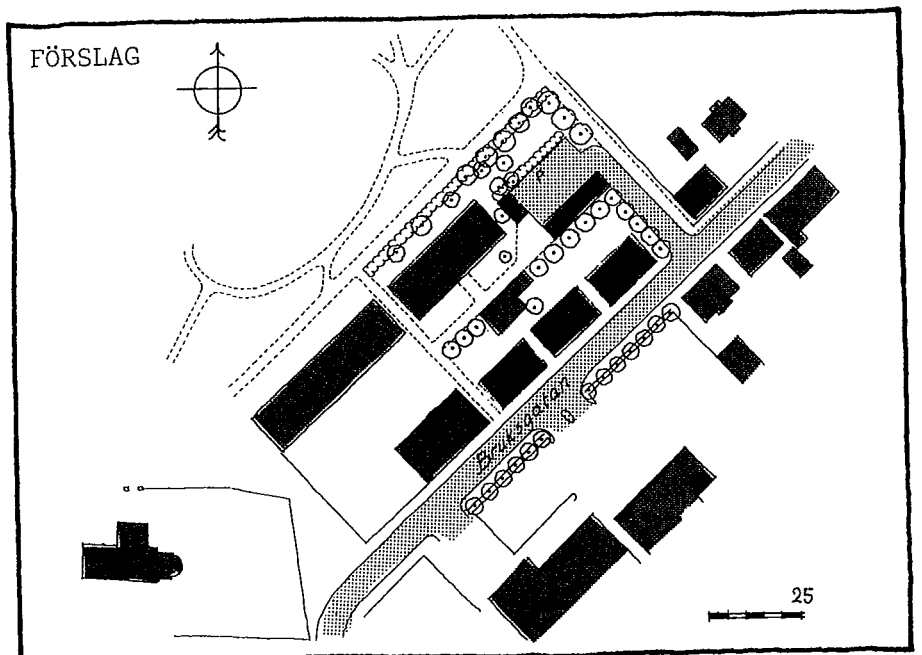
Bottenvåning

Parhuset. 2 st 4 rum och kök
ca 105 m².

Kvarteret Bengt - förslag till ny disposition. Flerfamiljshuset har här fått en alternativt utformad fasad.

Situationsplan efter komplettering med nya byggnader.

Korsningen Nygatan – Unionsgatan

Hörnet Nygatan – Unionsgatan är en av de mest karakteristiska Kävlingemiljöerna. Hörnhuset Trehörningen hotas av rivning sedan det och granhuset stått tomma i flera år. Några viktiga argument för bevarande är:

Huset visar sekelskiftets ambitioner i Kävlinge och är det enda kvarvarande i sitt slag.

Huset är en karaktärsbyggnad i Kävlinge, för Kävlingebon och för besökaren ett viktigt igenkänningsmärke.

Inget projekt eller behov har presenterats för att ersätta huset. Istället kommer troligen en parkeringsplats att anläggas.

"BAKLÄNGESKALKYL"

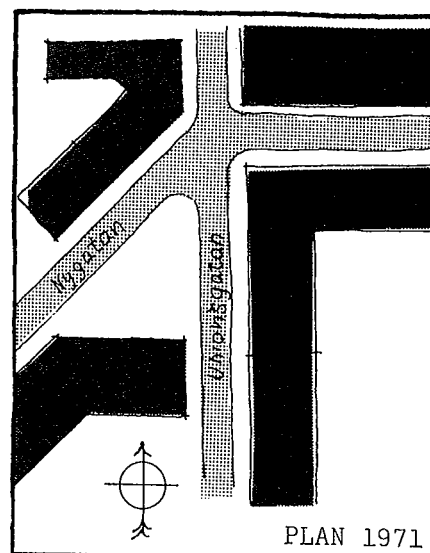
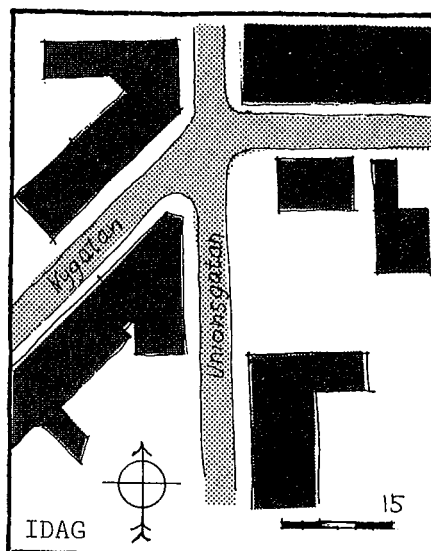
Högsta bruksvärdeshyra för bostäder:	280 kr/m ²
Avgår värme, drift	120 kr/m ²
Kvar till kapital	160 kr/m ²
Ränta bost.lån 3,2% ger högsta lånemöjlighet	5000 kr/m ²
Totalt 3,5 milj (710 m ²)	
Högsta butiks- hyra	510 kr/m ²
Värme, drift	120 kr/m ²
Kvar till kapital	390 kr/m ²
Ränta 13% ger (134 m ² butik)	0,4 milj
Summa lånemöjlighet	3,9 milj
Byggkostnad enl kalkyl	4,6 milj
Brist finansieras med subvention alt insats i bostadsrätt.	0,7 milj

Kommunen, som äger Trehörningen 1, lät 1981 K-konsult utföra en utredning, som visar hur huset kan byggas om. Slutsatsen i utredningen är att en subvention på ca 2 miljoner erfordras. Med denna utredning som stöd har byggnadslov för rivning givits våren 1982. En lokal miljögrupp har motsatt sig rivningen och anlitat en egen konsult, arkitekt Mauritz Linge, som visat på möjligheter att förbättra ekonomin, bland annat genom att förenkla handikappanpassningen. Lokalytan är dock större i detta förslag, vilket kan försvåra en finansiering.

Vi ifrågasätter K-konsults utredning i ett viktigt avseende. Finansieringsmöjligheterna med statliga bostads- lån är inte utredda. T ex bör förhöjt låneunderlag för merkostnader vid ombyggnad av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse kunna påräknas. Dessutom utbetalas tomt- och grundberedningsbelopp vid ombyggnad av flerbostadshus. Eftersom den garanterade räntan 3,2 % bara gäller bostäder, skulle man kanske kunna minska butiksytan genom att göra om livsmedelsbutiken till lägenhet. Med dessa tre ändringar ger kalkylen ett helt annat resultat. Dessutom råder nu en skärpt konkurrens på byggmarknaden som kan pressa kostnaderna. Även förvaltningskostnaderna kan pressas om husen görs till en bostadsrättsförening.

Plankartan till vänster visar befintlig bebyggelse på platsen 1982.

Kartan till höger anger tänkt bebyggelse enligt kommunens dispositionsplan 1971.

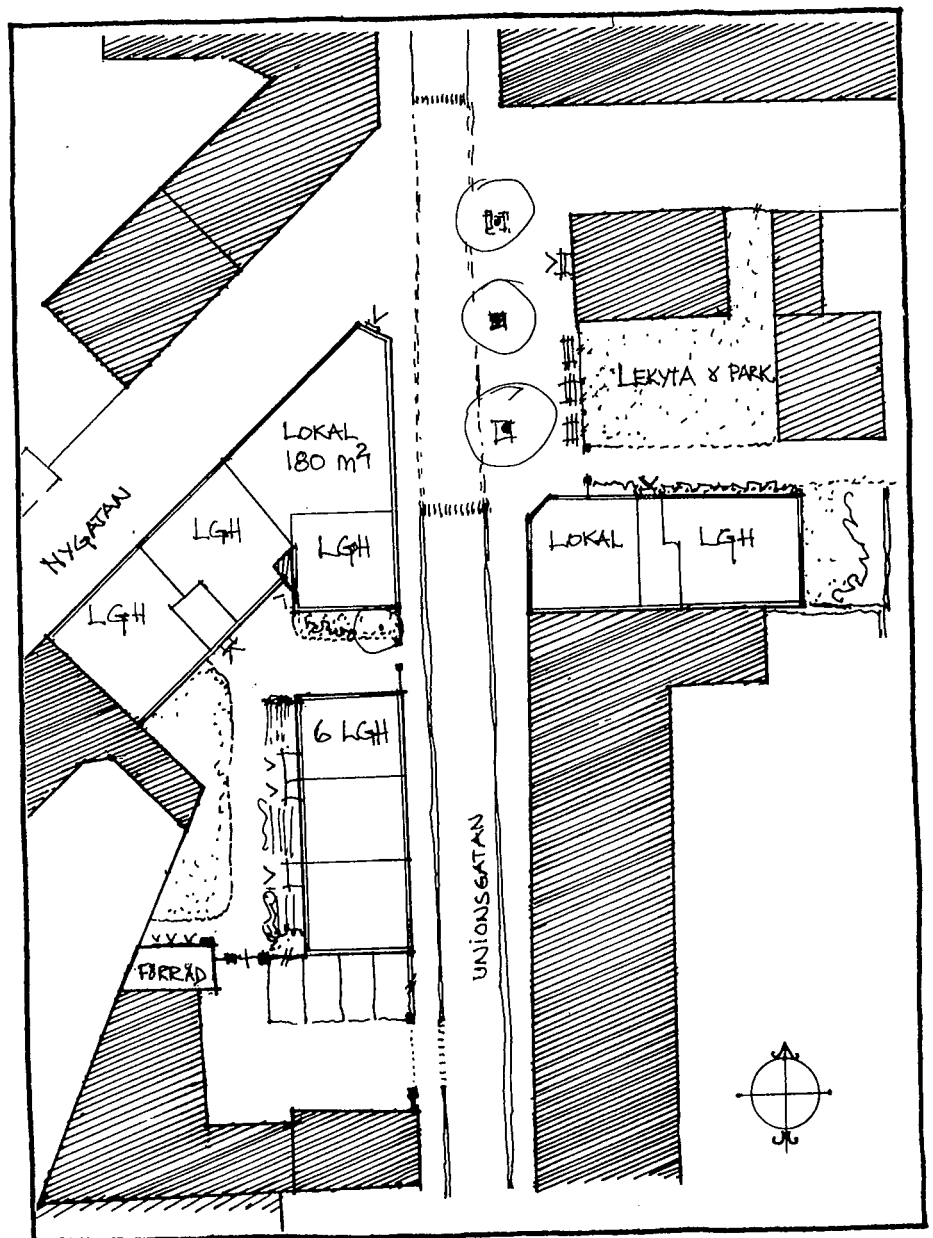

Sedan Trehörningshusen rustats upp bör tomten utmed Unionsgatan mellan den tidigare slakteributiken och "Trehörningen" bebyggas. Vi föreslår ett tvåvånings bostadshus med 6 - 8 lägenheter utfört i rött tegel.

Slakteributiken inom kv Trehörningen 5 bör behållas för någon verksamhet t ex verkstad med butik. Möjligheten att köra in fordon på gården kan vara kvar.

Även den lilla butiksbyggnaden på fastigheten Porten 1 är viktig för platsens trivsel och funktion och bör bevaras. Detta kan tills vidare ske med en så enkel åtgärd som att ta bort förväntningarna på nybyggnad genom en stadsplaneändring. Tobaksaffären ligger bra i detta hus som snarast är en rymlig kiosk.

Med tobaksaffären bevarad kan inte dispositionsplanen för centrum genomföras. Det finns heller inte behov att göra det. I stället bör brandgaveln i den nya försäkringskas-sebyggnaden döljas genom en kompletteringsbyggnad.

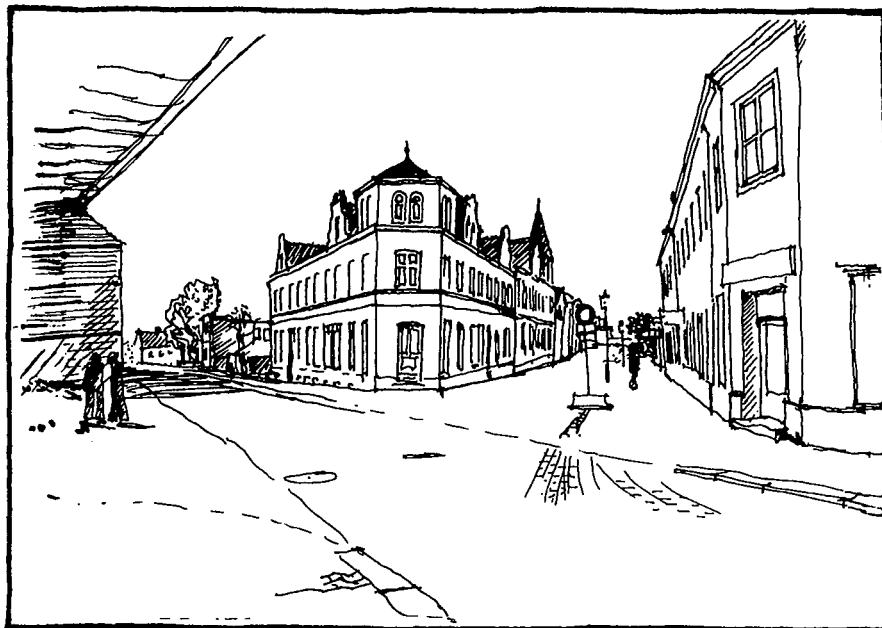
FÖRSLAGEN INNEBÄR

Ombyggnad i "Trehörningen", mindre andel butiker.

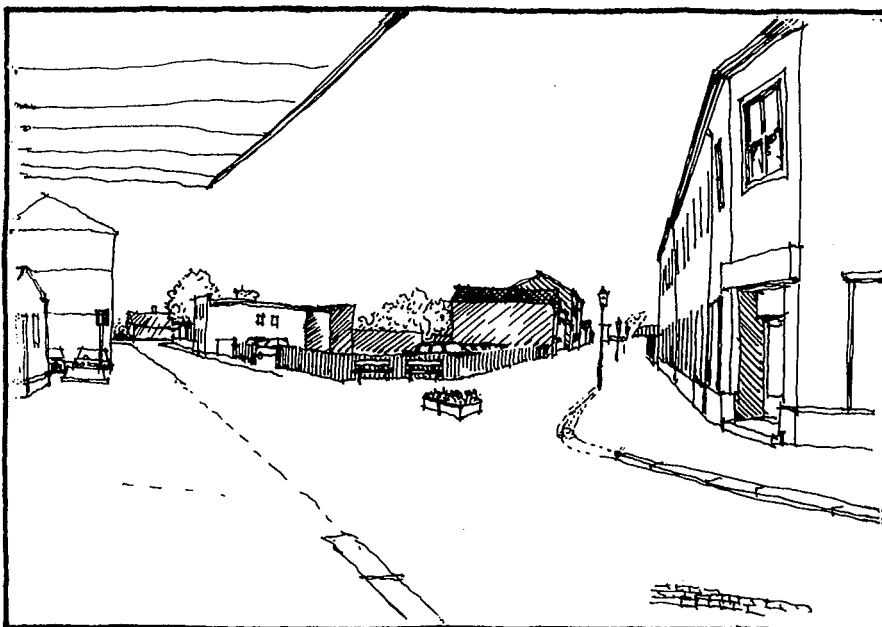
Tobaksaffären kvar med platsbildning framför. Komplettering i kv Porten med 3 st lägenheter och butik ca 75 m².

Bostadshus i två våningar mellan Trehörningen och gamla slakteriet.

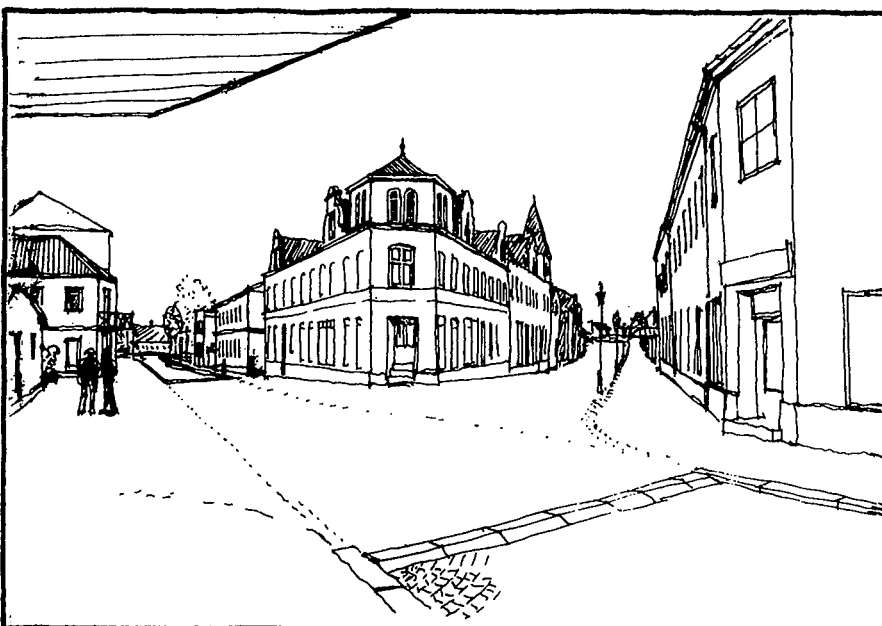
Trehörningen är i akut behov av åtgärder. Rivningshotet är mycket starkt.

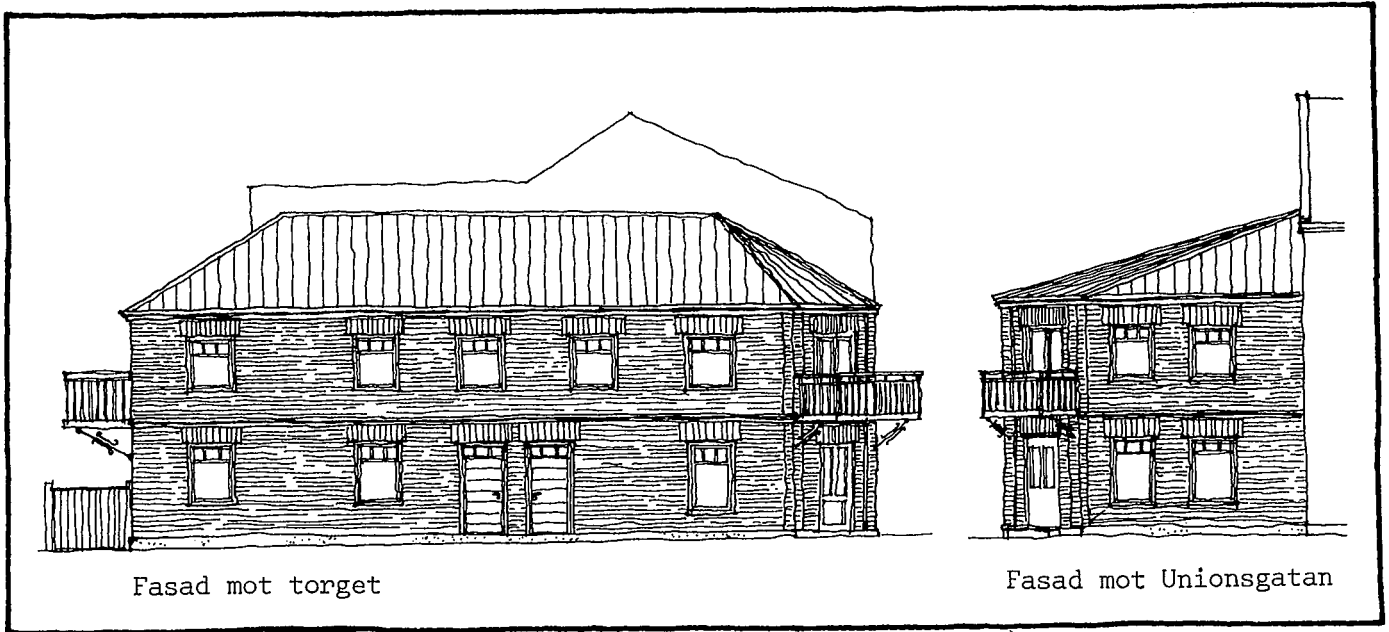

Kommunen föreslår rivning och "tillfällig parkeringsplats tills centrumplanen genomförs. Något realistiskt nybyggnadsförslag har aldrig presenterats.

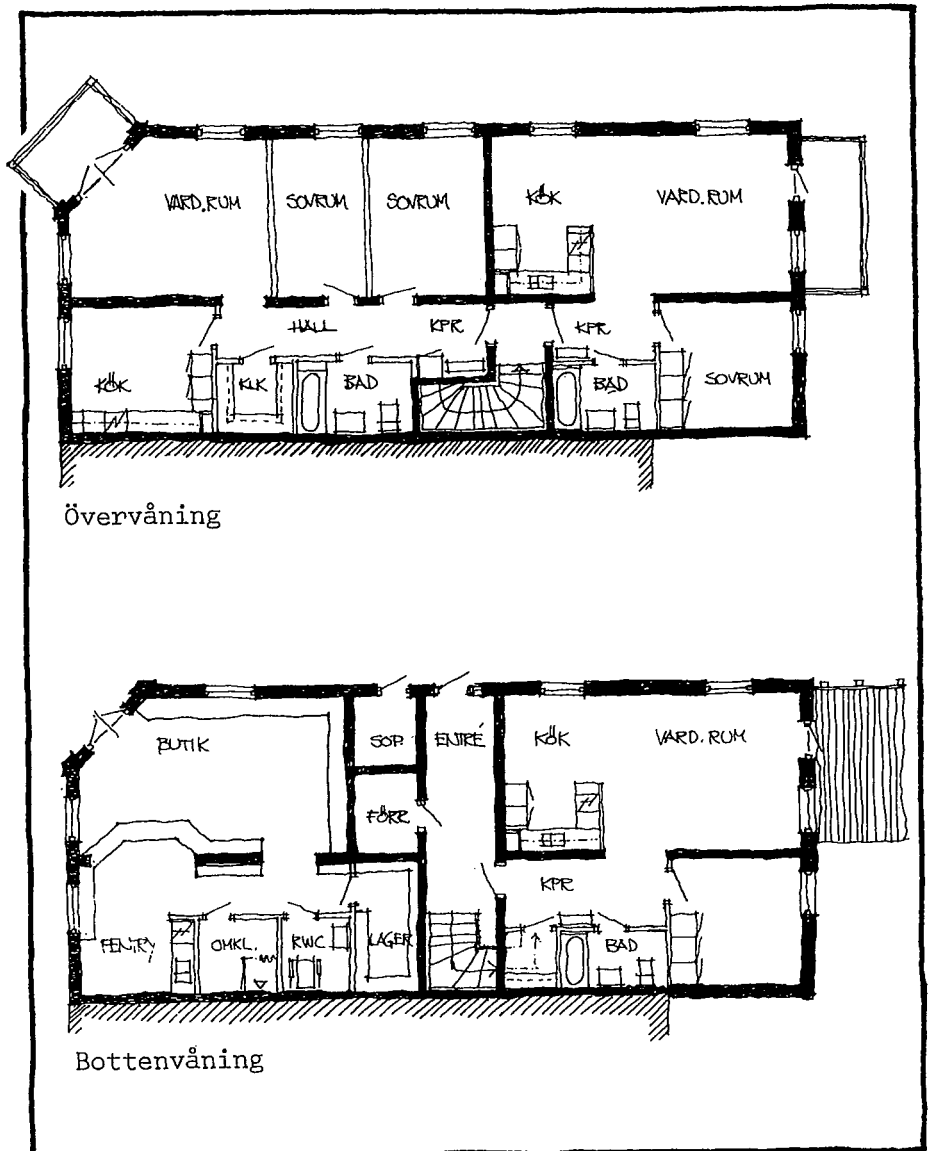

Vi föreslår en ombyggnad kombinerad med nybebyggelse och miljöförbättringar.

Fasader till föreslagen kompletteringsbyggnad vid Unionsgatan.

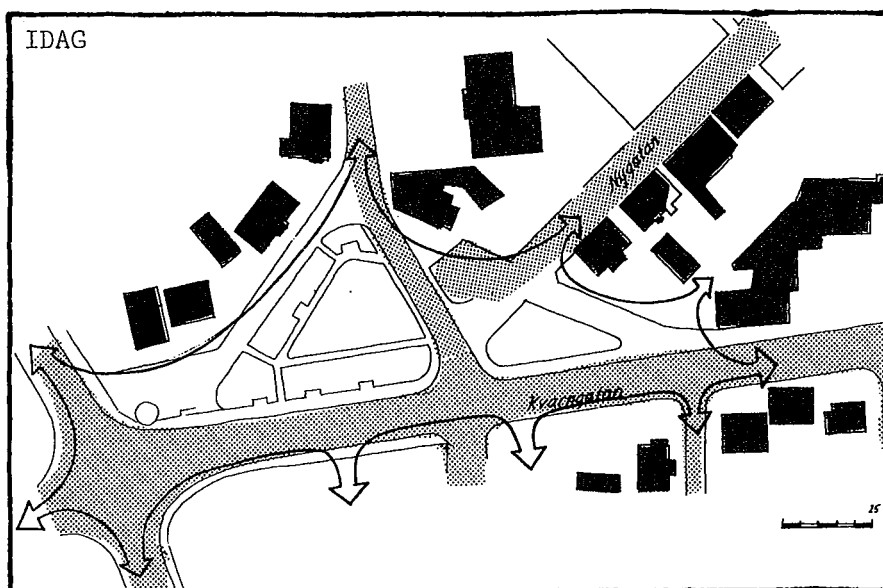
Den föreslagna nybyggnaden vid Unionsgatan. Här ryms en butikslokal och tre lägenheter.

Byplatsen vid Kvarngatan

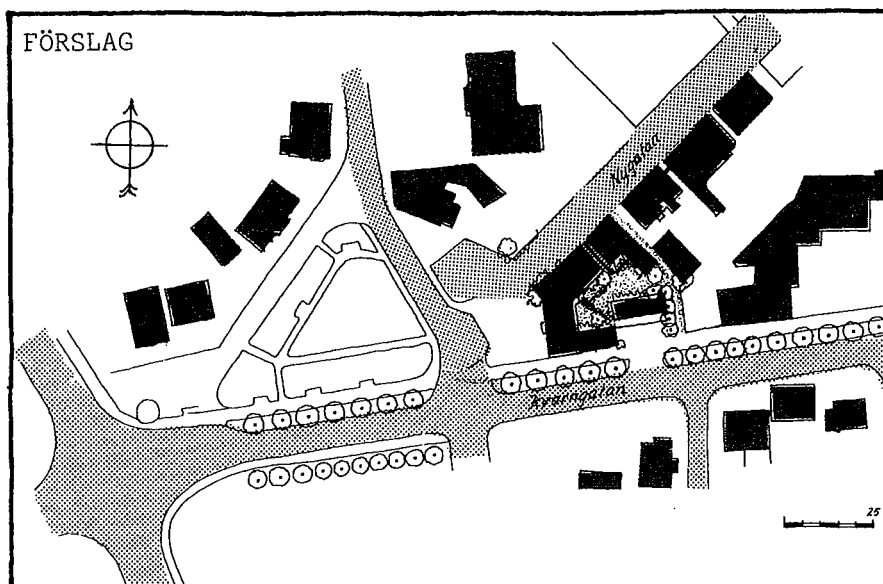
Man närmar sig Kävlinge från vägen Lund-Landskrona via en trafikplats, ett trevägskors. Från den punkten ser man mot Kävlinges centrum.

Anblicken av centrums byggnadsmassa ger ett första intryck av splittring och oordning. Reklamaffischer, asfaltytor, grusytor, låga häckar och murar tillsammans med byggnader som varierar i höjd mellan en till tre våningar bidrar till detta.

Det finns ingen tydlig gräns mellan byggnadsmassan i centrum och trafikplatsen-parken. På den för entrén till Kävlinge viktigaste platsen, den som ger det första intrycket, finns ett gårdshus med några stora afficher. Några bilar står uppställda på en grusplan. De små enkla byggnader som finns i hörnet mellan Kvarngatan och Nygatan beskriver inte centrums karaktär av tät stadsmässig bebyggelse så som den ser ut längre in.

Platsen vid Kvarngatan idag. Som pilarna antyder är platsen idag otydligt avgränsad.

Förslag till framtida utseende.

Nygatans södra fasad - Trehörningen till vänster och det nya huset längst till höger.

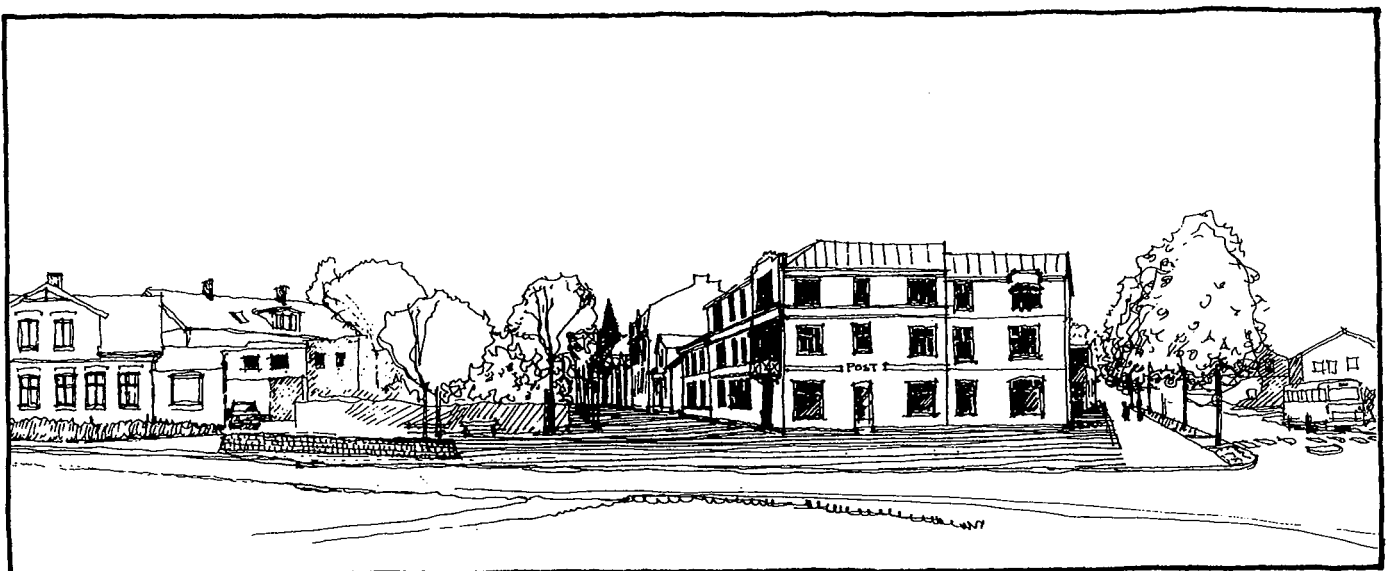
Platsen, det öppna rummet mellan byggnader och träd, vid Kvarngatan Nygatan-Bruksgatan uppfattas huvudsakligen som en trafikplats. Det hjälper inte att en fint anlagd park ingår i området. Den intensiva trafiken, bullret, avgaserna och de stora asfaltytorna i utkanten av platsen bestämmer miljön. De låga glest placerade envåningsbyggnaderna norr och öster om det öppna rummet sluter inte till platsen. Mot Kvarngatan och parkeringen på andra sidan Kvarngatan finns ingen klar avgränsning.

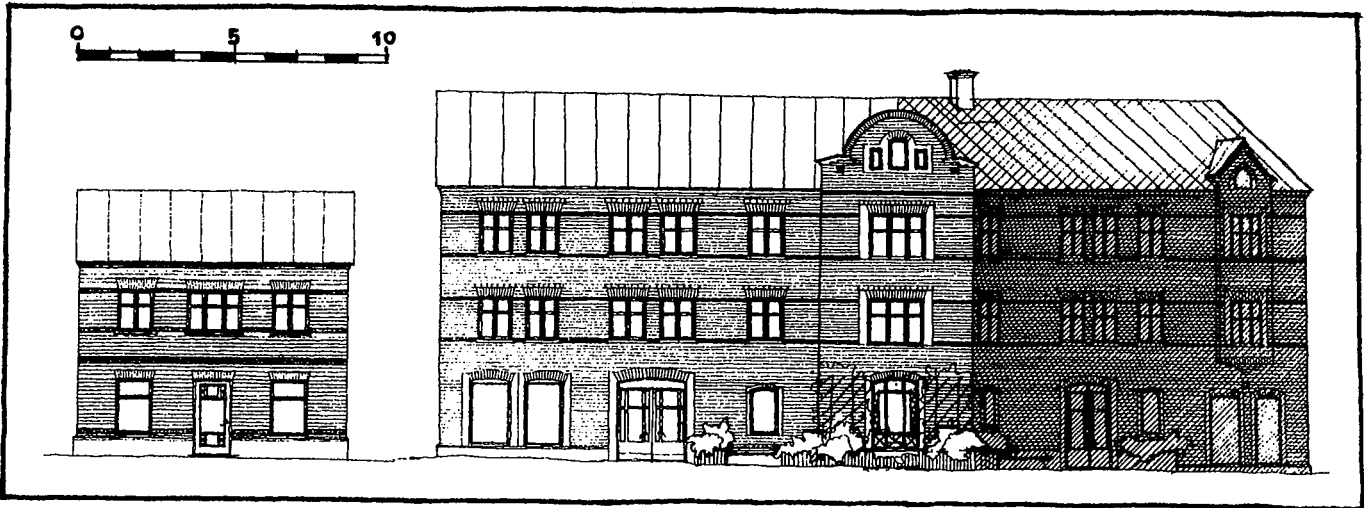
Kvarngatan skärmas av från platsen med en rad kraftiga träd som visuellt kan skilja trafiken från den öppna platsen. Eftersom trafiken har minskat på Kvarngatan sedan den nya förbifartsleden (väg 108) byggdes kan Kvarngatans körbanebredd minskas till 7,0 meter. Detta ger plats för en grönremsa och en gång-cykelväg längs hela Kvarngatan från Lund-Landskronavägen mot Rinnebäck. Längs hela den grönremsa som läggs mellan körbanan och gång-cykelvägen planteras kraftiga lövträd, t ex kastanjer.

En affärs-bostadsbyggnad med omsorgsfullt utformade detaljer skulle bli ett fint tillskott till Kävlings centrumbebyggelse. Den skulle också kunna utgöra det karaktärsmärke för Kävlings centrum som platsen kräver. Detta under förutsättning att den utformas med utgångspunkt från den rika tegelarkitektur som utmärker vissa av de bevarade byggnaderna vid affärsgatorna.

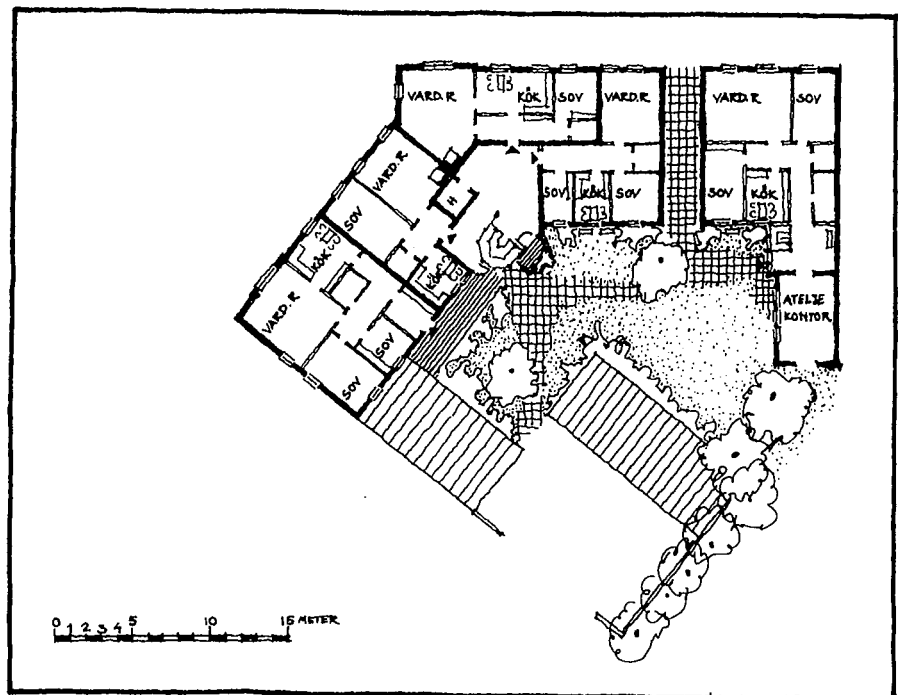
Nybyggnaden kan med fördel ges en stor våningsyta i bottentplan och inlastning till denna del ordnas bäst från Kvarngatan. En terras ovanpå lager- och affärsutrymmena mot gården kan utgöra en avskild solig uteplats tillbostäderna.

Efter nybyggnad och trädplantering. Perspektivet visar en alternativ utformning av nybyggnaden.

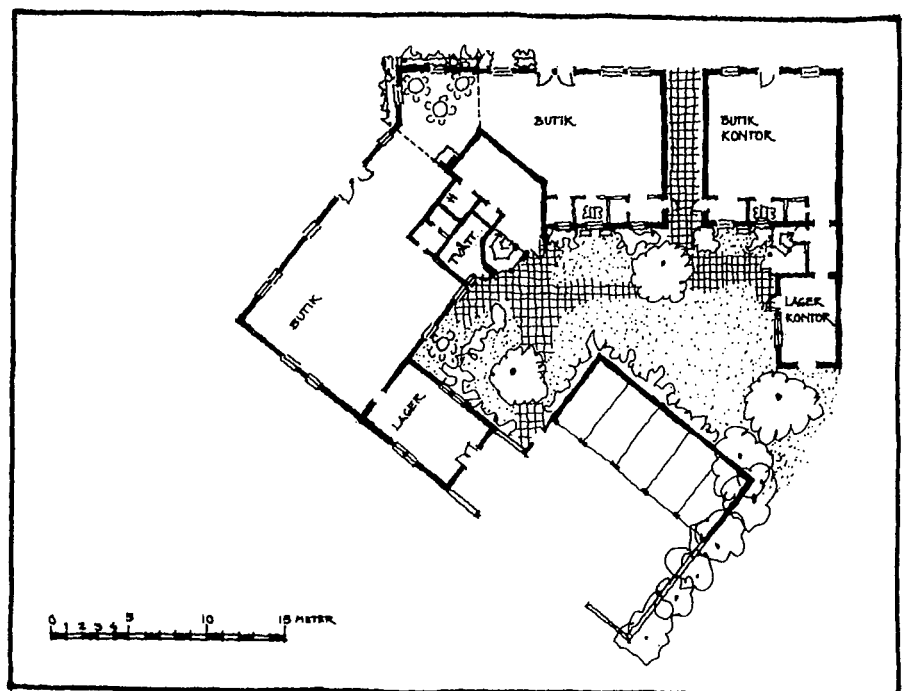

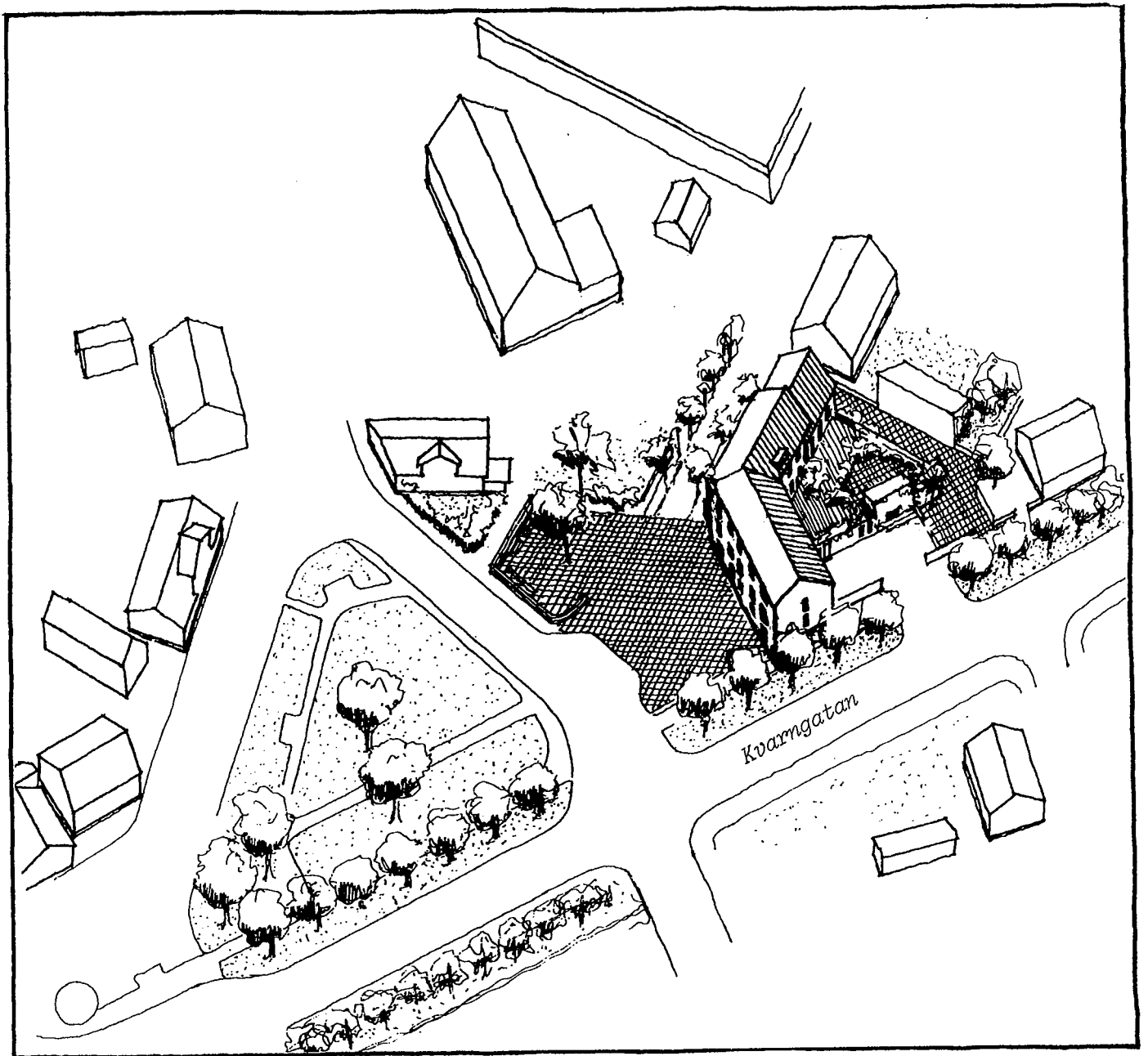
Förslag till nybyggnad vid
Nygatans möte med Kvarngatan.
Fasader mot Nygatan.

Våningarna två och tre inne-
håller lägenheter med 2-3
rum och kök.

Med butiker i bottenvåningen
kan Nygatans prägel av af-
färsgata förstärkas.

*Med kompletterande byggnader
och planteringar kan platsen
få en tydligare prägel och
därmed annonsera centrum.*

Efterskrift

Tyvärr revs Trehörningshuset. Vad ska man göra nu? En kalkyl kommer sannolikt att visa att en nybyggnad inte har bättre ekonomi än den ombyggnad som ansågs ekonomiskt orimlig. Vad ska byggas här för att Kävlings ska förbli Kävlings? Kan den flödande dekorationslust återskaps som Trehörningshuset representerade? Och bör den återskapas?

Vi har med denna skrift velat visa upp den historia och de fina kvaliteter som bebyggelsen från Kävlings tidiga utbyggnadsskeden innehåller. Det är en karaktärsfull och enkel byggnadstradition. Några tekniska hinder omöjliggör inte att vi tar upp den idag igen. Knappast ekonomiska hinder heller. Det är i huvudsak en fråga om vad vi vill. Det vi vill bygga kan vi också bygga.

"Trehörningen" rivs den 26 oktober 1982. Foto Staffan Hagblom, Lund.

Källor

Grundmaterialet om byggnaderna och bebyggelseutvecklingen har vi inhämtat genom studier av husen, byggnadsnämndens arkivritningar samt kartmaterial i kommunens och lantmäteriets arkiv. Byggnadslovsritningar finns bevarade från 1903 och framåt, även byggnadstekniska beskrivningar finns.

Upplysningar har lämnats oss av husens innehavare samt företrädare för industrierna och kommunen. Claes Granqvist, Bertil Staffansson och Sonja Tholin har därvid hjälpt oss med material och uppgifter inom kommunens verksamhetsområde.

Kävlinge bibliotek har en hylla med lokal litteratur, tidningsklipp, material från studiecirkel samt en samling äldre vykort som vi utnyttjat. Litteraturen om Kävlinge är ganska tunn. Nedan följer en förteckning över den litteratur vi använt.

Anders Bojs, Bengt Olsson: När järnvägen kom till Kävlinge, tidningsartikel 1974.

Harjagers Härads Fornminnes- och hembygdsförening: Vyer från Gamla Kjöflinge, 1976.

Ivar Harrie: Hem till Skåne, 1961.

K-konsult: Hotellet i Kävlinge, utredning 1980.

K-konsult: Trehörningen, utredning 1981.

Kävlinge kommun: Gemensamma planeringsförutsättningar, GPF 1981.

Kävlinge kommun: Kommunalt bostadsförsörjningsprogram 1982-86.

Kävlinge kommun: Lackalänga - Stävie sockenbok 1974.

Kävlinge kulturnämnd: Kävlingebygden nu och då, åren 1978, 1979 och 1980.

Johanna Woll: Gamla minnen från Kävlinge bygd.

